NATIONAL LIBRARY OF IRELAND
BOUGHT 13 APR.

GRAMMATICA

Latino-Hibernica.

ROYAL DUBLIN SOCIETY

GRAMMATICA
LATINO-HIBERNICA,

Nunc compendiata,

AVTHORE

EV. P. FR. FRANCISCO
O MOLLOY
Ord. Min. Strict. Obſeruantiæ
in Collegio S. Iſidori S. Theol.
Profeſſore Primario,
Lectore Iubilato,
Prouinciæ Hiberniæ in Curia
Romana Agente Generali.

Aenea Daly

R O M Æ,
x Typographia S. Cong. de Propag.
Fide. MDCLXXVII.

EVNTES·IN·VNIVERSVM·MVNDVM·PREDICATE·EVANG·OMNI·CREAT·

Li 0
BB1
343

EMINENTISSIMO,
ET REVERENDISSIMO
PRINCIPI
D. CAMILLO
MAXIMO
S.R.E.CARD.AMPLISSIMO.

MVLTORVM iniuriâ (*Eminentiſsime Princeps*) rtum habuit, quòd Catho- icæ Hibernorum Nationi, malleum inter, & incudem diu poſitæ, ex quo præli ntroductũ eſt beneficium inhibitum fuerit, ne dum

proprij Idiomatis ſtudiu
verùm etiam publicus, im
priuatus (proh dolor!) pa
ſim vſus, vt vel ſic antiqui
ſima Patriæ monumenta
Sanctorum vitæ, Religi
Eccleſiæ traditiones, d
memoria protractu tem
poris, ſepulta penitùs iace
rent, & æternæ tandem
traderentur obliuioni: qu
fit hodie vt rudiores in po
pulo linguam, quam no
nouerãt, audiant; decipiar
tur in dies, inque infinito
propemodum ſeducantur
errores. Ego idcircò Idi

ta

udiura quidem, zelo tamen,quo
s, imlebui, ductus, tanto voleñs
!) paccurrere damno,hoc fun-
tiquilitus Opuſculum cõpoſui,
nentaìm doctis, tùm indoctis,
eligiAnglis, Scotis, Hibernis,
s, dijſque quibuſcunque ad
temræfatum Idioma diſcen-
s iaceum, legendum, ſcriben-
nderum, debitè pronuncian-
i: quum, conſeruandumque.
in pdec alteri à tua volui dedi-
n noatum Purpuræ, meo vide-
ipiarcet,meorumque ad Sancti
finitdſidori Collegium ſingula-
cantuiſſimo ſemper Mecœna-
ô Idiũ in ſe quidem leuidenſe

fateor, & nullius fermè pr
tij; pretioſum tamen, &
maximum tui ſemel ge
tilitij appenſum Tholo.
Vale.

Eminentiæ Veſtræ

Humiliſſimus Seru

Fr. Franciſcus Mollo

Cen-

Cenſura Religionis.

NOs infrà ſubſcripti ex com-
miſſione Reuerendiſſimi
P. Fratris Franciſci de Bononia
otius Ord. Fratrū Minorum Ge-
neralis Miniſtri, Opuſculum, cui
itulus: *Grammatica Latino-Hi-*
ernica, Authore R. P. Franciſco
Molloy in Collegio S. Iſidori de
rbe Profeſſore primario, Lecto-
e Iubilato, & Hiberniæ in Curia
gente Generali, accuratè legi-
mus, & reuidimus, inque eo atte-
amur nihil occurrere vel Fidei
ontrarium, vel bonis moribus;
mò omnia vtiliter, & laborioſè
aldè fuiſſe compoſita, prælo di-
gna. Romæ ad Sanctum Iſido-
um 12. Aprilis 1676.

Fr. Patricius Tyrellus Exdiffinitor
Generalis, &c.

Fr. Michaël Tonerus Sacræ Theol.
Lector Generalis.

Fa-

Facultas Reuerendiſſimi P.Miniſtri Generalis.

CVm Opuſculum, cui titulu
Grammatica Latino-Hibe
nica, Authore Reu. P.Franciſ
ò Molloy compoſitum, duo ſup
dicti noſtri Ordinis Theologi
cognouerint; facultatem conc
dimus, vt typis mandetur, ſi ijs
quos attinet, ita videbitur. In c
ius rei teſtimoniũ præſentes R
mæ literas trigeſimo Martij de
imus 1676.

Fr.Franciſcus Maria Miniſ
Generalis.

EGo infrà ſubſcriptus S.Theologiæ Doctor, Abbas de Kilbeggan, ex commiſſione Reuerendiſſimi P. Magiſtri Palatij Apoſtolici, *Grammaticam hanc Latino-Hibernicam*, à R.Adm. P. Franciſco ò Molloy compoſitam accuratè legi, relegi, vidi & reuiſi, Opuſculum mole exiguum, ſtudio ac lectione fartum, ſuo dignum Authore: In quo, neque quod diſpliceat comperi, neque quod non placeat inueni; nihil orthodoxiæ diſſonum, moribus aduerſum nihil, nihil non ad Hibernicum Idioma conducens occurrit. Ita cenſui, ita iudicaui; ut ad communem poſſit prodire lucem. Datum Romæ 30. Decembris 1676.

Ioannes Dalæus.

Imprimatur
Si videbitur Reuerendiſ
Patri Magiſtro Sac.Pa
Apoſtol.

I. de Angelis Archiep. Vrbin. Vice

* * *

Imprimatur,
Fr. Raimundus Capiſucchi
Sac. Pal. Apoſt. Magiſter

AD

AD LECTOREM.

SAlue LECTOR, & Grammaticum hoc à me Opuſculum accipe, tenue quidem, ſubtile tamen, immò vtile, atque hac tempeſtate Orthodoxorum reliquiis, maximè in Hibernia proficuum: qui religionis odio, bonis ſermè omnibus, Patriæ etiã linguæ ſpoliati beneficio, ingemiſcunt. Vacationes me grauioribus, à menſe exemerunt curis. Sed numquid non in otio negotium aliquod? Seria non ago; & tamen ne nihil agam, hoc eſt, ne mortuus ambulem inter viuos, nonnihil molior. Alij teſſeris, alij talis,

alij alijs ſallunt tempus; mi
verò magis nugæ, nuces hæ
puerorum placent placentæ
ſcilicet ad mea cum Hibern
redeo elementa, dum corpu
occaſui propinquum, ad ſ
paulatim properat. Credid
rim varios olim ante me vir
longèque præſtantiores meli
hanc ſubiuiſſe prouinciam. V
rùm (ò dolor!) vbi nunc iſt
vbi eorum lucubrationes? eu
nuerunt ante lucem, in fauilla
omnia fermè, crùdeli hoſtiu
flamma. ferroque redacta Qu
igitur ego? Gallinæ oua quęda
ſubuentanea edunt, paritu
mox vera. Nobis etiam hun
quæſo, qualem qualem perm
tatur in lucem dare fœtum,
præſtantior fortè ſubſequatu
Nec enim materies hæc, ſupe
ue-

niente maiori, hic reipſa erit minutior, magis quàm columna in vallem demiſſa; quæ, licèt appareat minus alta, non eſt. Myrmecidis quadrigæ, aut formicæ, Praxitelis operibus, granditate ceſſerunt: nunquid arte? Nequaquam. Quid opus magnòperè excuſem? magis longè eius molum; ipſum quippè prolixiùs, quàm vt oportuit, forſan produxi; agnoſco, ſi quæ hic, culpam. Verùm catenà me traxit hærentium inter ſe obſeruationum. Syrtes in Africa eſſe dicuntur, in quibus homines obruuntur reciprocantium æſtu arenarum. Illæ hic ſunt: & Grammaticorum hunc puluerem, qui ſemel ingreditur, cùm poterit, exibit, non cùm volet. Cur tam oriter excuſem? Grammaticus per contemptum ſæpè audiu vtcunque Theologus. en, hu fauere conuicio ſemel volui, talem meipſum hic aliquant lum probare. Cæterùm rogo e cuſari, quòd rudi, & vulg valdè vtar ſtylo, ob abſtru Hibernorum terminos, & m teriæ, in ſe difficultatem. ſt dendum hic enim claritati magis, quàm elegantiæ. Tu a tem humaniſſime Lector, h fruere, quæ Grammatociph offero. Ea tamen lege, vt gr dum tibi ad maiora, & altiora ſtruat Opuſculum.

Vale.

⁂

CAP. I.

De numero litterarum, forma, & vocalium enunciatione.

Vetuſtiſſima Hibernorum lingua (ſuppoſito tamen, quod H potiùs aſpiratiua ſit, ſeù aſpirationis nota, quàm littera) habet literas in rigore ſeptẽdecim A, B, C, D, E, F, G, I, L, M, N, O, P, R, S, T, V, reliquæ enim, quibus Latini vtuntur, peregrinæ ſunt Hibernis; qua-

rum loco ùna tantum , vel alte
ex præmiſſis deſeruit . Gens eni
hæc Philoſophos imitatur, nec
ſarijs contenta , ſuperflua od
habet.

Formæ præfatarum , ſerua
ordine , ſunt ſequentes , non
hil à Latinis differentes, A , b
C, Ꝺ, E, Ꝼ, Ᵹ, I. L. m
N, O, P, R, ꞅ, Ꞇ, u
Hæ autem litteræ numero Se
temdecim , ſeruata eadem ſe
per ſeric nominantur : ailm
beiꞇh , coll , ꝺuiꞃ . eaꝺh
ꝼeaꞃn , ᵹoꞃꞇ , ioᵹha , lu
muin , nuin , onn , peiꞇhbo
ꞃuiꞅ , ꞅuil , ꞇine , uꞃ , Aſp
ratiuam autem *H* , vocant uaꞇ
peregrinas verò , *K* , appella
collailm , ſicut & *Q* , ceaꞃꞇ
Hoc

Hoc alphabetum diuiditur in vocales, numero quinque a, e, ı, o, u, & in conſonantes, quæ ſunt reliquæ ſuperiùs efformatæ. Vocales vulgò vocantur gothaıdhe, quinque nimirùm ſupradictæ; eò quòd nullum ſine ipſarum aliqua aut verbum articulari poteſt, aut Syllaba; earum verò quælibet ſine vllius alterius literæ adminiculo, vel perfecta eſſe poteſt dictio, aut ſyllaba. Nullus enim ſine binario dari poteſt numerus; tametſi binarius alio non indigeat, Ex vocalibus iam enumeratis, Hiberni tres appellant largas, vulgo leathna, a, o, u, duas verò reliquas vocant ſubtiles, vulgò caola nempè e, &, ı,

A, Vocalium, literarumque prima eſt: proinde agmen hìc haud immeritò ducit: cur etenim non ea omnium princeps, quæ naturæ quodam ductu dat voci principium? infantes vide; per hanc vagiunt, babant, tantaut, lallant. viros & fœminas circumſpice, præcipuos per iſtam efferunt affectus, Gaudent? ha, ha, audies: dolent? ah, ah ingeminant. Hanc autem *A* efferes cum Latinis largè, ore ſcilicet deducto, flatu valentulo, ſuſpenſa modicè lingua, & dentibus inuicem non tangentibus, vt, amádan, latinè *ſtultus*.

e Exilis eſt, ſubtiliſque pronunciationis, quam efformabis ore primùm ſemicluſo, deindè aperto cum interiori ſpiri-

riſitu linguæ, ad primores dentes; vt apud Latinos. Hæc propterea quemadmodum apud hos aliquando gaudij, aliquando doloris eſt index, vt cùm dico eu, quod gaudium indicat; vel *heu* vel *hei*, quod apud Latinos dolorem: nam apud Hibernos denotat diſplicentiam, quando ægrè aliquid ferentes producunt, vel protrahentes efferunt vel, e, vel, ee, vel, eı.

J, Similiter tenuis eſt ſubtiliſque hic, vt apud Latinos, pronunciationibus, eamque effinges labijs leuiter apertis, cum aliquali quaſi ſibilo, dentibus velut renitendo parum reſtrictis: nimis autem protracta diſpli-ntiam indicat.

n O cum Latinis largè pronunciatur, rotundo oris ſpiritu ita vt productis quodãmodo labijs rictu teretri, lingua arctius pendula det ſonum, vt Hibernis, oꞃ, Latinis *aurum*.

U, Cum Latinis, producti ſtrictim labijs, coëuntibus labris, leni ſpiritu largè effero, vt *vſura*, Hibernis vſuıꞃeacht, eſtque vtrobique mœroris nota.

Ex omnibus quinque; a, e, & , o, dicuntur vocales omninò puræ; eò quòd ſuam ſemper vim, & naturam retineant immutabiliter, verùm ı, & v, vocitantur impuræ, quia quandoque tametſi rariſſimè, in peregrinis tantùm dictionibus immutantur & euadunt conſonantes, vt Uenuſ, Uniuerſo,

ſpi-

Jacob, Joſeph, Jordan, Joachym, &c. in quibus pronunciantur, quemadmodum apud Latinos.

CAP. II.

De Conſonantibus ſpecialiter

b, c.

COnſonantes vniuerſaliter omnes, hoc habent proprij vt ſolitariè obmuteſcant: ſeù ut ſolæ, nec ſonum habent, nec efficiant, Luctenturque vt ita dicam, intra oris clauſtrum: adeoque vt efferantur, aliquâ eis ſubueniendum erat vocali.

b, Igitur inter conſonas primum obtinet locum; cui vt eſſeratur adiuncta fuit, e, quæ eam quaſi obſtetrix infantem educeret, Latinis *Be* iuxta illud Auſonij:

Dimidium Betæ monaſyllabon,
Italicum B.

Ab Antiquarijs Hiberniæ nuncupatur beıth: exprimitur autem labijs, cum celeri quodam impetu recluſis, & è medijs exploſo ſono, vt boᵹ, Latinè *molle*.

Itaque Hibernicum legentes idioma, quantùm ad *b*, imitantur Latinos, excipe Teuthones, qui literam *b*, nimis aliquando indurant, & ad *p* deflectunt, pronunciantes *bonum vinum*, tamquam ſi ſcriberetur *ponum finum*, transferentes & *b* in *p*, & *v* in *f*. Alios etiam excipio, qui

qui *b* emollientes ad *v* digama torquent, homines quidem ſobrij, quibus tamen *bibere* eſt *viuere*, & vice verſa.

C ſecunda conſonantium litera eſt vetuſtiſſima, quæ in locum *k* & *q*, Hibernis non neceſſarijs, ſed ſuperfluis, deſeruit. C enim ante quamcumque collocata vocalem id omninò præſtat, quod vel *k*, vel *q*. Sonat quippè C*a* quod K*a*, vel *Qa*; C*e* quod *Ke*, vel *Qe*. Item C*i* quod *Ki*, vel *Qi*. Item C*o* quod *Ko*, vel *Qo*. Item C*u* quod *Ku*, vel *Qu*. Imò olim apud Latinos litera *C* non ſolùm in locum, ſed in ſonum literæ *K* planè, plenèque ſubſtituebatur: nec aſſertione res eget. Quis enim Grammaticorum vnquam aliter tradidit ante hæc tempora? Hoc eſt, niſi quòd hodie eò inoleuerit vſus, ſeù potiùs error; an prauus, anne pertinax, quis non videat? Latini inquam recentiores duplicem ei ſonum dant; alterum vt debent; alterum vt volunt. Cum vocalibus namque *A*, *O*, *V*, vt cum dipthongo *Au* naturalem ei relinquunt ſonum, pronunciando *Corpus*, *caput*, *cubitus*, *cauda*: verùm præpoſita ſi fuerit vocalibus *E*, *I*, *Y*; & dipthongis *Æ*, *Oe*, &c. nouum ipſi, & antè æuo inauditum dant ſonum, quia pronunciant inde ſyllabam cum pingui & moleſto quodam ſibilo; quem dixeris à barbariſmo fortè deriuatum, ſic ſequentia, & conſimilia ſibilantes proferunt,

runt, *Cera*, *Cippus*, *Cyrus*, *cœna*, *cœnum*; *Iaceo*, *iacio*, *Lucia*, *cis*, &c. qualem nunquam litera habuit enunciationem. Ad *Z* quidem, vel *S* accedere videtur, verùm non attingit. Quæ hæc peruerſitas? Quis Author? Apex non eſt in Veterum ſcriptis, quæ hoc ſtabiliat. Mos igitur iſte à mala quadam licentia, ne dicam peccandi libidine originem duxit. Omitto Grammaticos ferè omnes, maximè vetuſtiores, qui C, cum *K* æquiparant: *Capio* rectè effers, ac ſi ſcriberetur *Kapio*. Cur autem aliter *Cepi*? Cur Incipio? *Eccum* & *eccam*, à te audio. Cur *Ecce* non ſic ſimiliter? Quaſi verò in alia ipſum ſoni veſte, quàm in nuptiali deprehendiſſes. A caſto, inceſtum, quomodo tua me pronunciatio formari doceat? *Silicem* & *cilicem*, ex horum enunciatu niſi vel ſibilent, vel torqueant mentum, aures inuicem non diſcernent: non *Syrum* à *Cyro*; non *ſepio* a *cæpio*; non *cellam* à *ſella*; non *ſeruam* à *cerua*; non *diſcere* à *dicere*, vel *diſſere*; & quæ millena?

Addo, cùm litera *S* in dictione quandoque præcedit literam *C*, præpoſitam vocali, malè illã *C* ab his, aliter quàm ſi eſſet *K*, pronunciari. Antiqui enim nunciabant *Scamnum*, *ſcenam*, tanquam ſi ſcriberentur cum *K* *skamnum*, *skenam*. Sic ſimiliter antiquitatis obſeruantiſſimi Hibernigenæ efferunt Scamun, latinè *Scamnum*. Item Scib, latinè *Nauis*. Verùm moderni contra Hibernos hoc nolunt, amatores nouitatum. Pudeat eos tandem non tam erroris, quàm pertinaciæ, qui nec corrigi patiuntur, nec corripi; ſed tenent omnes, quòd præter ipſo nemo defendit.

C igitur Hibernis (quibuſs exoſa eſt ſuperfluitas) deſeruit loco tùm *k*, tùm *q*, nec malè Priſcianus id fieri debere monet, dicens: *k* & *q* figura & nomine, quamuis videantur aliquam habere differentiam, eandem tam in ſono, quàm in metro continent poteſtatem. Vnde Terentianum illud; *Refert nihil K prior ſit an Q, an C.* Ita ſanè quantum ad ſonum. Cur ergo *C* loco græculæ *K*, aut *Q*, ſaltem enunciatui non ſuffeciſſet Hibernis ? Sufficiebat olim profectò omnibus, idemque præſtabat *C*, quod vel *K*, vel *Q*, præpoſita cuicunque vocali. Viſum tamen eſt Latinis, nequaquam Hibernis, literam *Q* admittere, & adijcere, quoties vocalis, *v*, eam ſequeretur, ad efficiendum pinguiorem ſcilicet ſonum. Sed vt *Patriæ* agam partes, quæ quæſo, ipſos vrſit neceſſitas ? Cur *Cu* non ſuffeciſſet ? Et cur, dic ſodes, de litera *G* non idem faciunt ? Aliter enim illa in *Anguis*, quàm in *angis*, ſonat, id eſt pinguiùs: nondum tamen loco *gu* nóuam aliquam inſtituerunt, vel admiſerunt conſonam; ipſa tantùm litera *G* contenti, id ipſum fit in lingua hac apud Hibernos, qui meritò in proprijs præſertim dictioctionibus literas *k* & *q*, veluti ſuperfluas prætermiſerunt.

C itaque apud hos, & *G* ſono proximè, oris molimine, niſuque diſſentiunt: nam C reducta introrſum lingua, hinc atque hinc inter molares, hærentem intra os ſonum vocis excludit. *G* verò vim prioris, pari linguę lapſu palato ſuggerens, leniùs reddit, **C** ergo ab Hibernis exprimitur molaribus ſuper linguæ extrema appulſis, eamque efferunt, adducta leuiter palatum verſus lingua, eiuſdemque ad dentes appulſu, cum aliquali ſpiritu, vt **ce**, latinè *terra*.

CAP. III.

De literis Ꝺ, Ꝼ, Ᵹ.

Ꝺ & Ꝼ eodem prorſùs modo ab Hibernis, quo à Latinis, ex natura prẹſertim ſua pronunciantur, vt videre eſt in ꝺaꞇh, latinè *color* : ꝼıꞃ, latinè *viri*. Dixi, ex natura præſertim ſua; ſuperueniente enim aſpiratiua h, vel præcedente alia quadam conſonante, de quibus infra, aliter efferuntur.

Ꝺ & Ꞇ linguæ tantùm ſublatione, ac poſitione quadam, ſono differunt: nam quando quis ſummos atque imos coniunctim dentes ſuprema linguę parte pulſauerit, literam Ꝺ exprimet:

met : quoties autem ſublimata lingua, partem, qua ſupernis dentibus eſt origo, continget, toties literam T ſonora explicabit voce. D igitur appulſu linguæ circa ſuperiores dentes innaſcitur. F verò, imum labium ſupernis imprimentes dentibus, reflexa ad palati faſtigium lingua, leni quadam ſpiramine proferimus, vt femen, Latinis *fœmina*.

Ᵹ, ſuæ relicta naturæ, vt iam dixi, non ſolùm apud Hibernos, verum etiam apud Germanos, atq; Latinos præſertim priſcos, vi & ſono, à conſona *C* parum abit. Vnde Terentius ille Scaurus ait, *C cognationem cum G habet*: & ideò alij *Camelum*, alij *Gamelum*, item alij *Cauna-*

cem, alij dicunt *Gaunacem*: item Veteres pro *agna*, *acna*; pro *lege*, *lece*; pro *agro*, *acro*; pro *Gabino*, *Cabino*, non rarò vtuntur. Verùm ſonus literæ *G* videtur paulò diffuſior molliorq́;, quam efferes, appulſa ad palatum lingua, modicello interuallo, lenem emittens ſpiritum, vt ᵹaiꞃe, latinè *riſus*.

Aduerte tamen quoſdam latinè loquentes, Hibernis non imitandos, non minùs in *C* literam, quàm in *G* peccare. Itali plerique eam ante *e*, vel *i*, vel *y* poſitam, quaſi inſtar *z* efferunt. Germani verò, tamquam eſſet *i* pronunciant: ita vt ab illis verba, *legere*, *fugere*, *mugire*, & ſimilia, efferantur tamquam ſcriberentur, *lezere*, *fuzere*, *muzire* ab his verò tamquam inſcriberentur, *leiere*, *fuiere*, *muiire*; quàm imperitè vtrumque? Cur enim ſic, & non ſuo potiùs modo efferatur cum Hibernis, vt in *lego*, qui longè conſtantiùs imitantur antiquos, efferendo ᵹa, ᵹe, ᵹil, ᵹo, ᵹul, quæ latinè ſignificant idem quod *haſta*, *anſer*, *aqua*, *mendacium*, *fletus*.

CAP. IV.

De aſpiratiua h.

h, ſiuè litera ſit dicenda, ſiuè flatus, aut aſpirationis nota, ſæpiùs ea vtuntur Hiberni, quàm alia ex conſonantibus vlla: adeòque propter multiplices eiuſdem affectiones, integrum hoc meretur capitulum.

Huius forma ſic figuratur h
vix à Latina differens; præter-
quam quòd ab Antiquarijs bre-
uitati ſtudentibus frequenter de
pingatur inſtar puncti ſuperpoſ
ti conſonæ, quam afficit, vt ḟ
idem valens, quod fh. Affic
autem conſonantem, quam ſub
ſequitur ſolummodo, vel cui ſ
perimponitur, vt dictum eſ
Quando autem ſine vlla conſo
nante immediatè ante vel po
præficitur, alicui vocali eiuſde
dictionis, facit, vt ea ſyllab
ſpirando pronuncietur, ſicut a
pud Latinos, cum aliquali ſcil
cet robore, vt ni headh, latin
non. Conſonam verò, quam a
ficit, immutat quodammodo
eiuſque naturam multiplicit
va-

variat, ad conſonarum diuerſitates; vt infra.

h enim afficiens b, efficit, vt vtraque abſque flatu ſonet, quod *V* digamma apud Latinos, vnde bh ab Hibernis vocatur, beıꞇh ꞅeımh, hoc eſt b mollis, Latinis *V* conſonans, Græcis *vita*, vt cùm dico, ꝺo bhel, Latinis *os tuum*, enunciatur enim ac ſi ſic ſcriberetur, ꝺo vel, mutata b in v. h autem afficiens c præſtat, vt vtraque ſonent gutturaliter, qualiter vel Angli enunciant ᵹh in vocula ꞅouᵹhꞇ, vel Florentini litterã *C* in *Duca*, vel Hiſpani litteram *G* in *Angelo*, vt each, Latinis *equus*. Hoc autem intellige maximè de poſita in fine dictionis poſt vocalem

largam, aut o, aut a, aut v, v
mach, luch cloch, Latinis *foras*
mus, lapis; necnon etiam in me
dio, præcedente eam quacumq
vocali, vt, fichead, Latin
viginti. Si autem dictio finiat i
ch, ſubſequenter ad vocale
ſubtilem; i vel e immediatè, tu
quaſi eliditur e, tamquam ſi no
eſſet, vt patet in eich, latinè *equ*
efferturque tamquam ſi ſcrib
retur eih. Verùm ſi ch principi
dictionem, effertur raucè ſem
per, ſeù gutturaliter, vt ſupr
vt mo choſ, mo cheann, latin
meus pes, meum caput.

h afficiens litteram D in d
ctionis initio vocali præpoſita
ſonabit inſtar *y* initialis ap
Anglos, in vocula *you*, vt dhui
lati-

latinè *tibi*; tamquam ſcriberetur ȝuıſτ. *Si* autem ꝺh finiat voculam, tunc ſyllaba præcedens effertur cum vtriuſque eliſione, quaſi fermè non eſſent, vt ꝼleaꝺh latinè *conuiuium*: ita enim perimuntur, vt ꝺ penitùs non audiatur; ſed neque h niſi modicè & extraneo quidem modo, nempè retenta immota linguæ extremitate prope radices inferiorum dentium, eleuato eiuſdem medio, editoque ſono, vel tenui, vel craſſo. *Si* tamen ꝺh venerint in medio voculæ plurium ſyllabarum, efferuntur inſtar ı, in *aio* apud Latinos, ita vt potiùs ſequentem initient ſyllabā, quàm finiant antecedentem: vt ȝꞃaꝺhach, latinè, *amans*, ac ſi ſcriberetur, ȝꞃaıach efferendo

I tamquam partem non prioris, ſed poſterioris ſyllabæ. Sed ſi dh in medio venerit dictionis biſſyllabæ, in qua conſona eas immediatè præcedit, tunc ſonabunt inſtar *y* initialis apud Anglos; vt camdhall, latinè, *curuus, cęcus*; effertur enim tamquam ſi ſcriberetur cam*y*all, ita vt *y* ad poſteriorem, nullatenùs ad priorem attineat ſyllabam.

Quoties & vbicumque, h afficit f vbicumque fuerint penitùs perimuntur, & eliduntur, ita vt cum nulla faciant vocali ſonū: vt a fhir, fheil, fharsaing, fhortill, latinè, *vir liberalis, amplè maieſtosè*. Proferuntur enim ac ſi ſcriberētur hoc modo a ir, eil, arsaing, ortill, ne proinde putes quod ſuperfluant, quia deſeruiūt ad ſenſum, deriuationem, & genus voculæ. Porrò *ir* abſq; ipſis ſignificaret Hibernis non *virum*, ſed *iram*. F igitur in dicta dictione nunquam omittitur, quia eſt poſſeſſiua earum littera Hibernis litir ṡealbtha; ſic de alijs initiatiuis, poſſeſſiuiſque dic vocabulorum conſonis.

gh ſiuè in principio, ſiuè in fine dictionis poſita, parum quaſi vel nihil differt quoad ſonum a dh de qua iam diximus, vt cùm dico á ghiolla, shaoghaltaigh, bhaoghlaigh latinè, *famule*, *mũdane*, *periculose*. Iſtæ enim voculæ efferuntur tamquam fermè ſi loco gh eſſet dh vtrobique; vel græcula *y* pronunciata ab Anglis, vt ſuprà, vt a yiolla vel a dhiolla, shaodhaltaigh; vel shaoᵹalꞇaıᵹh, bhaoꝺhlaıꝺh non proindè tamen licebit alterum pro altero poni, alioquin non diſcerneretur ſenſus in proſa, vel metro. Si enim ſcripſero a ᵹaıll, neſcies quid intendatur; an ꝺall, anne ᵹall in vocatiuo, latinĕ, *cęce*, vel *galle*, vt iam ſupră dixi de ꝼh. Non oportet ergo cum gallo cęcũ, nec cũ cœco gallum hic confundi, maximè in ſcripturis.

Mh poſita vbicumque volueris Hibernis ſonat quod ꝺ digamma ſeù cõſonans, quaſi elata tamen per nares; vt a mhaꞇhaıꞃ mhaıꞇh, latinè, *bona mater*: ita tamen vt efferantur per nares.

Ph, in initio vel medio voculæ cum quacumque vocali idem ſonat, quod f, vt a phinn Phatruicc, latinis, *Penna Patricij*. Verùm ſi dictio fuerit nomē hominis proprium, & ſub initio, vocalis ſubtilis ſubſequatur nempè i, vel e; tunc ph prorſùs eliditur in pronunciatione tanquam ſi non eſſet, taceturque vt a Philib, latinè *Philippe*. Et effertur tanquam ſi ſcriberetur, a ilib; Verùm quoties vocalis ſubſequens, ph, non fuerit ſubtilis, ſed larga, nimirum, a vel o, vel u, vel etiam dipthongus vt ea, vel io; tunc ſonabit eodem prorſus modo, quo apud Latinos P. vt a Phatruicc, a Phoil, a Pheadair, vel a Phiotair. Latinis *Patrici, Paule, Petre*.

Sh, in fine, vel medio dictionis (præterquam quod Hibernis nunquam ſunt in fine) eliditur, ꞅ, & ſonat, h. vt apud Latinos cum aſpiratione, vt cùm dico: mo ꞅhuıl, mo mhoꞃꞅhuıl Latinè, *meus oculus, meus magnus oculus.* Efferuntur ergo tamquã ſi ſcriberentur, mo huıl, mo mhoꞃhuıl. ità vt, ꞅ, in enunciatione omninò taceatur, ſpirante ſola h.

Denique ꞇh in initio, medio, & fine dictionis idem in pronunciatione ſemper præſtat, ſpirante tantùm h eliſa prorſùs ꞇ: vt a ꞇhınnıꞅ chuꞇhaıᵹh ᵹan ꝺaꞇh: latinè, *morbe inſane ſine colore*, quod effertur tamquã ſi ſcriberetur: á hınnıs chuhaıᵹh ᵹan ꝺah.

Ex omnibus autem aſpiratiua h hoc habet, quod nunquam afficiat litteram, l, aut n, aut R; nec vnquam ad ipſas immediatè ſubſequatur. Formatur autem vel poſt conſonam immediatè, vt ſuprà, vel velut punctum ſupra ipſam, quod Hibernis idem eſt.

CAP. V.

De reliquis Conſonantibus.

IN cæterarum enunciatione Conſonantium exigua eſt difficultas, niſi quis forſan peccare voluerit: eodem quippè modo ab Hibernis atque Latinis efferuntur.

l, quippè vtrobique & lingua

dulceſcit, & palato: lingua enim eam format ſuperam partẽ premens, obſtanſque tantiſper ſono; verùm ab Hibernis, ſi hæc fuerit initialis littera, effertur tãquam eſſet duplex *l* ab Hiſpanis prolatum, vel gl ab Italis, vt lamh, latinè *manus*, veluti ſi ſcriberetur llamh. In medio autem & fine ſonat ad amuſſim ex natura ſua, ſicut apud Latinos, vt sileadh beil: latinè *ſputum oris.* Dixi ex natura ſua, ex appoſitione enim alterius conſonæ non aſpiratæ ante *l* in prima ſyllaba vel alia, tunc *l* ſonat quod ll apud Hiſpanos, vt sluasad mhasluigheach, latinè *pala ignominioſa*. Effertur namque tunc tamquam ſi ſic ſcriberetur slluaſad mhaſlluigheach.

M, ſimiliter & N & P & R. ab Hibernis quemadmodum à Latinis ex natura ſua efferuntur: præterquam quod N initiatiua voculæ vel ſequens ad ſ, aut D, aut *l*, enunciata tranſeat in duplex N vt n·amh sneachta na colna ceudna ar maondaltadh latinè *Co or niuis carnis in meo vnico adoptato*, vbi littera N ſonat inſtar NN apud Hiſpanos, vel *gn* apud Italos: & præterquam quod R initialis & ſequens ad ſ abeat in rr vt hic: righ ruadh sronmhor, latinè, *Rex Ruffus magni naſi:* nam effertur vtrobique tamquam ſi duplicaretur ſic rrigh rruadh srronmhor. Verùm hæc regula in quibuſdam pauciſſimis patitur exceptionem: vt in ꞃe, ꞃıaꞇ, latin *contra*, *contra te*, &c.

ꞅ conſonarum penultima, omniumque facilè Regina, accreſcit, præfigique poteſt cuilibet nedum vocali, verùm etia conſonæ in hoc idiomate; ita v nulla eam recuſet, adeòque omnium dicitur vniuerſaliſſima cũctarum ſcilicet ſingularumqu ductrix vt patet in ſequentibus ꞅab, ꞅeᵹh, ꞅıc, ꞅonn, ꞅvlꞇ ꞅbıoꞃaꝺ ꞅcenᵹ, ꞅꝺol, ꞅꝼıaᵹhnvıs, ꞅᵹeul, ꞅlıabh, ꞅmıoꞃ ꞅnamh, ꞅpoꞃ, ꞅꞃon, ꞅꞇan latinè, *mors*, *bos*, *ſiccus*, *pertica*, *iucũditas*, *ſpiritus*, *lectus*, *ſedes*, *teſti* *eſt*, *hiſtoria*, *mons*, *medulla*, *natatio*, *calcar*, *naſus*, *ſtannum*. Audi hinc aliquos in litteram ꞅ ve lut in adulterinam inuectos, vtpotè cum quauis facilè coniungibilem, porrò quod deſeruiat ad ſibilum, formeturque tortâ quadam formâ; indè eam nunc meretricem, nunc caudatam, nunc ſerpentinam, vel viperinā nuncupant ferinam atque brutalem ignoſcite Momi: ſi quod enim hic crimen, cur non litteram R eadem licentia mordeatis, & alias inſuper conſonantes? R quippè canum M boum, b. ouium, ſic denotant proprietates; animantium namque quædam irruunt, alia mugiunt, alteræ belant, & balant. Inuehemini (quid valet?) fortè in genus humanum, cuius tamen ſibilos; ſaltem nonnullos non negabitis ſuauiſſimos. Quid de tibijs, fiſtulis, & organis non murmurabirabitis;certè rebus optimis litteram ſ præfixit antiquitas nominaliter acceptis, veluti principem, *ſpiritui*, *ſoli*, *ſtellis*, *ſyderibus*, *ſaluti*, *ſanitati*, *ſummo*, *ſupremoque*.

Ꞇ, ſonat Hibernis ex natura ſua quod Latinis vt a ꞇa ꞇu, ꝼaiꞇeach. Latinis; *tu es timidus*. Rideo recentiores hodiè Latinos, quorum non pauci, ne dicam fermè omnes, *t* poſitam ante *i*, ferunt aliquando, vt debent cum Hibernis, aliquando verò, vt volunt, contra antiquos; ſicut videre eſt in penultima *iuſtitiæ* ſyllaba, quam alij efferunt inſtar, *c*, ſibilantes cum Italis; alij ac ſi eſſet, *tz*; nonnulli ac ſi fuiſſet *z*; non pauci tanquam ſcriberentur cum, *S*. Bone Deus;

quanta hic confuſio ? cur ſic ? cur *caſtius*, & *iuſtius* rectè mecũ profers; & tamen non ſic : *litiũ* , *vitium* , *tutius* , *ſatius* , *totius* ? Cùm nemò veterum tale quid de *ti* vnquam ſomniauerit , quin id ſemper ſit pronunciandum vniformiter vbique ſicut in *tibi* . Cur *t* ante *i* ſolum in aliquibus tantùm dictionibus, & non in omnibus, nec ante *a*, vel *o* , vel *v* , naturalem ſuum commutet ſonum in alienum ? immo cum tuo hoc modo, pronunciando vitioſè vitiũ , decerni nequibit à tuis, an de vitibus tibi, anne de defectu ſermo. Idem tu mihi forſan obijcies : verùm ignoſcas quæſo : ego enim veteribus inſiſto, mihique de *ti*, & *t*, vbique ac vniformiter conſiſto: tu neutrum facis. Porrò longè tolerabilius eſt, quòd vna vocula ſit æquiuoca, quàm quòd vnius ſyllabæ, vel litteræ, id eſt vnius, *ti*, vel *t* pronunciatio ſit multiplex & ambigua. Nec valet dici, hoc factum quia ad *ti* ſequitur vocalis, vel dipthongus, vt in *iuſtitia*, quia hoc eſt allegare motiuum huius abuſus recenter inducti. Rurſus quare ſimiliter *te* in *puteo*, ſequente nimirum *o* ad *te* pronunciari non deberet, ac ſi eſſet vel *c*, vel *z*, vel *ſ*, vel *tz*? Stat pro ratione voluntas, non veterum tamen ſed recentiorum.

Hiberni denique *x* non admittunt (etſi Chriſti Crucem ſemper venerentur,) vt patet in ꞅaᵹꞅanach, latinè, *ſaxo*. Sed loco eius vtuntur: ᵹꞅ. apud quippè eos locum non habet, vtpote quibus exoſa eſt ſuperfluitas. Nec admittunt w, quin loco eius contenti ſint b molli, ſeù bh. vel poſtpoſita, vel præpoſita vocali, vel ſyllabæ. Similiter in exilium abigunt *z*; pro qua contenti ſunt vel ſola ꞅ, vel ꞇꞅ, quando foret neceſſarium. Loco græculæ *y*, vtuntur littera ı, aut eı. Cur autem nec *Q*, nec K admittatur, ſuperiùs iam diximus Cap. 2. ijs enim Hibernicè ſcribentibus nullum eſt opus, tametſi in peregrinis, vt in Kalaınn latinè, *Kalendas*, illi vti queant, ſi velint.

* * *

CAP. VI.

De Dipthongis, & Tripthongis.

VOcalis latè ſumpta pro ea, quæ vel ſe ſola, vel conſonanti addita vnicam conſtituit ſyllabam, & ſine cuius adminiculo nulla ſubſiſtit ſyllaba, diuiditur in ſimplicem ſeù irreſolubilem in plures; cuiuſmodi eſt quælibet ex quinque enumeratis Cap. 1. videlicet *a, e, i, o, u,* & in complexam. De ſimplicibus pro nunc ſat ſuprà dictum eſt. Complexa autem eſt combinatio plurium ſimplicium ad vnius certæ ſyllabæ conſtitutionē deſeruiens, vt videre eſt apud Latinos. Hæc complexa adhuc vocalis ſubdiuiditur in dipthongum, ſeù biuocalem, & in tripthongum ſeù triuocalem. Dipthongus Hibernis dafhoghar. Latinè *biuocalis*, eſt combinatio duarum dumtaxat vocaliū ſimplicium in vnica ſyllaba, vt daor, latinè *carum*. Tripthongus, Hibernicè triofhoghar, Latinè *triuocalis*, eſt combinatio trium præcisè vocalium ſimplicium in vna tantum ſyllaba, vt daoi, Latinè, *malus*.

Aduerte huiuſmodi dipthongum tranſire in vnum ſonum diſtinctum, diuerſumque á ſono vtriuſque vocalis ſeorſim ſumptæ, vt in exemplo iam poſito. Similiter ſuo dic modo de tripthongo apud Hibernos, vtrobique enim ſonus eſt vnicus, mix-

tus tamen, & quodammodo d
ſtinctus, ex pluribus ſimul coë
tibus in vnum. Hircoceru
enim neque hircus eſt, neq
ceruus, ſed quoddam ex vtroq
mixtum, & conſtitutum, dictu
hircoceruus.

Verùm non poſſum non r
darguere quoſdam hodiè La
nos, quibus quatuor tantum e
tant dipthongi, *æ*, *œ*, *au*, *eu*,
duo præterea quos à Græcis a
ceperunt, vt *ei*, & *yi*; quib
ſi velis, adde, *ai*, & *oi*, vt i
ſequentibus, *ſæpè*, *amœnus*, *a*
ditur, *eurus*, *crudeleis*, *harpyia*
aiax, *Troia*. Nam etſi *au*
& *eu*, & *yi*, & *ai*, & *oi*, rect
efferant; nequaquam tamen *æ*
& *œ*, quos confundunt cu
e ſubtili, ac ſimplici. Hos eg
non dicam turdulos, eſto ab an
ti-

iquis & Hibernis differentiſsi-
nos. Quæro tamen cur ſic? aut
qui hoc fieri poteſt? vno tantum
os iugulabo telo. Nunquid non
uſtrà inuentæ ſunt huiuſmodi
dipthongi, ſi ſono & enunciatu
à vocalibus omninò ſimplicibus
nihil differunt. Terentianam
potiùs amplector regulam: vtpo-
te aſſerentem vtramque biuoca-
lem ſono iungi, eaſque vi gemina
eſſe præditas. At apud hos non
ſic; qui & *Phœbum* pronun-
tiant & *Muſæ*, tamquam ſi ſcri-
retur *Phebus & Muſe*. Vbi id
piam ante hos factum? quos
x non papilliones vocitem, qui
ic efferunt, & digni videantur,
qui inſtar infantium papillare
cantur; vel paſſeres, ſi in ſua
rſiſtant pertinacia. Non ſic
iberni non ſic; apud quos in

ſuo idiomate aliter ſonat ae & longe aliter e , vt videre in be bhaeth , Latinè , fœmi ſtulta. Siſtunt ergo Patrum, ve rumque veſtig js, nec cum nou toribus in vicinio mutant re gionem Hiberni.

Dipthongi, itaque apud h numerantur tredecẽ biuocal vt ae , aj , ao , ea , ei , eo , e ja , iu , jo , ua , uj , oj . Tri thongi autem , ſeù triuocal quatuor ſunt non plures , aoj , iai , iuj , uaj . Ex quib quatuor incipientes ab a , co muni nomine vocantur ab H bernis amharcholl : incipient verò ab e , numero etiam qu tuor , appellantur ebha : in pientes ab i , nuncupãtur: if numero quinque : incipiens ab o, vnica biuocalis appellatur oıꞃ: incipientes denique ab u, numero tres nominantur uılleaŋŋ. Contendunt nonnulli admitti non debere biuocalem eu, quibus ego non ſubſcribo; tùm quia id non probant, tùm quia apud antiquarios ipſam frequenter deprehendi.

Qualiter dipthongi vel tripthongi apud Hibernos debeant pronunciari, res eſt ſcitu difficilis: hoc opus, hic labor; meo iudicio vix vllus perfectè diſcet qualiter efferantur, niſi attentè auſcultet peritum in hac lingua aliquem eas pronunciantē, diſcipulo per omnia imitandum. Itaque efferuntur omnes non durè, nec aſperè, ſed molliter &

ſuauiter , quaſi ſimul vna voce non fracta ; ita vt licet quælibet vocalis vnius aut dipthongi , aut tripthongi confundatur in ſono, cum reliquis eiuſdem; nihilominùs ex mixto ſic omnium ſono, ſingulæ aliquantiſper diſcernuntur ; non minus quam vinum benè lymphatum à puro .

Itaque prima dipthongorum ao , effertur lato molliqúe ſono , ore videlicet modicè aperto, pugnante parce halitu cum ſuperiori palato, reliquis omninò immotis , vt aoʻoh , quod propriũ eſt nomen *viri* , tametſi idem ſignificet quod Latinè , *ignis* .

Secunda biuocalis ae , effertur ſicut à priſcis olim Latinis, in *Muſæ* , *ſæpè* , & ſimilibus , largius nempè quàm ſi ſcriberentur cũ

e,

e ſimplici, vt ael latinè *calx*.

Tertia biuocalis ai, effertur vt à Latinis, *ãi* in *aiax*, crain latinè *ſus*.

Quarta nimirùm *ea*, pronunciatur vno tractu & ſyllaba confuſiùs, quàm à Latinis, vt bean id eſt, *mulier*.

Quinta *ei* fertur inſtar Latinorum, vt pein. ideſt *poena*. Pariformiter dic de reliquis, præterquam quòd quædam apud Latinos duas ordinariè faciant ſyllabas; apud verò Hibernos non niſi vnicam, ſiuè biuocalis fuerit, ſi uè triuocalis.

Alia, præter enumeratas combinationes in vna ſyllaba, nulla reperitur apud Hibernos, niſi fortè ex imperitia, vel errore ſcribentis.

Animaduerte & attende benè quemadmodum Cap. 1. dictũ eſt, ex vocalibus alias dici largas, alias verò ſubtiles; ita ex his biuocalibus & triuocalibus, illas eſſe largas, quæ deſinunt in vocalem largam, nempè a, vel o, vel v. Eas verò ſubtiles eſſe, quæ in ſubtilem i, vel e finiunt. Omnes autem tripthongi ſubtiliter finiunt in i. Dipthongi verò nonnunquam in a: aliquando in o, interdum in u, e, vel i.

Rurſus obſerua in voculis poliſyllabis quibuſcumque ſaltem ordinariè ſeruari debere regulã Hibernis tritam tùm in ſcriptura, tùm in ſono, quæ dicit caol le coal, leathan le leathan. latinè *Subtilis cum ſubtili, & larga cum larga*. Hoc eſt dicere, ſi po-

poſterioris ſyllabæ prima vocalis fuerit ſubtilis ; ſimiliter prioris ſeù antecedentis ſyllabæ vltima vocalis debebit eſſe ſubtilis; pariformiter ſi larga , larga ; aliàs vitium erit tùm in enunciatione, tùm in orthographia: non tamen requiritur quod vtraque vocalis ſemper ; ſit eiuſdem ſpeciei, vel numeri, tametſi multoties contingat quòd ſint, ſed ſufficit quòd ambæ ſint largæ , vel ambæ ſubtiles. Dixi ordinariè, nam exceptio datur de quibuſdam pauciſſimis, vt ına , ınaꞃ , *&c.* latinê, *quam , in quo* &c.

* * *

CAP. VII.

De conſonantium diuiſione.

COnſonans, Hibernis conſaine latè ſumpta pro quacumque littera, quæ ſe ſola, vel cum alia conſona ſyllabam non conſtituit, diuidi poteſt, vt dictum eſt de vocali ſuperiùs, in ſimplicem, & complexam. Simplex eſt vnica, ſeù irreſolubilis in plures; cuiuſmodi ſunt ſingulæ, de quibus hucuſque; ſi aſpiratiuam *H* exceperis, & vocales. Complexa vocatur combinatio plurium conſonarum in vna ſyllaba. Rurſus hæc complexa ſubdiuiditur in homogeneam, & hæterogeneam: homogenea cōſtat pluribus conſonis eiuſdem rationis, vt *tt* ; *cc*. hæterogenea pluribus diuerſæ rationis, vt *ſg*. Homogenea eſt quintuplex. vt cc, ll, ꞃꞃ, nn, ꞇꞇ. Hæterogenea adhuc longè magis multiplex eſt; de quibus infra. ᵹc autem ſonat quod ᵹ. ꝺꞇ ſonat quod ꝺ. Reliqua verò ſonant quemadmodum apud Hiſpanos, verùm loco *cc* ſcribi poteſt *gc* ſicut & loco *tt* ſcribitur ad libitum *dt* manente ſemper eodem ſono.

Ex hæterogeneis complexis in vna ſyllaba poteſt *b* ſequi ad *d*, vel *l*, vel *n* vel *r*; præſertim ſub fine, vt ꝼeaꝺhb, leaꝺhb, ᵹeaꞃb, ꝼeaꞃb, &c.

Item *C* ſequi poteſt ad *g*, vel *l*, vel *r*, vel *ſ*, vt caılc, ꞅponᵹc, aıꞃc, caıꞅc, ꞅcıb, ꞅcıꞇh, &c. Similiter in eadem ſyllaba ſequi poteſt *d* ad *c*, vel *r*, vel *ſ*, vt ſmacht, achd, ard, ord, toſt, eiſt. Verum *f* in voculæ incomplexæ vna ſyllaba ad nullam conſequitur conſonam immediatè. *G* autem ſubſequi valet ad *d* aut *l*, aut *n*, aut *r*, aut *ſ*, vt tadhg, meadhg, cailg, cong, arg, coſg, &c. Item conſona *m* ſequi poteſt ad *n*, vel *l*, vel, *r*, vt ailm, ainm, airm. Item *n* ſequi poteſt ad *n*, vel *r*, vt ceann, corn.

Item *p* ad *m*, vel *l*, vel. *r*, vt poimp, ailp, corp. R autem in eadem ſyllaba ſequi poteſt ad aliud *r* in fine, vt tarr. & non ad aliam conſonam vllam niſi extra finem vt hic, brian, srían, trian, drvach, &c. S. finale tantùm ad vocale ſequitur; *t* verò finale ſequi poteſt ad *ch*, vel *l*, vel *n*, vel *r*, vel *ſ*. Verùm *l* finale non niſi ad aliud *l* ſequitur.

Conſonantes ſuprà numeratæ à principio diuidi poſſunt in fortes, & non fortes. Fortes ſunt quatuor, nempè *ll*, *nn*, *rr*, *m*; quibus addi ſolet *ng*, non quòd *ng* ſit conſona complexa in omni rigore, & homogenea, neque quòd *m* reipſa ſit talis complexa; ſed quòd in pronunciatione *m* ſonat apud Hibernos, ac ſi eſſet *mm*, & quod *ng* Hibernis ſonet duplex *n*, ſeù inſtar duplicis *n* apud Hiſpanos, præterquàm quòd id perfectè non attingat, nec planè id enunciatu attingat, ſed vtraque conſonans vnico efferatur tractu, ſicut apud Anglos videre eſt in *thing*, *long*, vt a ngort, latinè *in ſegete*; a loing, id eſt, *in naui*. Reliquæ autem conſonantes dicuntur non fortes.

Trita eſt alia (de qua ſat dictum eſt, tractando de aſpiratiua *h*) conſonarum diuiſio, in aſpirabiles, hoc eſt, admittentes *h* poſt ſe, vel ſupra ſe, vt diximus; & non aſpirabiles; non aſpirabiles autem ſunt *l*, *n*, *r*; aſpirabiles verò ſunt reliquæ omnes.

Præterea conſonantes ab Hiberniæ Poëtis in octo diuiduntur claſſes: Prima eſt mollium, Hibernis, consaine bhoga, quæ ſunt numero tres *c*, *p*, *t*. Secunda eſt durarum, Hibernis, consaine chruaidhe, & ſunt numero tres, *b*, *d*, *g*. Tertia eſt aſperarum, vulgò consaine gharbha, numero quinque *ch*, *th*, *fh*, *ph*, *sh*. Quarta eſt fortium, de quibus iam dixi, nempè *ll*, *nn*, *rr*, *m*, & *ng*, Hibernis dictum niatal. Quinta eſt leuium, vulgò consaine eattroma, numero ſeptem; *bh*, *gh*, *mh*, *l*, *n*, *r*, *dh*. Sexta vocatur debilium, vulgò consaine lag, vnicam namque continet, nempè *f*. Septima claſſis ſolam habet *ſ*, quæ vulgò vocatur aimrid, eò quòd ſine aſpiratiua ſubſequente nulli correſpondeat in Metro, niſi alteri *ſ* ſimiliter conſtitutæ. Octaua tandem claſſis vnicam continet *h*, ſiuè hæc litera vocetur, ſiuè aſpiratio. Aduerte diligenter, quoties in vnica ſyllaba ad literam *ſ*, *l*, aut *m*, aut *n*, aut *r*, aut vlla ex dictis ſequitur, quòd talis litera ſubſequens ſonet in præfata ſyllaba, efferaturque tamquam ſi fuiſſet duplicata, vt sliabh, sluagh, srian, sniamh, smal, aonla, iarladh, toirneach, comlain, tonlom, anroḋ, &c.

Item aduerte in adiectiuis poſſeſſiuis deriuatis à ſubſtantiuis deſinentibus in *ll*, vel *nn*, omitti debere vnum *l*, & vnum *n*, vt aibhleach ab abhall. Item aibhneach ab abhuinn, foirneach à foirneann.

Item, ſi particula *a* in ſermone

ne Hibernico præcedat immediatè dictionem incipientem ab *n*, vel *l*, vel *r*; ea præſertim ſignificante idem quod *ſuus*, vel *ſua* apud Latinos, & ſubſtantiuum quod afficit ſit fœminini generis, vel ſaltem attinens ad fœminam, quòd tunc *l* efferatur fortiter tamquam duplex *l* apud Hiſpanos. Similiter dic de *n* & *r*; loquendo enim de muliere, dico a lamh, id eſt, *ſua manus*, tamquam ſi ſcriberetur a llamh. Verùm ſi ſermo eſſet de viro, non ſic, ſed ac ſi vnica eſſet *l*, vt a lamh. Similiter loquendo de viro, cùm dico a ꞃoſᵹ, id eſt, *ſuus oculus*, fertur *r* vt iacet; loquendo verò de fœmina, vel re fœminini generis, effertur ꞃoſᵹ ac ſi ſcriberetur a ꞃꞃoſᵹ, &c.

Si autem particula *a* ſignificet idem quod præpoſitio *in*, efferuntur dictæ literæ fortiter acſi eſſent duplicatæ, ſiuè ſermo ſit de fœmininis, ſiuè non. Si denique *a* denotet ſignum Vocatiui caſus literæ prædictæ efferuntur leniter, non fortiter, de quocunque fiat ſermo.

Nota denique ſi *dh* in vna ſyllaba ſequatur ad *r* finientẽ priorem voculæ ſyllabam, quod totum ſuum tunc ſonum commutet in aliud adhuc *r*, vt oꞃꝺha an ꝼeaꞃ o Moꞃꝺha, latinè, *ò Morus eſt vir aureus*, quod effertur acſi ſcriberetur oꞃꞃa an ꝼeaꞃ o Moꞃꞃa. Similiter *n* valet ſono quod duplex *l*, Item *dn* quod *nn*, vt peacaꝺh na colna ceaꝺna, latinè, *peccatum eiuſdem carnis*, ef-

effertur quippè ac ſi ſcriberetur colla ceanna.

CAP. VIII.

De poteſtate conſonantium.

POteſtas conſonantium vulgò comhacht na gconsonadh eſt illa vis qu[illegible] in ſe habent conſonantes mutuò, & exercent, ſeù qua vna alterius alterat, mutat, extinguit, vel reſtituit ſonum. Hæc autem poteſtas diuiditur in Eclipſin, merſionem, ſuppreſſionem.

Eclipſis Hibernis dirdhinghadh eſt quædam obnubilatio, ſeù extinctio alicuius propriæ, poſſeſſiuæque conſonantis in vocula, ex qua dictio ex natura ſua incipit; idque ratione alicuius conſonæ, caſu cadentis, ſeù aduenientis & præcedentis ipſam; qua eam tenebris obducit, eliditque tanquam ſi non eſſet, vel in ſuum conuertit ſonum; vt ágciall, quia ibi *C* litera poſſeſſiua in vocula ciall eliditur, nec ſonat, nec auditur, propter *G* aduenientem caſu, antecedentemque ipſam, nec effertur magis, quàm ſi non eſſet. Hoc genus Eclipſis in initio duntaxat voculæ locum habet.

Merſio fermè coincidit cum Eclipſi per omnia, niſi quòd Eclipſis in principio voculæ locum habet, non alibi. Merſio autem non in initio tantùm, ſed & alibi, vt in medio, vel circitèr: quæ ab Hibernis bathadh, & reperiri ſolet in voculis complexis ſeù cõpoſitis ex duabus, vt goibfionn, latinè *roſtrum album*. geallamh, Latinis *candida manus*.

·Eclipſis *ng*, vulgò virdhiughadh niatal, hoc habet ſpeciale, quod *g* non penitùs taceatur, ſed aliqualiter vno tractu ſimul cum *n* efferatur, vt ar ngort latinè, *noſtra ſeges*.

Eclipſatur autem *b* per *m*, item *c* per g, item *f* per *b*, item *t* per *d*, item *c* per *c*, item *d* per *n*, item *p*, per *fh*, item *t* per *t*, vel *d*, item *g* per *n*, vt ſuprà, vt in ſequentibus ar mbevl, ar gcoir, ar bfearann, ar dtir, dfvil, mfvil, tfvil. a bpein, a gcath, ar ndia, ar bpopa, vel bfupa, ar ttir, *&c.* latinè, *noſtrum os*, *noſtrum ius*, *noſtra terra*, *noſtra patria*, *tuus* *ſanguis, meus ſanguis, veſter ſanguis, ſub pœna, in conflictu, Deus noſter, noſter magiſter, noſtra patria, &c.* Similiter in complexis vt ſuprà ſuo modo facit merſio, vt in goibfionn, geallamh, socgob, gobbridhe, cnocchairr, cloichcheann, vel cloigcheann, roiddhirneach. Sic in complexis ſub medio *l*, ſubmergit literam, eliditque *f*, & literam *ſ*, vt videre eſt in milfleadh, latinè *melleum conuiuium*, geilsealg, latinè *alba venatio*. Similiter *m* perimit literam *ſ*, item *r* mergit literam *ſ*, vt seansnath latinè *vetus filum*, morsnath orsnath, latinè *magnĩ filum, filum aureum*. Adeoque cõcurrentibus duabus in medio conſonis, ſi eiuſdem ſunt ſpeciei, prima effertur, ſecunda mergitur (niſi ſint *ll*, *nn*, aut *rr*) vel euadent in affinem, cognatamque conſonam. Sic vna cõſona dura cedit ſuæ affini, nempè molli, vt videre eſt in ꞅocᵹob, bꞃeacᵹlan, ᵹaiꞃbphian, ꝼoꝺꞇlaiꞇh. Vndè in merſionibus *cg*, *gc*, *cgh*, *ghc*, efferuntur velut *c* tantùm. Rurſus *bp*, & *pb* ſonabunt ibidem velut *b* tantùm. Affines, ſeù inter ſe cognatæ cõſonæ ſunt *g*, & *c*, item *ch*, & *gh*, itē *b*, & *p*, item *d*, & *t*, item *p* & *t*. Idcircò ꞅocᵹob, ᵹaꞃbphian ꝼoꝺꞇlaiꞇh, ꞅlaiꞇꝺeaꞃᵹ, bꞃeacᵹlan, moiꝺꞇeann, pronuncientur ac ſi ſcriberentur ꞅocob, ᵹaiꞃphian, ꝼoꝺlaiꞇh, ꞅlaiꞇeaꞃᵹ, bꞃeaclan, moiꞇeann. Sic ꞅoipbeaᵹ, tanquam *b* non interueniret, enunciabis ſorpeag. Conſequenter ſubſequentia glacdhonn, glicfear, glaictheann, bogſhronach leguntur ac ſi ſcriberentur glaconn, glicear, glaiceann, bogronach; Item *r*, ſimilitèr mergit *d* ſequentem, vt iam dixi de ordha, & quælibet conſona mergit ſubſequentem *f*: proindè *f* per antonomaſiam vocatur debiliſſima.

Aduerte ex dictis nunquam ſequi, quòd in ſcriptione liceat literam mergendam omitti, eſto omittatur in ſono: aliàs foret magna confuſio, & ignoraretur dictio, ſeù ſenſus voculæ, eiuſque tùm proprietas, tùm natura.

Nota inſuper licet nec *l* mergat *l*, nec *n* mergat *n*, nec *r* mergat *r*, vt dictum eſt, ſed efferantur

tur fortiter vno tractu, vt ſuprà; nihilominùs licere Poëtis gratiâ carminis efferre ipſas, tanquàm mergentes, & merſas, quãdo perfectio carminis id requirit, & tũc seannos, gellamh, morrach, efferuntur, tanquàm ſi ſcriberentur seanos, gealamh, morach.

Suppreſſio, vulgò cadad eſt occultatio aſpiratiuæ *h*, appoſitæ alicui conſonæ, ratione alterius conſonæ præcedentis in eadem dictione complexa vulgò coṁfhocal. Hinc hæc ſuppreſſio meritò vocari poſſet reſtitutio ſaltem quoties nõ tàm occultat aſpiratiuam, quàm reſtituit conſonam, cui apponitur *h* ſuæ naturæ. Sic in his ſupprimitur *h*, gonthar, brailthear, lraidhthear, efferunturque, ac ſi non interueniret *h*. Sic beandhubh; gontha, rectè ſcribuntur, verùm pronunciare illas oportet, ac ſi non interueniret *h*, ob conſanguinitatem quam habet conſona præcedens *h*, ad anteriorem conſonam, necnon item grati metri. Hinc ſimiliter rectè ſcribitur cuimmhin, ceirbhig. Et ſ efferuntur tanquàm ſi non interueniret *h*, tanta eſt affinitas, ſe conſanguinitas, vulgò gaol, ve braithreachas, inter *b* & *m*, inter *p*, & *f*, inter *m* & *mh* inter *d*, & *t*; inter *l* & *t*, inter *n* & *th*; inter *n* & *dt*, inter *th* initiatiua voculæ & *ll*, vel *nn*, vel *rr*, finitiuam præcedentis voculæ; vt i prolatione locum habeat hæ ſuppreſſio; propter autem han ſuppreſſionem ſcribes leacghea loinggheair; enunciabis tamen anquam non interueniret *h*.

Noto conſonas quæ eclipſantur, merguntur, vel ſupprimuntur, vt ſuprà, nunquam in ſcriptione prætermitti, niſi metri cauâ, idque rarò & non niſi in melio dictionis complexæ. Noto tem, ſi in nominatiuo caſu nomen aliquod finiat in *ch*, vt manach, latinè *monachus*, quod in enitiuo debeat ſemper finire n *gh*, vt meud an mhanaigh, latinè *magnitudo Monachi*. Si autem ominatiuus voculæ deſiuerit in *h*, ſemper deſinet in idipſum in ngulari numero, imò & in plurali per omnes caſus, exceptis datiuo & ablatiuo, in quibus omnia omina finiunt in *bh*.

Nota de conſonantibus fortibus ſupra numeratis, vt *ll* in teampoll, quod quandoque variato caſu euadunt in ſimplex *l*, vt a tteampluiḃ, latinè *in templis*. Sic colann ſimiliter mutatur in genitiuo caſu in colna. Sic ab aluinn deriuatur ailne, vulgò *formoſitas*, & effertur ac ſi ſcriberetur aille: quod tamen in reliquis fortibus non fit. Item quando ſubſtantiuum nominatiuè deſinit in *dh*, vt teangadh commutatur *dh* in *th*, maximè in plurali numero, ita tamen vt vltima *t* non præcedat, ſed ſequatur *th*: & ſic eliſa litera *t*, effertur aſpiratiua *h*, vt teangtha, tanquàm ſi ſcriberetur tengha. Denique ſi particula an, vel don, vel æquiualens præcedat nomen, incipiens ex natura ſua ab ſ, tunc præponi debet litera t ante ſ, & effertur vocula eliſa ſ, vt an tſraid, don tſraid, [illegible], an tſroin, dor tſſ latinè *platea*, *plateæ*, *naſo*, tanquam ſi non interueniret ſ in ſcriptione.

CAP. IX.

De quantitate ſyllabarum, & partibus Orationis.

QVantitas cuiuſque ſyllabæ vel eſt longa, vel breuis, el media, vulgò ſíneaḋ fada. o gearr, no meadhonach. lon- a longè, breuis breuiter, ſeù eui temporis ſpatio, media tem medio quodam modo, ſeù atio temporis effertur; ſiue vocalis quâ conſtat fuerit larga, ſiuè ſubtilis.

A in initio ſyllabæ longæ, vel mediæ, Item vel in eius fine, diſtinctè, clareque effertur, ita vt facile diſcernatur in prolatione à reliquis vocalibus. Verùm ſi ſyllaba fuerit breuis, non ſic. Si autem fuerit mediæ quantitatis, aliqualiter & longè meliùs diſcernetur, quàm in breui; licet minùs diſtinctè, quàm in longa. Idem ſuo modo dic de reliquis vocalibus omninò ſimplicibus; hinc in breuibus ex natura ſua, ex neceſſitate metri interdum, ita exigentis, cõmutatur quantitas vna vocalis largæ pro altera larga, & ſubtilis pro ſubtili; perindè enim ſcripſeris, baſ vel boſ. Item breathnughadh ann breathnoghadh, Item baga an bogo, &c.

Similiter omnis dipthongus, ſeù biuocalis breuis extrà primã dictionis ſyllabam, ſi incipiat à vocali ſubtili, hoc eſt *i*, vel *e*. Tunc largam ſubſequentẽ, maximè *o*, vel *u*, perindè ſcripſeris, vel enunciaueris, vt videre eſt in cruinniughadh, & cruinnioġaḋ, quod perindè fit.

Si autem dictio finiat cum vocali ſubtili, perindè erit ſiuè eam ſcripſeris cum *i* finali, vt miſi, vel miſe, latinè *ego*.

Omnis ſyllaba biuocalis, aut deſinit in largam, aut in ſubtilem: vnde ſi vltima eius vocalis ſit ſubtilis, antecedens vocalis poterit eſſe indifferenter quæcumque ex largis, ideſt, vel *a*,

vel

vel *o*, vel *u*, vt videre eſt in poſtrema ſyllaba voculæ, ꝼıachaıꝺh: vbi perinde eſt, an ante *i* ponatur *a*, an *o*, anne *u*. Verùm ſi huiuſmodi ſyllaba fuerit larga, ſeù deſinens in largam, eſto incipiat à ſubtili, ſcribi poterit cum quacumque larga, vt in ſecunda ſyllaba voculæ cꞃuınnıughaꝺh: vbi perinde eſt an ipſam ſcripſeris cum *u*, an cum *o*, anne cum *a*.

Dictiones præterea deſinentes in largas huiuſmodi vocales, causâ præſertim rationabili ita poſtulante, finire poterunt cum quacumque larga indifferenter; & ſimiliter dico de ſubtili, præſertim niſi obſtet ſpecialis regula de aliqua: Sic ſcribes mıſı, vel mıſe, ꝼaılꞇe, vel ꝼaılꞇı, latinè *ſalutatio*. Vbi tamen in poliſylliſyllabis indiſpenſabiliter obſeruanda eſt regula ſuperiùs data & explicata, nempè larga cum larga, ſubtilis cum ſubtili: hinc malè ſcribitur tanig, malè item tainag, benè autem tainig, item tanag, latinè *venit*: vt dictũ eſt vniuerſaliter, exceptis pauciſſimis; & exceptis voculis peregrinis maximè emendicatis ab alijs idiomatibus. Vnde in voculis Hibernicis componentibus vnam complexam attendi debet quomodo incipiat prima vocalis ſecundæ voculæ ex natura ſua, nam ſi fuerit larga, neceſſum erit, quòd vltima vocalis prioris voculæ ſit ſimiliter larga aliqua, eſto ex natura ſua & relicta ſibi ſeorſim nõ fuiſſet larga: ſimiliter ſi ſubtilis, ſubtilis. Sit exemplum laimhgheal, ſulghorm, latinè *candida manus*, *ceruleus oculus*: vbi propter *e* ſubtilem in gheal apponitur *i*, poſt *a*, in lamh, eſto ex natura ſua eam non habet. Similiter propter *o* in gorm, aufertur *i* in ſuil: aliàs peccaretur in regulam (ſubtilis cum ſubtili, larga cum larga) aliter ſcribendo, vel loquendo: vbi diligenter obſerua in huiuſmodi complexis regulãdam eſſe priorem voculam ad exigentiam poſterioris, non verò poſteriorem ad exigentiam prioris.

Diligenter adhuc obſerua aliquando vocalem penitùs etiam in ſcriptis mergi ſeù omitti propter quaſdam particulas idem quaſi ſignificantes, qualia ſunt pronomina poſſeſſiua, Hibernis,

nis, inſghine ſhealbhrighthe, qualia ſunt mo, & mu, latinè *meus*, vel *mea*, vel *meum*. Si enim ſubſtantiuum ſequens huiuſmodi pronomen incipiat à littera *f*, tunc eliditur omninò *o* in mo, & *u* in mu, nec fertur, nec ſcribitur, & præmittitur *m*, vniturque immediatè ad *f*, vnde non benè dicitur, vel ſcribitur, mo fear, nec mu fear, nec mo feuſog, ſed mfear, mfeuſog, latinè *vir meus*, *barba mea*. Si autem ſubſtãtiuum huiuſmodi incipiat à vocali, ſimiliter omiſſa vocali in mo, & mu, ad eam immediatè adiungitur *m*, vt miall, non autem mo iall, latinè, *mea ligula*.

Pariformiter dic de præpoſitione regente datiuum, vel ablatiuum apud Hibernos, nempè de do, vt dfior, latinè *viro*, deamond, *Ædmundo*, malè ſiquidem ſcriberetur do fior, vel do eamond. Verùm ſi hæc præpoſitio Hibernis iar-bearla, ſumatur pro pronomine ſignificante *tuus*, *tua*, *tuum*; tunc ſi ponatur immediatè ante dictionem incipientem à litera *f*, aufertur omninò tùm ſono, tùm ſcripto vocalis *o*; & loco *d* apponitur *t*, iunctim immediatè ante *f*; Sicut & ante vocalem (quæcumque illa ſit) initiatiuam ſubſtantiui ſubſequentis: Vnde nec benè fertur, aut ſcribitur: do fuil, nec do eadan, nec do aghaidh, benè autem ſic tfuil, teadan, taghaidh, latinè *ſanguis*

guis tuus, facies tua, vultus tuus.

Dixi ſubſtantiuum, nam pronomen do præpoſitum verbo, cuiuſcumque temporis, ſiuè incipiat ab *f*, ſiuè à vocali, manet omninò immutabiliter, vt do fhreagair, itē do fuadadh, itẽ do iarr, latinè *reſpondit*, *rapuit*, *petÿt*, niſi verbum ſit infinitiui modi: tunc enim & in gerundinis ſublata vocali coniungitur *d* tali verbo, vt dfreagradh, id eſt *reſpondere*. Similiter dic, mfreagradh, id eſt *reſpondere mihi*, non verò do fhreagradh, nec mo freagradh, niſi interueniat licentia aliqua Poëtæ.

Vocalis *a*, in articulo *an* ſequente ſcilicet ad vel o, vel do, vel fo, vel fa, parit eclypſim *in* & ſcriptis & ſono, quia non benè ſcribitur aut dicitur o, an mbaile, ſed on mbaile: id eſt *ex villa*, nec do an ait, ſed don ait, id eſt *ad locum*, vel *loco*, nec fa an ccoill, nec fo on ccoill, ſed fan ccoill & fon ccoill, latinè *ad ſiluam*. Similiter effer, & dic, & ſcribe am laimh, item id laimh, vel ad laimh, ideſt *in tua manu*, vel *in mea manu*; item dod laimh, fad laimh, fam laimh, od laimh, god laimh, & ſimilia: malè autem hoc modo do do laimh, fa do laimh fa mo laimh, o do laimh go do laimh vel go mo laimh, id eſt *vſque ad meam manum*.

Sicut ex verbis, ſeù voculis fit

oratio, ita etiam ex ſyllabis, quarum tamen quæque per ſe ſit integrum vel verbum, vel nomen. Hibernicum namque idioma, valdè eſt ſuccinctum: Eò quòd valdè multis gaudeat monaſyllabis, immò apud eos nonnullæ voculæ ſunt vna, & indiuiſibilis vocalis, vt *a*, quæ æquiuocè ſignificat nunc *altum*, nunc *montem*, nunc *lecticam*, vel *carrum*, *e* quæ *miſerandum* importat, *i*, quæ *humile*, *o*, quæ *aurem* ſignificat.

In poliſyllabis autem ſyllabizandis, cōſona ſequens vltimam vocalem prioris ſyllabæ enumeranda eſt tamquam attinens ad primam ſyllabam ſubſequētem, immò licet plures ſint conſonæ, vt in ıaſgaıꞃeachꞇ, latinè, *piſcatio*, ſic fit; nam *ſg* attinent ad ſecundam ſyllabam; excipe tamen

men ab hac regula voculas complexas, vt ꝺeaᵹhꝼocal ꞃomhaiꞇh, latinè *bonum verbum optimum*. Vbi ad ſingulas voculas cõplexarum tantum attinebunt ſuæ propriæ conſonantes, vt ibidem *gh* ad priorem, *f* ad poſteriorem, ſicut & *m* ad poſteriorem. Si tamen tot fuerint conſonæ, vt vnam nequeant cõſtituere ſyllabam, tunc ſyllabizanti ſunt diuidendæ & partiendæ; qualiter tamen nunquam biuocalis, vel triuocalis diuidi poſſunt, eò quòd vnicam ſemper conſtituant ſyllabam.

Lingua Hibernica ſeptem admittit partes orationis, ſcilicet articulum, nomen, præpoſitionem, perſonam ſeù verbum, aduerbium, coniunctionem, & pronomen. Articulus Hibernis airteagal dicitur; nomen, ainm; præpoſitio inſgine; perſona, ſeù verbum pearſa, no briathar; coniunctio, coimhcheangal; aduerbium, reimbhriathar, pronomen iarmbheurla. Vetuſtiores tres tantùm orationis ponebāt partes vtpotè principaliores, nempè dictionem ſeù nomen, pronomen, & perſonam, ſeù verbum; per pronomen autem intelligebant promiſcuè omnia, quæ nec nomina ſunt, nec verba, ſed de his infrà.

CAP. X.

De Dictione.

OMnis dictio, vulgò focal, quæcumque fuerit pars orationis figuram habet & formam, hoc eſt, eſt principalis formalis, vulgò, priomhfocal foirmeamhuil, ſtat per ſe, nec aliunde deriuatur, vel formalis deriuata, id eſt, quæ formatur ab alia, atque deriuatur. Exemplum primæ ſit crann, cloch, id eſt *arbor, lapis*: ſecundæ verò cranndacht, clochachd, latinè, vt ita loquar, *arboreitas*, *lapideitas*.

Dictio formalis deriuata, alia eſt quæ deducitur à vocula alterius linguæ, vt fion *à viuo*, mo, & mv, quæ deriuantur à Græcula *mu*, & alijs, ſunt pronomen *meus*, *mea*, *meum*, vt ſuprà; alia verò deriuantur ab alijs vt ſuprà incomplexis, vt cranndacht, à crann, vel à complexis, vt miodhsultacht, deriuaturque à Græcula *mi*, importante negationem, & à sule; alia demùm deriuantur à dictione purè Hibernica, vt ſuprà, & ſic quædam nomina Hibernica deriuantur ab Hibernicis verbis, & verba viciſſim à nominibus.

Dictiones quæ ab alijs deriuantur hibernicis, quædam vocitantur aſſimilatiuæ, vel aſſimilationes, vulgò samhluigheachd, vel samhlughadh.

Aliæ deſpectum important, ſeù minorationem Hibernis disbeagadh, vel laghdughadh. Aliæ multiplicationem, ſeù multitudinem important, Hibernis iomdughadh no iomodaṁlachd. Aliæ, alia, vel *artem*, vel *laborem*, vel *officium*, &c.

Nomen aſſimilatiuum eſt triplex, ſcilicet tulshamhlughadh, samhlughadhamhuil, & ionshamhlughadh: primùm dicitur tale quia per additionem ſyllabæ ta, vel da, ad principale in nominatiuo caſu ſingularis numeri vel in genitiuo plurali, euadit tale, vt beanta, & banda, id eſt *fœmineum* a bhean, & ban. Item feartha, & feardha, id eſt *virilis* a fear, latinis *vir*, *&c.* Primæ ſpeciei deriuatiua non fiunt ab vllo genitiuo plurali ſyllabis excedente nominatiuum ſingularem, nec ab vllo, cuius conſona finalis in alia flexione redit in penultimam, vel antepenultimam ſyllabam, vt foghluidh, habens in genitiuo plurali foghlurdheadha. Se-

Secundæ ſpeciei deriuatiua euadunt talia ex adiectione particulæ amhuil ad principale verbum in genitiuo plurali, ſublata eius finali, admiſſa quadã aliquando ſubmerſione, vt seabhcamhuil ex seabhac, & amhuil, quod latinè importat *inſtar accipitris*.

Tertiæ ſpeciei deriuatiuum euadit tale additione particulæ *in*, ad principalem dictionem genitiui ſingularis, vt infir, ionmna; primum namque deriuatur ab in & fir, & ſignificat aptam viro, ſeù nubilem; ſecundùm ex in & mna, ideſt *aptum vxori, ſeù vxorabilem*. Sic dicitur ionarm ab in, & arm, hoc eſt, *aptus ad arma*. In his & ſimilibus

bus particula ṁ importat habilitatem magis quàm ſimilitudinem. Cæterùm hæc deriuatiua affinitatem habent cum aſſimilatiuis, præſertim finientibus in aidhe, vt iarannaidhe, diabhlaidhe, latinis *ferreum diabolicum*.

Deriuatiua multitudinem denotantia formantur adiectione ſyllabæ ach vel each, ad principale nomen datiui pluralis ablata huius vltima ſyllaba, vt toirtheach à datiuo plurali toirthibh, vel toirthaibh, latinè *fructibus*. Item eachach, id eſt *equoſus, ſeù poſſidens multos equos*, à datiuo plurali eachraibh, cui ablatis raibh, adijcitur ach. Sic manchach, *habens multos monachos*, per adiectionem particu-

lææ

læ ach ad ſyllabam manch in mancaibh, datiui pluralis. Hæc deriuatiua, vt dixi, importāt copiam rerum ſignificatarum per dictionem principalem. His affinia ſunt, quæ vocantur iom-thughadh, vt ſuprà; quæ fiunt adiectione ſyllabæ mur ad principale nominatiui ſingularis, vt fionmur, id eſt *vinoſum*, *ceu copioſum in vino*, ita vt mur denotet copiam, fion autem importet *vinum*. Hæc deriuatiua ſi non ponātur in abſtracto vel ſumantur ſubſtantiuè, hoc eſt Hibernicè, ſi non ſint abſtraichd, vel ſuiſtaint, omnia ſunt adiectiua, vt patet in banda, feardha, fionmhuir, quorum abſtracta ſunt bandacht, feardhacht, fionmuireacht. Hæc autem adiectiua quandoque ſubſtantiari, ſeù ſubſtantiua euadere poſſunt, vt in vocatiuis, imò nominatiuis, vt mathghamhnach, rátmur, rachtmur, eachtach, latinè *Mattheus*, ita enim dici volunt; *copioſus in fœlicitate, in legibus, & valore*, &c. Sic de alijs.

Deriuatiua importantia minorationem, ſeù deſpectum ſunt in triplici differentia, quædam finiunt in in, alia in an, vel en; & alia in og, vel eóg, prioris generis propriè loquendo ſunt deſpectiua, vulgò diſbeagadh. Secundi verò generis propriè dicuntur affinia deſpectiuorum, vulgò braithre diſbeagadh.

Tertij generis vocantur conſanguinea deſpectiuorum, vulgò siur dhisbeagadh. Itaque minoratiua primæ ſpeciei fiunt adiectione ſyllabæ, ſeù articuli in ad ſubſtantiuum animatum ſingularis numeri, vt beinin, firin, id eſt *muliercula, homunculus*, quæ componuntur ex in, & bean, item ex in, & fior, quibus in imminuit, ſeù minorat tùm bean tùm fior, latinis *fœminam, & virum*. Hæc formantur aliter, componunturq; ex nominatiuo plurali, & ex in, vt cuillin, hoc eſt, *nucula*, ab in & cuill. Item ex *in* & ſubſtantiuo datiui pluralis, deleto tamen vltima eius ſyllaba, & addito eius loco in, vt tairgnin, *clauulus* ab in & tairngnibh, braithrin ab in & braithribh, latinè *fraterculus*, *vel cognatulus.* Si tamen huiuſmodi ſubſtantiuũ finiat cum vocali ſubtili, vt caile latinè *ruſtica imminuitur*, ablata vltima vocali, ſubſtituto in in loco eius, cailin, latinè *ruſticula.* Aduerte quòd apud Momonienſes hæc minoratio fiat in poliſyllabis, ablatione totius ſyllabæ finalis, & appoſitione particulæ in loco eius, vt coirmin, latinè *Cormaculus*, à ſcilicet cormac, & in. Item Diairmin, hoc eſt Diarmitilus ab in, & diarmuid, Item ſublatis duabus ſyllabis vltimis hi imminunt quædam, aliàs minoratiua & deſpectiua, quod ſuperfluum dixeris, ſic efferunt

Paidin ab in & Padruicin, quale Padruicin aliàs eſt minoratum ex in & Padruic.

Minoratiua ſecundæ ſpeciei fiunt mutata ſyllaba aibh, vel ibh; vel ibh in ſubſtantiuo datiui pluralis in an vel en, vt tulchan, latinè *monticulus* à tulchaibh, Item trillsen, latinè *facula ab en*, & trillsibh. Item caislen, id eſt *caſtellum* ab *in*, & caislibh, quod eſt datiuus pluralis numeri voculæ caisiol, latinè *murus*.

Minoratiua demùm tertij generis formantur commutatione vltimæ ſyllabæ in ſubſtãtiuo datiui pluralis in vel og, vel eog, vt duilleog, latinè *folliculus*, à duildullibh, & eog. Item sgalog, id eſt *homunculus*, ab og, & sgalaibh, & ſimilia.

Deriuatiua officium, artem, & ſimilia importãtia fiunt adiectione aidhe, vel uidhe, vel idhe, vel aidh, vel aire, vel oir; vel eoir. Imò ad placendum auri permittitur, vt fiant adiectione ad, vel ead; vt gaduidhe, id eſt *fur*, a gaduibh. Snamhaidhe à Snamhaibh, latinè *Natationibus*. Item coiſidhe à coſuibh, ideſt *pedeſter à pedibus*, itẽ foghluidh, ideſt *vaſtator*, à foghluibh, hoc eſt *vaſtationibus*, itẽ brughaidhe, id eſt *implens ventrem* à brugh, quod ſignificat *ventrem*. Item ſealgaire, latinè *venator* à ſealgaibh,

aibh, hoc eſt *venerationibus*. Item clairseoir à clarsaibh; doirseoir à doirsibh doromadoir, à oromadhvibh, figheadoir a fighibh, vcaire ab vcadhaibh,

Reſtant deriuatiua abſtracta, ulgò anmanna abstraict: deducuntur autem hæc ab adiacentibus, ſeù accidentibus quibuſdam ubſtantiuis, & vocantur vulgò nmanna aicidheacha, & finiunt n vel da, vel tu, vel chd, vt andachd à banda, Item beanachd a bean, & ſunt abſtracta eriuata à concretis, vt beanachd a banda, & feardhachd feardha, ſicut *virilitas à virili*.

Viſis nunc formis dictionum eſtat loqui de earum figura, quæ eſt vniuerſaliſſimum eorũ accidens, vt aiunt, aicid ghenearalta an fhocail fioghuir.

Figura igitur Hibernis fioghvir, hìc duplex eſt; altera ſimplex, vulgò ſingil; altera complexa, vulgò dvbalta. ſimplex eſt vox, quæ non conſtruitur ex alia vocula ſignificante vel conſignificante quidquam, vt cos, ceann, latinè *pes, caput*. Complexa autem, quæ conſtruitur, vt geallamh, latinè *manus candida;* conſtruitur enim ex geal, quæ ſonat *candida*, & lamh, id *manus*.

Huiuſmodi complexorum, & ſemiſimplicium alia cõſtruuntu ex duabus voculis quarum quælibet ſeorſim ab altera aliqui importat, vt geallamh de qua iam dixi, geal enim importat candorem, lamh verò manum, quæ ſunt res diuerſæ, adeòque tale complexum vocatur ab Hibernis propriè comhfhocajl. Alia verò non ſic, ſed conſtruitur ex vna ſignificatiua ſeorſim, & aliâ voce non ſignificatiua ſeorſim vt roigheal. Conſtruitur enim ex non ſignificatiua ro Hibernis greim fhocail, latinè *pars vocis ompoſitæ;* huiuſmodi autem iu- e dici poſſunt quaſi ſeù ſemicõ- lexa, ijſque frequẽtiſſimè vtun- ur Hiberni, vt dadhuine, latinè *onus homo*. Deighbean, *bona emina*. Prima pars huiuſmodi emicomplexorũ, particula eſt ihil ſignificans ſeorſim, iuncta

autem ſubſtantiuo, aliquod importat peculiare. Ex huiuſmodi particulis inueni viginti nouem nempè an, ain, ath, comh, dagh, deagh, droċ, do, di, eas, ed, ecc, fel, fo, in, im, mi, nemh, or, primh, remh, ra, ro, so, sith, tim, tan, tuath, ur, vt in ſequētibus antrath, ainbhfearach, aṫgaḃail, item aimhdheoin, ai
theitheaḋ; comhthrom, item
comhfocal, daghmhuintir, dei
ghbean, droċurchar, doithea
gasg, domhuintir. Item do
huinte, diochoisg, dibhfeirge
ach, easccairdeas, easlainte,
eadaingean, euccruaidh, felgh
niomh, fealduine, foighles, fo
ghlio-

ghliocas, indheunta, coṁghradhvighthe, iombhvaladh. midhevnamh, michiall, miochairdeaſ, neamhthrocaireach. neimhghlic, orṁaille, oirbheannach, primhchiall, priomhadhbhar, reamhraidhte, remhfheachuin, rachairdeaſ, rachliſde, ſoighniomha, soġradhach. ſithchealgach, ſiothrann, tromchuairt, tarcaiſniughadh, traithchleaſ, viriſeal, &c. Quarum particularum non quæuis cuiuis, ſed quibuſdam præfigi ſolent dictionibus, rariores autem ſunt eſ, ed, eg, ſith, tim, tar, tuath, & vr, vt in vrghranna, latinè *valdè deforme:* particula autem in addita voculæ facit voculam importare participium finiens in *dus*, apud latinos vt *faciendus*, vt *hoc non eſt faciendũ*, hibernicè ni bhfuil so indeunta.

CAP. XI.

De Articulis.

ARticulus, vulgò airteagal, vel eartagal focail, ſe ſolo rem non ſignificat, nec conſignificat, ſed iunctus voculæ cũ qua tamen non componitur ex natura ſua: horum alij ſunt qui nominibus maximè ſubſtantiuis adiunguntur. Principalior huius generis eſt an, & ſolet determinare nomen ad particulariùs, determinatiuſquè ſignificãdum, vt tainig an fear, magis quàm ſi diceretur ꞇainiᵹ ꝼeaꞃ, latinè *venit vir*, quando namque ſic interuenit an, deſignat virum, de quo aliàs fuit ſermo, eo autem non interueniente, tale non ſignificatur. Simili vtuntur Angli articuli nimirùm *the*, imò Itali, vt *le*, vel *lo*, vt cùm dicunt *l'huomo entrò*. Præterea articulus an apud Hibernos comitari poteſt ſuum nomen per omnes caſus, excepto vocatiuo, verùm ante ipſum in datiuis, & ablatiuis præcedere debet præpoſitio ꝺo, vel o, vel alia, & tunc ex vtroque fit, vel ꝺon, vel ꝺan, vel on, vt ꝺan ꝺuine, latinè *viro*, vel *a viro*. Similiter ꝺon ꝺuine, item on ꝺuine.

Articulus o appoſitus proprijs nominibus virorum Principum Hibernenſium facit nomina enunciari in genitiuo caſu, vt o Domhnaill, o Neill, o Briain. ſub caſuatione autem, flexione, vel declinatione variari ſolet in i, ua, vt nominatiuo o Briain, genitiuo i Bhriain, datiuo dua Bhriain, accuſatiuo ar o Mbriain, vocatiuo a i Bhriain, ablatiuo le o Briain, cùm tamen Briain de ſe feratur in nominatiuo, & accuſatiuo, & ablatiuo, & datiuo: Brian verò non niſi in genitiuo, & vocatiuo ſingularis numeri.

Articulus gach, iunctus nomini facit importari numeroſitatem, vulgò iomdhughadh, vt gach duine, id eſt *quilibet homo*. Item gach bean, latinè *quamuis fœmina*; Si autem efferatur gacha, importat *quotquot*.

Articulus ar in Oratione importat affirmatiuũ tanquã eſſet verbum affirmans, ſicut ni negationem de ſe præſentis temporis, vt ar maith Tadhg, latinè *Thadæus eſt bonus*; ni maith Tadhg, id eſt *Thadæus non eſt bonus*; Verùm ſi poſt ni præcedat budh, ſignificabitur negatio pro futuro, vt ni budh maith Tadhg, latinè *Thadæus non erit bonus*, cuius tamen contradictio ſignificabitur deleto ni, remanente budh, vt budh maith Tadhg. Si autem ſermo ſit de præterito,

terito, ita vt bonitas de Thadæo negetur, tranſit ni in nir, vt nir mhaith Tadhg, vel ſi ita, vt affirmetur bonitas, ſufficit præmitti budh ante maith, ſi aſpiretur m, vt budh mhaith Tadhg, latinè *Thadæus erat bonus*; ſi enim non aſpiretur m, ſenſus erit *Thadæus erit bonus*. Item ſi præmittatur ni ante budh, ſenſus erit *Thadæus non erit bonus*. Similiter b tranſit in bus, ad affirmandum de futuro, vt in bhus fearr, id eſt *melius erit*, ſed nec malè dicitur in eodē ſenſu budh ferr, cuius contradictio eſt ni budh fearr. Sic du budh ferr, de futuro affirmat quòd meliùs foret. Item tranſit ni in nach, vt cum dico dirim nach fearr, latinè dico *quod non melius*, cuius oppoſitum ſignificatur commutatione prędicti nach in gur. Porrò articulus nach & as, præpoſitus adiectiuo cōparatiuo importato per fearr, ſicuti as & ni opponuntur ſicut affirmatio & negatio, vt is fearr, ni fearr, vel nach fearr. Similiter ni & nach, tranſeunt in articulum nar afficientem tempus præteritum, vt nar fhearr, cui contradicit gurab ſeù gur appoſitione bh ad fearr vt gurab fhearr, vel potiùs gur bhfearr.

Articulus verbalis, vulgò airteagal briathramhuil, vt diſtinguitur ab articulo nominali, dicicitur ille qui verbo præponitur, vt do, da, ad, a, o, ni, nach, nar, na, nachar, ma, go ag, &c. ex quibus quidam ſunt negatiui, vt dixi de nominalibus iam ſuprà; quidam verò affirmatiui, nam ni, nir, nach, negatiui vocantur, vt ni dhein, latinè *non facit*, nach dhein, nir dheunta, id eſt *non facit, non faciendum erat*; quidam verò affirmatiui, vt do, ad, a, vt do chonnairc. Item ad chonnairc, item a taim, latinè *vidi*, *ſum*.

Alij articuli inſeruiunt aduerbijs, vt go, cùm dico, go maith, go holc, id eſt *benè*, *malè*. Similiter *a*, cùm dico a ne, a niodh, latinè *heri*, *hodie* ⁊ item a noir, a niar ; illī autem dicuntur temporales; hi verò locales, eò quòd hi loçum connotant, iſti verò tẽpus: articuli interrogatiui ſunt, an, nar, nachar; cuiuſmodi ſunt & alij plures, de quorum quibuſdam eſt ille verſus Hibernicus.

Fiafruighe na bhfocal ccaſ.
coin, caidhe, cred, iſ chionnaſ.
Ci, cia, no cait, a bhfuil.
Fear agus a ait an taſſuidh.

Horum nonnulli duplicantur, vt an ba, item do ba, vt an ba maith leo, item do ba maith leo. Denique de articulis pronominalibus tangemus infrà.

◆

CAP. XII.

De Nomine & Verbo.

NOmen Hibernis ainm, vt apud *Latinos*, pars eſt orationis ſignificans ſine tempore rem, variabilis numero & caſu: diuiditur autem in ſubſtãtiuum, vulgò ſuſtainteach; & in adiectiuum aicideach. Subſtantiuum cum verbo concordans perfectam conflat orationem: & ſubdiuiditur in proprium, ſeù perſonale; vulgò ainm dileaſ; vt Pattruigc, latinè *Patritius*, & in commune multis, vt duine, latinè *homo*. Adiectiuum, quodcumque illud ſit, non niſi coniunctum implicitè, vel explicitè cum ſubſtantiuo accedente verbo perfectam conſtituit orationem ; vt autem concordet adiectiuum cum ſubſtantiuo debent eſſe eiuſdem generis, numeri, & caſus.

Genus nominum Hibernis eſt duplex, ſcilicet maſculinum, vulgò fearinſgine, & fœmininum, vulgò beaninſgine. Omnia propria virorũ nomina, maſculini ſunt generis, immò & communia, præſertim non deriuatiua, ſaltem niſi adſit exceptio, vt Cathaoir, fear, laoch, clairſeoir, latinè *Carolus, vir, pugil, Liriſta*; propria autem nomina fœminarum, immò principalia, præſertim communia, eiuſdem erunt generis, vt mor, Cait, ſiur, bean, latinè *mora, Caterina, conſanguinea, mulier*. Verùm, vt quibuſdam placet, caile, & diminutiuum cailin, latinè *ruſtica*, *ruſticula*, apud Hibernos maſculini erunt generis. Huius præterea generis erit bainliagh, latinè *medica*, eò quòd liagh, ſeù poſtrema vocula iſtius complexi ſit maſculini generis. Verũ ſi dixeris liaighbhean, latinè *medica*, erit fœminini generis, cuiuſmodi eſt bean, latinè *mulier*, importata per poſtremam ſyllabam præfati complexi.

Nomina propria Regnorum, Prouinciarum Regionum, Fluuiorum (excipe forghus in Hibernia fluuium; itẽ sruihbuidhe; latinè *torrens flauus*, item sruithdearg, & alijs paucis) erunt fœminini generis. Item deriuatiua diminuentia, quæ deſinunt in an, vel in, vt cnocan, tulchan, trillſen, latinè *monticulus, facula, &c.* deducta à cnoc, tulach, trillis, latinè ſonantibus *montem, facem*. Item deriuatiua deſinentia in aidhe, vel aidh, vel aire, vel oir, eoir, vel ach, vel each, ordinariè erunt maſculini generis. Quænam autem ſint hæc nomina ſuprà diximus.

Adiectiua, ſeù potiùs accidentia abſtracta non vltimata, vt gile, deirge, duibhe, latinè *albedo, rubedo, nigredo*, fœminini erunt generis: excipe deſinentia in as, vel eas, vt sonas, donas, & ſimilia. Deſpectiua finientia in og, vel sgalog, de quo ſuprà, soileog, latinè *ſalix*, & ſimilia fœminini ſunt generis. Adiectiua autem concreta nullatenus abſtracta à ſubiectis, vt geal, maith, & ſimilia de ſe vtriuſque ſunt generis, iuxta exigentiam ſubſtantiui. Reliqua nomina ſolo vſu, & praxi, & lectione, & auctoritate dignoſci poſſunt cuius ſunt generis.

Tu autem rudi ductus Mineruà, ſcies cuius generis erit nomen obſeruando articulum an, item *e*, & *i*, ſignificantes *ipſum*, & *ipſam*: Articulus enim an, modò præponatur ſubſtantiuo nominatiui caſus, & nomen illud incipiat à conſonanti aſpirabili, tunc aſpiratur conſonans, ſeù mortificatur per litteram *h*, dummodò nomen ſit fœminini generis: dummodò verò fuerit maſculini generis, nequaquam. Dignoſcitur igitur quòd fhear, latinè *vir*, ſit maſculini generis; bean verò fœminini generis, quia nō dicitur an fhear, ſed an fear, nec dicitur an bean, ſed an bhean, & ſic de alijs. Aduerte ſi nomen fuerit fœminini generis, inceperitque cum *ſ*, vt suil, latinè *oculus*, quòd præmiſſus articulus an ante ipſum requirit, non vt aſpiretur *ſ*, ſed vt penitùs mergatur, ſeù elidatur, non in ſcriptura, ſed in ſono, appoſitione literę *t* ante *ſ*, vt an tsuil, an tsron, & ſimilia.

Adhuc ſubtiliùs, & breuiùs obſerua, quòd articulus an poſitus cum ſubſtantiuo incipiente à conſona, ſi tranſit in na cum ſubſtantiuo in genitiuo, illicò inferre debes, quòd ſubſtantiuū ſit fœminini generis, ſi autem non tranſit, ſed maneat an in genitiuo, tunc ſubſtantiuum omninò erit maſculini generis. Sit exemplum an fear, latinè *vir*; in genitiuo an fhir, latinè *viri*; ſimiliter an bhean, *fœmina*, in genitiuo na mna, latinè *fœminæ*. Vndè ſcio iuxtà datam regulam, quòd fear ſit maſculini generis; inde flectendo ceann, cos, lamh, ſtatim mediante an, & na, ediſces cuius ſint generis.

Adhuc aduerte de articulo an ſubſtãtiuis præpoſito, ſi ſubſtantiuum incipiat à litera, ſeù conſona aſpirabili, quòd aſpirabitur illá litera in genitiuo caſu, modò nomen ſit maſculini generis; ſi autem fuerit fœminini generis, nequaquam. Item, ſiuè nomen ſit maſculini generis, ſiuè fœminini, modò incipiat à vocali, ſemper in genitiuo caſu an tranſit in na, & ordinariè requirit, vt aſpiratiua *h* præcedat initiatiuam nominis vocalem, vt genitiuo na haılne, latinè *formoſitatis*; hoc autem intellige de fœmininis, vt na heıꞃıonn, na hınᵹne, na holna, na hvıꞃe, nam ſi incipientia à vocalibus fuerint maſculini generis, tunc cum ipſis in genitiuo ſine aduentitio aſpiratiuæ manet immutabiliter an; tametſi ſoleat cōmuniter conſona *t* præponi initiatiuæ nominis vocali in nominatiuo caſu, vt an ꞇaꞃᵹ, an ꞇeaᵹ̇, an tiſeal, an tord, an turchair

Verùm in genitiuis horum, & datiuis, vel vocatiuis, vel ablatiuis non admittitur huiuſmodi *t*, benè autem in accuſatiuis, loquor de ſingulari numero.

Alius reſtat modus valdè vulgaris dignoſcendi genera nominum per *i*, & *e*, latinè *ille*, *illa*, cadentes tamen ſupra nomen præcisè; ſi enim *i* congruat *illi*, erit fœminini generis, vt i mo ċhoſ, ſi verò *e*, erit maſculini generis, vt e mo chean, & ſimilia; eſto res ſignificata per nomen ſit mas, vel fœmina, proindè currit regula.

Aſ i an gabꝗ gioḋ e an teach,
Aſ i an chaora madh meidleach
Aſ i an ċurr ma ciobṫra a cioñ
Aſ e an mſintan ma boinionn.

Obſeruandis autem ſemper, & vbique, niſi ſit abuſus, vſus, maximè autem authoritas, vt diſcernantur nominum genera, vt ſuprà duo tantùm; plura enim non admittuntur, eò quòd neutrum coincidat cum maſculino; tametſi adiectiua indifferenter ſint vtriuſque generis: determinanda tamen à ſubſtantiuis vt ſumantur in maſculino genere, potiùs quàm fœminino.

Verùm obſerua de adiectiuis ſequẽtibus ad ſubſtantiuũ, ſi ſubſtantiuũ fuerit maſculini generis, quòd adiectiuum incipiens à cõſona aſpirabili nunquã aſpirabitur; aſpirabitur autem ſi ſubſtantiuum fuerit fœminini generis. Sic benè ſcribitur & effertur bean mhaith, latinè *mulier bona*; malè autem bean maith, ſimiliter benè ſonat fear maith, hoc eſt *vir bonus*; malè autem fear mhaith.

Nomina perfectè complexa iſtius ſunt generis, cuius eſt vltima dictio ſubſtantiua ex qua cõſtantur, adeòque quia liagh, latinis *Medicus*, & riogh, latinè *Rex*, ſunt maſculini generis; proindè huius generis erunt bainliagh, bainriogh: & ſimiliter fœminini generis erunt liaighbean righbean, fearchu, latinis *medica*, *Regina*, *Moloſſus*.

Caſus tot habent Hiberni, quot Latini, nominatiuum, genitiuum, datiuum, accuſatiuum, vocatiuum, ablatiuum, numero ſex, vulgò an cas ainmnightheach, gineaṁonach, tabhthar thach, gioranach, garmach: 7 diobhalach. In declinationibus autem nominis per caſus paucæ fiunt mutationes, & non niſi in Nominatiuis, Genitiuis, & Datiuis, ad plurimũ ordinariè. Declinantes autẽ nomen, Hiberni præmittunt aliquem articulũ nomini præſertim extrà nominatiuum, vt nom. cos, latinè *pes*, genit. meud na coisi, latinè *magnitudo pedis*, dat. don chois, *pedi*, acc. an ċos, vel cos, *pedem*, vocat. a chos, latinè *ò pes*, ablat. gan cois, latinè *ſine pede*. Vbi vides, inter nomin. & accuſ. & vocat. non eſſe differentiam in fœmininis, nec inter abl. & dat. genitiuũ verò aliqualiter differre à reliquis, nec extant regulæ, ſed vſus & auctoritas pro huiuſmodi declinationibus . Multa præterea reperiũtur nomina per caſus maximè ſingulares, minimè variabilia, vt duine, uiſge, & ſimilia, quæ non variantur in ſingulari alia reperiuntur, quæ variantur tantùm in genitiuo, vt fear, genitiuo an fhir, latinè *vir, viri.*

Coſ, autem pluraliter ſic declinatur. Nom. coſa. genit. na ccoſ. dat. coſuibh. accuſ. coſa voc. coſa· ablat. coſuibh; & ſic de alijs obſeruato vſu & auctoritate, vbi obſerua datiu. & ablat. pluralem ſemper debere finire mediante prępoſitione aliqua in ibh, vt coſuibh, do ċoſuibh, ar, fo, fa, o, tre, &c. choſuibh.

Itaque Hiberni declinantes breuitatis cauſa, declinant per tres, nempè nomin. genit. dat. cæteri enim caſus omnes coincidunt finaliter cũ altero horum in alterutro numerorum, niſi nomen aliquod fuerit valdè heteroclitum, & ob auctoritatem aliqualem patiatur exceptionem. Literæ autem initiales propriæ nominum nunquam omittuntur, tametſi caſu aſpirentur, vel duplicentur, vel afficiantur nouæ aliqua conſonante, exigente id congruitate ſermonis: numerus Hibernis uımhıꞃ, ſicut apud Latinos duplex eſt, nempè ſingularis, vulgò uatha, & pluralis, vulgò ıolꞃaıꝺh. Verùm ex ijs, quæ obſeruaui, auſim dicere, tres numerari poſſe numeros apud Hibernos; ſingularem nempè, qui vnum importat, pluralem, qui duo, & pluſquam pluralem, id eſt, qui pluſquam duo: dicunt enim in ſingulari capoll, cos, ceann, latinè *caballus, pes, caput.* In plurali verò dha chapoll, da chois, da cheann, latinè *duo caballi, duo pedes, duo capita*; tametſi nomina ſint in ſingulari numero præter numeralia, quæ ſunt pluralis numeri: pluſquàm pluralis, tri capuil, tri cosa, tri cinn, in quibus tùm numeralia, tùm ſubſtantiua important pluſquam duo. Hæc autem ſint obiter dicta reſpectiuè tantùm ad nomina,

Quantum attinet ad verborum coniugationes, modos, & tempora, noueris Hibernos non ſe-

ſequi Latinos, tametſi ſuos habeant modos, tempora, perſonas; & numeros, quæ denotantur per articulos, pronomina, & ſimilia eis præpoſita, vel poſita, vel iunctim aliquando cum, aliquando ſine aduerbijs.

Pronomen mo, aliquando *me*, aliquando *meum* ſignificans, quando debet præponi immediatè, vel verbo, vel nomini incipienti à vocali quacumque, vel conſona *f*, tunc *o*, tùm in ſono, tùm in ſcriptura debet prætermitti, & litera *m* immediatè iungi prędicti vocali, vel conſonæ *f*; vt míonnlaꞇ, latinè *me lauari*, mꝼoꞇhꞃaᵹaꝺh, quod idem eſt. mvchꞇ, latinè *meum pectus*.

Similiter dico de præpoſitione ꝺo, præmiſſa nomini incipiente à vel vocali, vel *f*; prætermiſſa enim *o*, conſona *d* additur immediatè tali vocali, vel literæ *f*, & facit nomen eſſe datiui caſus, vel ablatiui; vt cùm dico, *da mulierem Guillelmo*, vulgò tabhair bean duilliam. Verùm hoc non fit quando do præponitur verbo, niſi verbum ſit infinitiui modi, vt do beanadh a bhean duilliam, latinè *accepta eſt ſua mulier à Guillelmo*; benè tamen ſcripſeris dixeriſque, ni hail leam ſin, dfiafraidhe, no deiſtecht, latinè *nolo id inquirere*, vel *audire*: malè autem ibi diceretur, vel ſcriberetur do ḟiafraidhe, vel do eiſteacht, quia verbum eſt infinitiui modi.

Verborum alia variãtur valdè

apud Hibernos, velut heteroclita, & diuerſimodè, ita vt vniuerſalis regula pro ijs nequit dari, adeòque inſiſtendum ſit Auctoribus vbique probatis. Alia autem in ſuis manentia formis, aliquando perſonaliter, aliquando temporaliter, interdũ modaliter, nonnunquam numeraliter mutantur, aliqualibus circa vltimas, vel penultimas ſyllabas factis variatiunculis, vt *ſcribo*, *ſcribis*, *ſcripſi*, *&c.* vulgò in ſingulari sgriobhuim, sgriobhair, sgriobhaidh, in plurali sgriobhamaoid, sgriobhaoidhesi, sgriobhaidsion, hoc eſt, in præſenti indicatiui; in præterito autem ſic do sgriobhas, do sgriobhais, do sgriobh; in plurali autem do sgriobhamair, do sgriobhamhair do sgriobhadair; in futuro autem ſic sgribheoghad, sgribheodhair, sgribheoghaidh; in plurali sgribheoghaimne, sgribheoghaidhsibh, sgribheoghaid; in imperatiuo ſingulari sgribh, sgribheadh; in plurali sgribhmid, sgribhidhe, sgribheadh, cui verbo in alijs modis præmittuntur ſui articuli, coniunctiones & aduerbia cum dictis flectionibus ſeruato cõmuni loquendi modo.

Heteroclita ſunt multa, vt a taim, deirim, do radh, do cimh, vbi & vſus maximè; & authoritas obſeruanda. Pronomina, *ego*, *tu*, *ille*, ſic flectuntur, *ego*, vulgò miſe vel me, genitiuo mo, datiuo, dhamh, accuſat. me, vel *miſe*, ſine vocatiuo, niſi licentialiter, abl. uaim, vel leam, & ſimilia. In plurali nom. ſinn, vel ſinne, vel inn, vel inne, latinè *nos*, genit. ne, quod iungitur alicui nomini, datiu. innibh, vt duinnibh à do, & innibh, accuſatiuus habet quod nomin. voc. deeſt, abl. uainnibh, vel linnibh, ſimiliter de nominat. tu genit. do, dat. dhuit, accuſ. thu, voc. caret, ablat. uait. In plurali nomin. ſibh, genit. bhar, datiu. dhibh, accuſ ſibh, vocat. ibhſe, abl. uaibh Similiter *ille*, nom. e, genit. æ datiu. dho, accuſ. facit quod nomin. vocat. caret. ablat. uadh, vel uaidhe. In plurali nom. ſiad, gen. æ datiu. dhoibh, accuſatiuus habet quod nominatiuus, ablatiuus vatha.

Participia in *ans*, vel *ens*, ſignificant ag, præmiſſum verbo vt ag radh, latinè *dicens*. Item ag tſgaſg, latinè *docens*; & ſic de reliquis. Participium in *us*, vt *lectus eſt*, Hibernicè do leughadh é. Participium in *rus*, vt *iturus*, Hibernicè ar thi dul, Item gerundina in *dus*, vel *do*, vel *dum*, vt *faciendum* Hibernicè indeunta, & hæc de his pro nunc.

CAP. XIII.

De contractó ſcribendi modo.

Contracta ſcribendi methodus, ſeù abbreuiationes apud omnes inoleuit ante præli vſum, immò & poſt manet apud multos, maximè autem apud Hibernos, nedum in manuſcriptis, ſed etiam in prælo, & libris typo datis: inde autem oritur magna ex parte difficultas, & tarditas legendi expeditè hoc idioma. Equidem, ſi à me res dependeret, pro faciliori captu, & modo legendi addiſcendique hanc linguam, hunc prorsùs abolerem è medio vſum; ſpecialiter in prælo, ſicut aliæ nationes iam cœperunt facere reſpectiuè ad ſuas linguas, eo tantum relicto manuſcriptis ad celerius ſcribendum, immò Latinis planè vterer characteribus vtpotè facilioribus, magiſq; obuijs vbique, & ad parcendũ expẽſis, relictis Hibernicis, antiquitatis gratia pro ſolis ſis manuſcriptis ad optionem ſcribentis. Ad quid enim obſcuritas? Numquid non omne bonum eſt communicatiuum ſui?

Nihilominus ne deſim, aduerto apud Hibernos conſonam ꞃ, poſitam deſuper quamcumque conſonam, tantum importare, quod ꞃa poſitæ poſt talem conſonam. Vt $\overset{ꞃ}{ᵹ}$ꝺh, latinè *amor*, ſignificat ᵹꞃaꝺh, & ſic de alijs. Similiter quæcumque vocalis ſuperpoſita conſonæ valet tantum quantū eadem cōſonans cum ꞃ, & tali vocali, vt $\overset{a}{ᵹ}$, $\overset{e}{ᵹ}$, $\overset{i}{ᵹ}$, $\overset{o}{ᵹ}$, $\overset{u}{ᵹ}$, denotant namque, ᵹꞃa, ᵹꞃe, ᵹꞃi, ᵹꞃo, ᵹꞃu, vel ᵹuꞃ. Similiter hæc figura ,ˀ, ſi ſuperponatur conſonæ cuicumque, importabit tantum, quantum ipſa cõſona cum eaꞃ, vt ꝼ̓; quod importat ꝼeaꞃ. Item ᵹ̓, quod ᵹeaꞃ. Si autem duplicetur illa figura ̓̓ ſupra conſonam vt ᵹ̓̓, tantùm ſuperaddi litteram ꞃ, poſt eaꞃ in eadem ſyllaba, ita vt efferatur ᵹeaꞃꞃ. Porrò ᵹ cum linea longa deſuper, vt ᵹ̄ importat ᵹam; ſi verò litera c ſuperponatur conſonæ cum aſpiratione, vel ſine aſpiratione, importat quod eadem conſona cum a & c, vel ch præſtat. Porrò conſona b, facta linea ab eius pede, vt b– importat indifferenter bam, bal, vel bom; item ᵹꞇ importat ᵹoꞃꞇ;

itẽ b— ſignificat bvꞇh, vel buꝺh, vel baꝺh, vel beaꝺh, vel beaꞇh, vel beiꞇh indifferenter. Item ꝗ, importat aꞃ ſimiliter ꝗ ſignificat aiꞃ. Item 7, ſignificat aliquando quod aᵹuꞅ, latinè &. Aliquando eaꝺh, vt c7, denotat ceaꝺ. Verùm 7̇ ſignificat eaꝺh. Item $\overset{f}{g}$ ſignificat ꝼaiꞃᵹe. Item $\overset{m}{m}$ ſignificat indifferẽter muin aꞃ mhuin, vel imꞃim. $\overset{2}{-}$ ſignificat con. $\overset{e}{72}$ denotat, &c. Item o, importat eꞃꞅonn. Item $\overset{o}{n}$, denotat iomoꞃꞃo; item l= ſignificat lann, & ſimilia ſcienda potiùs quàm imitanda.

Præter obſcurum loquendi modum, vulgò ogham, Antiquarijs Hiberniæ ſatis notum, quo nimirùm loquebantur ſyllabizando voculas appellationibus litterarum, dipthongorum, & tripthongorum ipſis dumtaxat notis. Alia adhuc vtebantur methodo in ſcribẽdo præter abbreuiationes, quam inſuper vocabant ogham, peritioribus tantummodo familiare, & eſt triplex, nempè ogham beith, ogham coll, & ogham craobh, inque hoc cõſiſtit primum, quòd vtebantur bh pro a dl pro o. Similiter ft pro u, & ſc pro e. ng pro i, iuxtà carmen.

Beiṫ agus vaṫ ailm denna.
Duir luis onn gan aiṫṁeula.

Fe-

Fhion tjne for vr amra.
Suil coll ćoha ḟiorċalma.
Niato l devna don ioḋa.
Is cuir iad an einionaḋ.

Quod vt intelligas, recordare nominum litterarum apud Hibernos allatorum Cap. 1. Sit exemplum bng rdl ngghiſcbhn bhg ftrmhdlr ſcngſngdlnntċ bhr chrbhabhdh, hoc eſt, bj rojghean ag vrmhor eirjonnach ar chrabhadh; latinè *Hiberni magna ex parte ſummè colunt religionem.*

Secundum conſiſtit in quadam commutatione vocalium pro conſona c; vnde carmen.

Cheiṫre coill ⁊ ćõa ain.
Chujg coill ⁊ ioḋa iomlajn.

Eunċoll ⁊ ailm ndaṫa ndoonn.
Is daċoll ⁊ ċaoṁonn.
For ur orḋa mbinn mblsda.
Tri coill croḋa caoṁġasda.

Hoc eſt: Loco a, ſcribes vnicum c, & è cõtra loco c pones a, vbicũque fuerint; loco autem e ſubſtitues quatuor in ordine c, loco quinque c; loco autem o duo c; loco denique u tria c. Sit exemplũ crann, crjon, cearc, dhonn, ur, quæ verba ſic ſcribes arcnn arccccccccn acccccra dhccnn, cccr, & ſic de alijs.

Tertiũ, vulgò ogham craobh: reliquis eſt longè difficilius, tùm ſcriptu, tùm lectu; cõſiſtit autem in quibuſdam lineis, & ſignis, partim homogeneis, partim heterogeneis,

geneis, eorũque poſitione, & ſitu reſpectiuè ad vnam lineam principalem, infrà quã partim, partim ſupra quam, partim verò trans quam, factis ſeù tractis. Linea autem illa principalis tantùm deſeruit pro regula, & non pro litera. Pars autem eius ſuprà vocatur ſiniſtra, & pars infrà vocatur dextra præfatæ lineæ, circa quam, ſupra quam, ſub qua & trans quam formãtur prędicta ſigna deſeruientia loco conſonarum, & vocalium dipthongorum, & tripthongorum. Hinc autem vt benè calleas artem, neceſſum eſt memoriæ mandes ſubſequẽtia carmina benè intellecta, quibus dirigaris ad perfectè ſcribendum, & legendum antiquam hanc methodum. Carmina autem ſunt ſequentia,

Beiṫ na haonar dom leiṫ deis.
agus luis dis gan eis leis.
Fern triur. suil clētrq is bó.
Agus nion ina cuigir.
Uaṫ na haonar dom leiṫ cli.
Agus duir dis gan neimṫni.
Tinne triur, ceaṫrar do ċoll.
Cert na cuigir ni ċealom.
Muin fiarṫarsna mor an moḋ.
Dis don ġort triur don
ngiatol.
Straif na clētrq gan cor de.
Ruis na cuigir coiṁide.
Ailm na haonar tarsna i nuas.
Agus Onn dis go ndolġcnuas.
Ur triur, Eaḋa clētrq cain.
Is Ioḋa cuigear dfsghain.

Eaḋa na croiſſ im an ccraoib.
Oir na buaile ḃuiġ ḃlaṫċaoin.
Uilléann na luib doṫ laiṁ ḋeiſ.
Na dḃċ do mheanma taireiſ.
Ceiṫre fléſga an ifin ard.
Da leiṫ deiſ ṫhiaſ gaċ ṫq̃d.
As hoċt aiṁġċoll malle.
Do leṫ taoibh na craoiḃe.

Latinè autem ſic:

B *Semel à dextris;* L *bis ponatur*
ibidem;
F *Ter;* S*que quater;* N *tibi quin-*
que notent.
H *Semel, &* D *bis, tria ſitque* I
parte ſiniſtra.
C *Quatuor, ſed* Q *quinque me-*
mento notis.
M *Semel & torte tranſuerſa eſt,*
G *bis, & eſt ter.*

NG Y quatuor R quoque quinque ſonent.
Per virgam rectam ſemel A ſcribetur, & O bis.
V Ter & E quatuor, quinque ſit I per eam.
Ex E dipthongo vel tripthongo ſuper ipſam
X Sit, at ex O ſit circulus in medio.
Ex A conſurgat à dextris fuſtibus octo
Quatuor ex I ſic principiante legas.
Ex V quæ fiunt deſignat parte ſiniſtra
Vncinus; & pro P linea parua iacet.
Pro Z in medio voluatur cauda Draconis.

Sit Exemplum.

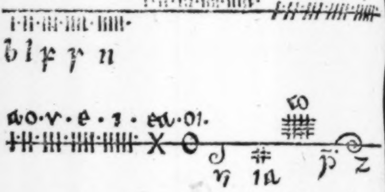

Vbi animaduerte præter lineam, quæ omnium eſt longiſſima & regula, reliquas lineolas ſiuè rectas poſitas infra, vel ſupra ipſam, vel trans ipſam rectè ductas, vel tortè, aut curuè ductas, reliquaſque notulas importare literas alphabeticas. Ex notulis auté vna eſt X quæ indifferenter importat quamcumque biuocalem, ſeù dipthongum incipientem ab litera *E*. Circulus autem qui inſtar O depingitur ſu-

upra lineam regulãtem impor-
at biuocalem oj. Fuſtes autem
uatuor recti, & tranſuerſi qua-
uor tranſeuntes per priores im-
ortant indifferenter quamcun-
ue biuocalem & dipthongum,
& tripthongũ incipientem ab *A*;
ollocãtur autem à ſiniſtra par-
e lineæ, ſeù ſupra lineam. Qua-
uor præterea fuſtes, ſeù lineæ
uctæ inſtar fuſtium, quarum
uæ ducantur rectè, duæ verò
iæ tranſuerſæ per ipſas; ponun-
urque ſub, ſeù infra lineam, im-
ortant indifferẽter quamcum-
ue biuocalem, vel triuocalem
cipientem ab *I*. Notula quæ
epræſentat vncinum importat
uamcumque ſimiliter biuoca-
em, vel triuocalem incipientem
b *V*. Porrò lineola paruula
ucta ſub regula inſtar paralel-

læ ſignificat *P*, & notula repræſentās inuolutam Draconis caudam deſignat *Z*. Denique vt expeditè hæc omnia & ſuperiora deſcribas & legas, oportet vel præ oculis, vel mente firmiter ſuperiora omnia retineas carmina.

Cæterùm quæ hic deſunt, vel deeſſe videantur, tangemus infrà, tractando de Proſodia.

CAP. XIV.

De Proſodia, & Carminum generibus.

HVcuſque Grammaticum vtcumque egimus: Literas, Syllabas, Orthographiam, Pronunciationem, Declinationes, Coniugationeſque inſinua-

imus,necnon & Orationis par-
es. Animus erat Rhetoricam
ræmittere Poëſi. Poëta enim
Laurea dignus, ex proſâ ſeù ſo-
luta Oratione ligatam faciens,
ſuos eleganter cõcinnat verſus,
& vix aliter: Verùm non daba-
ur tempus, alio quippè & alio
diſtrahebar, corpore infirmus
roperante ad occaſum. Solam
gitur dabo Proſodiam veterum
egulis, & obſeruationibus re-
ertam.

Proſodiam hic vſurpo pro Me-
hodo quadam, ſeù Arte con-
truendi Carmina. Carmen au-
em Oratio eſt, ſtrictiori pedum,
eù ſyllabarum lege ritè coërci-
a; ornatiſſimum dicendi ge-
us. Carmen apud Hibernos eſt
riplex, ſcilicet metrum, vulgò
an direach, & bruilingeacht,
&

& oglachas, de quibus infrà. Maximè autem de Metro, omnium quæ vnquam vidi, vel audiui auſim dicere, quæ ſub Sole reperiuntur, difficillimo; quo nimirùm benè ſemel cognito, nulla in reliquis cognoſcendis ſupererit difficultas.

Carmen hoc vt euadat metrum, Hibernis dan direach, vel rann direach ſeptem neceſſariò expoſtulat, certum ſcilicet ſyllabarum numerum, quartorum numerum, concordiam, correſpondentiam, extrema, ſeù terminos, vnionem, & caput; quæ vulgò dicuntur nvimhir cheathromhan, cinteacht shiolladh in gach ceathromain, uaim, comhardadh, rinn, agus airdrinn

vai.

vaitne, agvſ ceann. His octauum addi poſſit, non quòd ſemper ſit neceſſarium, ſed quòd frequenter admittatur, vulgò vrlann, de quo ſuo dicemus loco.

Genera metrorum præcipua (vt omittam minus principalia, vulgò comaiſde, ſeù foaiſde, quæ varia ſunt) & principaliora, ac nunc magis in vſu, apud Hibernos ſunt quinqne, vocanturque debhjdhe, ſeadna, rannujgheacht bheag, rannvigheacht mhor, & caſbhairn.

Aduerte autem ex neceſſarijs ſeptem ſupra numeratis, quatuor priora ſcilicet numerum quartorum, numerum ſyllabarum, concordiam, & correſpondentiam, hoc eſt nujmhir cheathromhan nuimhir shiolladh in gach ceathromhain, uaim is comhardadh, requiri indiſpenſabiliter ad quodcumque metrum, cuiuſcunque fuerit generis: Verùm non ſic de tribus vltimis neceſſarijs ibidem numeratis: quia requiruntur neceſſariò non ad omne genus, ſed ad quædam genera. Sic maius, & minus extremũ requiruntur ad genus, vulgò deibhidhe præcisè, & indiſpenſabiliter; Vnio verò non niſi ad rannuigheacht mhor, & casbhairn; ceann autem ad rannuigheacht bheag, & seadna ſolummodò.

* * *

CAP. XV.

De quartis, & ſyllabis.

MEtrum cõpletè ſumptum, vulgò rann, ſeù rann iomlan, conſtruitur ex duobus ſemimetris. Quartum vocatur in metro ſermo conſtans pluribus dictionibus coadunatis conflantibus determinatum ſyllabarum numerũ. Appellatur quartum, quia eſt quarta pars metri completi, tametſi ſit vnica pars ex duabus quibus conflatur ſemimetrum. Poëma vulgò dan, multis cõſtat metris, & tot quot voluerit Author; alijs duain. Quando ex duobus ſemimetris, vulgò leathrann, integratur metrum, primum ſemimetrum Hibernis nuncupatur ꞅeolaꝺh; ſecundum verò comhaꝺ. Quodlibet metrorum apud Hibernos in poëmate debet ſecundũ ſe perfectum claudere ſenſum, & orationem ſine dependẽtia ab altero. Imò primùm ſemimetrum independenter à ſecundo perfectum generat ſenſum: nihilominus quando ex duobus, vt ſuprà, conflatur metrum, ſeſe inuicem reſpiciunt, & eorum ſenſus mutuò referuntur ad idem propoſitum. In componendis autẽ metris benè incipitur primò à ſecundo ſemimetro, vulgò comhaꝺ; vt cum pleno ſenſu, & neruo grauiùs, & gratioſiùs fieri poſſit primum ſemimetrũ, eique quadrare; longè quippè difficiliùs fit comhaꝺ, quàm ꞅeo-

laꝺh

ladh, vt patebit infrà.

Numerus ſyllabarum, vulgò tomhas, vel cinteacht shiolladh eſt quodlibet metri quartum conſtare ſeptem ſyllabis, non pluribus, ſine eo quòd aliqua elidatur, neque paucioribus, vt iomdha sgeul maith ar Mhuire. Excipe tamen metrum generis nuncupati seadna; in cuius primi, & ſecundi ſemimetri quarto requiruntur octo ſyllabæ, vt mairg fheuchas ar inis cheitlionn. Dixi, ſine eo quòd aliqua elidatur, ſeù mergatur, vt dictum eſt de merſione, vulgò bathadh: quoties enim ex duabus ſyllabis pronunciari debet, & fieri vnica, vt interueniat hæc eliſio, requiritur quòd aliqua vocula finiat in vocalem, vulgò comhardaigh. Debet inſuper interuenire aduerbium, vulgò iairmbérla, incipiens cum vocali, & ſequens immediatè ad præfatam voculam, vt finalis voculæ vocalis, & initiatiua aduerbij inuicem elidant, ita vt vnica efferatur ſyllaba ordinariè breuis, vt anaidh re rogha a Ri nmhairr; etenim a in rogha per a ſubſequens aduerbiale eliditur. Item, an taġa gearr ar ⁊ ar fearr, vbi in ſcanſione ex a breui in rogha, & a aduerbiali ſequenti fit vna ſyllaba. Item ex ⁊ & a in ar vnica fit ſyllaba. Verùm quādo finalis vocalis voculæ, vt dixi, correſponſalis eſt breuis, initiatiua verò ſubſequentis aduerbij eſt longa, tunc poteſt ibi indifferenter fieri, vel non fieri merſio iuxtà exigentiam quarti, vt videre eſt in fuaras bogha o Bhrian bhuiḋe; vbi ad ſeruandas ſeptem dumtaxat ſyllabas illæſas integrè, ex a breui in bogha, & o ſubſequenti nulla fit eliſio, omittitur autem eliſio ne deſit ſyllaba, aliàs tamen meliùs elideretur, tametſi excuſetur eliſio aliter facienda, vt dixi, certâ quâdam licentiâ. Dixi meliùs, quia altera vocalium eſt breuis, altera longa; vnde cum vtraque quandoque eſt breuis nulla fit eliſio, vt patet reſpectiuè ad a in fa, & i in iargno, vt hic a taim fa iargno on eacht.

CAP. XVI.

De Concordia.

COncordia, vulgò uaim, duas expoſtulat voculas, quarum neutra ſit aduerbium, vulgò iarmbevrla in omni quarto huiuſmodi metri, vulgò rann direach, quæ voculæ debeant indiſpenſabiliter incipere, vel ab aliqua vocali, hinc inde eiuſdem vel diuerſæ ſpeciei, vel ab eadem omninò cõſona, vt

Iomdha ſgevl maith, ar mhuire.
Fa moltar a mıorbhuile.
Do gheiḃ ar an oiġ nioḋuin.
Sgel aſ coir do ċreidioṁain.

In primo enim quarto cõcordãt maith, & mhvire, vtpotè incipientia ab m, ſimiliter moltar, & miorbhuile incipientia ab m, concordant in ſecundo quarto: in tertio autem oigh, & iodhuin propter o & i vocales initiatiuas, nec obeſt n in niodhuin, quia non eſt litera propria, ſeù poſſeſſiua iſtius voculæ, ſed accidentaria & aduentitia, ad quam nõ debet attendi, ſed ad ſequentem huiuſmodi aduentitiã, qualis ibidem eſt i. Similiter concordant in quarto, ſeù vltimo quarto dicti metri coir, & chreidiomhain propter initiatiuas, nempè c vtrinque repertam.

Hæc autem concordia eſt duplex; propria ſcilicet, & ſimilitudinaria, vulgò fioruaim, & uaim ghnuiſe. Propria dicitur

illa,

illa, qua duæ vltimæ voculæ alicuius quarti concordant modo iam dicto. Similitudinaria autem, qua duæ voculæ alicuius quarti concordant quidem, etſi non ſint vltimæ ipſius dictiones. Exemplum habes cõcordiæ propriœ in ſingulis quartorum allati iam metri. Exemplum aytem ſimilitudinariæ accipe. 'Oꝼıoꞃ cogaıꝺh comhaıllᴛheꞃ ſıoṫċaıṅ, ſimilitudinariæ enim modo iam explicato concordant cogaıḋ, & comhaıllᴛheꞃ incipientes, eſto non ſint vltimæ dictiones quarti, imò vt ſic concordent hac concordantia neceſſum eſt non ſint vltimæ.

Aduerte autem quòd aduerbiũ nunquam facit concordiam, nec ipſum impedit. Similiter neque correſpondentiam facit, de qua infrà, neque impedit, neque maius extremum, neque minus, neque vnionem, de quibus infrà, vnquam conſtituit.

Concordia, quæ dicitur propria, ſeruire poteſt loco ſimilitudinariæ, & viceuerſa in omni quarto; præter tertium, & vltimum ſecundi ſemimetri quartum, qualia ſemper, & indiſpenſabiliter propriam requirunt cōcordiam, ſine qua nunquam ſuffi. cit ſimilitudinaria, quæ multoties ſufficit in primo ſemimetro. Non requiritur præterea aduerbium tametſi toleretur, iacere ante voculas ſimilitudinariæ cō. cordes in quarto, vt videre eſt in hoc; do choſnaſ comhadh nar mhaith, vbi aduerbium do toleratur, nec ſimilitudinariam impedit cōcordiam inter ſubſequentes voculas; Poëtæ tamen deſpicientes huiuſmodi ſimilitudinariam aduerbio poſtpoſitam, vocant aſperam ., vulgò uaim gharbh vel gnuiſ gharbh Tu autem hanc euites velut ingratam, ſed vt euitare queas, ſequentes tibi præſcribuntur regulæ: Primò, vt vltima quarti vocula ſit Nominatiuus verbo, vt dfior cogaidh comhaillther ſiothchain. Secundò, vel vt verbum finiat ſubſequenter ad Nominatiuum, vt an cogadh ceart bhuadhaigheaſ. Tertiò, vel vt adiectiuum finiat poſt ſubſtantiuum, vt gabham chugam connradh maith.

Quartò, vel vt ſubſtantiuum ad adiectiuum finiat, vt ni fear miſi ar maith conradh. Quintò, vel vt ſubſtantiuum, quod in Genitiuo regitur ab alio ſubſtantiuo finiat, vt ni cothrom cogaidh bhanbha. Sextò, vel vt verbum actiuum finiat poſt Accuſatiuum vt ar breaghdha an bhean-oin loitim. Septimò, vel vt ſubſtantiuũ in Accuſatiuo à verbo actiuo finiat poſt verbũ, vt ni beodha laoch loitear mnaoi.

Neque Eclipſis, nec aſpiratiua *h*, neque nudatio, ſeù obtenebratio, vulgò urdhiugha, de qua ſuprà, neque seimhiughadh, neque lomadh impedit hanc cõcordiam, niſi in ſequentibus, quando ſcilicet litera *h* ſequitur immediatè ad p, & efficit vt

eſſeefferatur inſtar f, & ſic litera f erit initialis alterius voculæ concordantis cú dictione incipiente a f h, vt videre eſt in hoc quarto admhaim dhuit mo pheacaidh fein.

Quoties autem *h* ſequitur ad conſonam f voculæ initiatiuam, toties illa cõſona f non erit quæ facit concordiam, ſed prima litera ſubſequens ad f, ſic aſpiratam, ſeù mortificatam per *h*, vt taġair leam a fhlaiṫh eirne, vbi l in leam, & l in fhlaith faciunt concordiam ſimilitudinariam nulla habita ratione iſtius fh. Item taġair leam a fhlaith life vbi l in fhlaith, & l in life propriam faciunt concordiam.

Litera ꞅ initialis nunquam concordat niſi cum alia ꞅ, & tali, qualis ipſa, ſeù qualiter ipſa afficitur, adeòque ꞅ non concordat cum ꞅb, neque cum ꞅc; neque cum ꞅꝺ, neque cum ꞅᵹ, ſed ꞅ ſimplex requirit ꞅ ſimplex ſimiliter ꞅb poſtulat ꞅb, & ſic de alijs vt interueniat concordia. Pariformiter non cõcordat cum ꞇꞅ ante particulam an, ſed ꞇꞅ, vt concordat requirit aliud ꞇꞅ, quale poſtulat articulus an, vt alibi diximus, exemplo de an ꞇꞅuıl, an ꞇꞅlıᵹhe, &c.

Vidimus alibi conſonantes molles numero tres, videlicet c, p, ꞇ; item duras nempè b, ᵹ, ꝺ, item aſperas, ſcilicet ch, ꞇh, ꝼ;

item quinque fortes vt ll, nn, ꞃꞃ, m, nᵹ; item ſeptem leues, vt ꝺh, ᵹh, bh, mh, ꞃ, l, n. Poëtæ autem docẽt de qualibet harum claſſe, ſeruato iam ordine, conſonas prioris claſſis nobiliores eſſe, ſeù maioris poteſtatis, conſonis quibuſcunque ſubſequentium claſſium: Et dicunt cõſonam ſ principem eſſe omnium cõſonarum, ſeù reginam; poſt verò ipſam aiunt tres molles pręcellere alijs [illegible]uentibus omnibus omniũ claſſ[illegible]. Similiter duras excellere aſperas, & fortes præcelcere leuibus omniũ, vtpotè ignobiliſſimis, & debiliſſimis.

Nota tamen, quòd m raro niſi in fine voculæ ſit longa, vt in ꞇam mam; imò raro hoc ipſo effertur longè, quia cõſonæ fortes maximè finales ſunt mediæ quantitatis in pronunciatione, mediæ inquam, vt ſuprà, inter longam, & breuem. Reuoca in mentem, quod ſuprà docuimus de quantitate ſyllabæ, vulgò síne quam dixi triplicē, nempè longam, breuem, & mediam, vulgò fada, gearr, & meadhonach; hinc longa linea ponitur ſupra bás, rós, &c. ſine qua forent breuis, vt bas, ros, bos, ſupra quæ nulla apponitur lin[illegible] ſignans quantitatem longam, vel mediam; Verùm media quantitas denotata per lineam non adeò longam ſuper impoſitam medio quodam tractu effertur, non ſicut longa vel brcuis, ſed breuiùs quàm longa, & longiùs, quàm breuis, vt cáint, géall dónn ſeáng, de quibus adhuc redibit ſermo.

CAP. XVII.

De correſpondentia, & extremis.

COrreſpondentia, vulgò comhardha, duplex eſt, altera ſana, vulgò ſlan; altera fracta, vulgò briſte. *S*ana conſiſtit in conuenientia duarum vocularum, in numero ſyllabarum, & quãtitate vocaliũ, & immixtione conſonarum conſimilium, ſeù eiuſdem claſſis, aut defendentium ſeſe ipſas iuxtà ordinem ſyllabarum; præterquam quòd initiatiua conſona non neceſſariò debeat ſic correſpondere cum vlla initiatiua alterius voculæ, niſi quando plures conſonæ quàm duæ ſimul confluunt in initio, tunc enim perindè eſt, quæ illarum correſpondeat alteri in altera vocula, quia ſufficiet ſi altera aliqua maximè ſubſequentium ſic correſpondeat alteri in altera vocula. Vnde quantum ad tres cōſonas molles *c*, *p*, *t* correſpondebunt cuicūque ſubſequenti correſpondentia etiam ſana: Sic correſpondent poc, pop, loc, ſunt enim monaſyllabæ eiuſdem quantitatis vtpotè breuis, eiuſdem in ſpecie vocalis, eiuſdemque claſſis omninò conſonæ extrà initialem non excedentium duas, quia omnes ſunt molles, adeòque inter ſe correſpondent. Sic correſpondent gav, & lag, propter identitatitatem vocalium, & quantitatis, & claſſis conſonarum, cuius ſunt *d*, & *g*. Similiter correſpondent deachmhoidb, & leathnoidh, & leanfoidh, quia conueniunt in numero ſyllabarum; item in quantitate, item in vocalibus, & conſonis, extrà primam eiuſdem claſſis v. g. in *dh*, hinc inde in *ch*, *th*, & *f*. Similiter per omnia correſpondent barr, & gann, & ball, & am, & bang: item concordant taobh, aodh, laogh, caomh, saor; item concordant daol, faon, taom, nulla habita ratione principiantis cō-ſonæ.

Aduerte ex conſonis quaſdam mutare ſuam poteſtatē, & naturam ob conſortium aliarum, de quibus poſtea redibit ſermo.

Correſpondentia fracta eſt duarum inter ſe vocum conuenientia in numero ſyllabarum, & vocalium, & quantitate, nulla habita ratione conſonarũ quoad ſpeciem, vel genus, vel claſſem, ſed vt non conſtent conſonis ad ſanam deſeruiẽtibus correſpondentiam. Huiuſmodi autem correſpondentia fracta tolerat, vt vocularũ ſic correſpondentium altera finiat in vocalem, & altera in conſonam: ſic fractè correſpondent ba, & blas; item cas, & tlacht; item aoi, & aois; item blaoisg, & baois, &c.

Termini, de quibus ſuprà, diuiduntur in maius extremum, & minus extremum, vulgò rinn, & airdrinn. Suntque duæ voculæ, quarum vna alteram vnica tantùm excedit ſyllaba, inter ſe tamen conueniant, vt dictum eſt de correſpondentia in numero ſyllabarũ etiam, excepta prima excedentis, nulla habita ratione, aliàs primæ ſyllabæ, qua poſterior excedit primam. Excedens autem vocatur maius extremum, & eſt poſtrema vocula iſtius ſemimetri in quo admittitur. Exceſſum verò, ſeù vox pauciorum ſyllabarum appellata minus extremum, eſt vltima dictio primi quarti cuiuſque ſemimetri in quo admittitur; adeòque hæc vocatur rinn, illa verò airdrinn; ſit exemplum glas, & sonas; item tachar, & cuartachadh; item gabhaidh, & fuarabhair. Ex quibus voculæ glas, tanquam minori extremo benè conuenit sonas, tanquam maius extremum quando ritè ponuntur in metro: & ſic de reliquis. Dixi autem in quo admittitur, quia vt ſuprà, etſi admittatur in genere metri, vulgò deibhidhe, nequaquam ſimiliter in reliquis quinque ſuprà numeratis. Sit ergo exemplum huius metri in quo admittitur.

Oglaċ do ḃhi ag Muire mhoir.
Naċh tteug eiteach na honoir.

Vocula enim mhoir eſt minus extremum; vocula verò honoir, eſt maius extremum, ſimiliter fieri debet in ſecundo ſemimetro per omnia ſuo modo vt in ſequenti integro videri eſt metro:

Naoi cced is trifichid feibh.
Ag Riġḟ deilis abett.

ſoiſir glic amṫa an fhrinn,
Coiſir Chalbaġ mhic Conuill.

Vel ſic:

Geug oile na ṫib o ṫroid.
Bair uirre ni bhfuair aonċoid.
Falḟoiṫnín na ċlaon le crioṫ.
Ardchoilin ſaor a ſinſior.

Vnio, vulgò uaithne eſt duarum cõuenientia vocularum inter ſe, ſicut dictum eſt de correſpondentia, præterquam quòd non poſtulet vocales vtrobique eſſe eaſdem, tametſi requirat vt hæc interueniat inter ſubtilem, & ſubtilem, item inter largam, & largam, ſic enim & non aliter vniuntur, vt videri eſt in caol, & maol, item inter ſaoghalta, & aondalta, item inter tig, &

lig; Syllaba enim larga nequit vniri ſubtili, vt lig, & lag. Verùm ſi voculæ non ſint monaſyllabæ, ſed poliſyllabæ, ſufficiet eas conuenire in ſubtilitate, vel largitate vltimarum ſyllabarum, vt adhbha, & biodhbha, item inmhe & doimhne, item ormhaille, & fearrſoighe. Si tamen in omnibus conuenirent ſyllabis hinc inde, vtrobique largis & ſubtilibus, vel tantùm largis, vel tantùm ſubtilibus, eò foret meliùs, & gratioſiùs, & dulciùs.

Caput, vulgò ceann appellatur monaſyllaba vox, quam ſemimetrum generis fead requirit in vltimo loco poſtremī quarti, cuiuſmodi ſunt ionn in ſequētis ſemimetri fine, & bhfionn.

Oiġre Chaṫaoir cionn a ċinid.
Ionṁuin linne gioḋ é ionn.
Bratac aige na ccuig ccoigeḋ.
Cathaċ oigḟeq dír na bḟionn.

Urlañ ea vocatur vocula in initio primi quarti alicuius ſemimetri reperta; cui vt alia correſpondeat, aut correſpondentiam faciat non eſt neceſſum, neque vitium ſi faciat: vnde ſi huiuſmodi vocula nullatenus interueniat, eo longè maioris ſemimetrum eſt laudis, & vocatur inde ab Hibernis laindernamh, quod ſonat perfecta compoſitio, perfectam intellige antonomaſticè dictam.

Aliud adhuc requiritur in metro, & vocatur Amuſ, inque hoc conſiſtit vt vocales ſint eiuſdem ſoni, ita vt vix nō coincidat cum correſpondentia fracta, de qua ſuperiùs; præterquã quod Amvſ ſemper & indiſpẽſabiliter in numero ſyllabarum poſtulat æqualitatem, vt hic:

Mas daonnaċt dealḃṫꝗ ſan dan
Maſ dealḃ no laoċraċt no luṫ.
Do noſ gaċ mic roiṁir Rioġ.
Neic a ġniom ni doiġliḋ ḋun.

Sunt qui pro Amvſ faciendō ponunt *A* ad correſpondendum vocali *E*. Sed raró: nec hos in hoc laudo, nec imitandos puto, quia non benè cõſonant vtpotè ſubtilis cum larga, ſed faciunt diſſonantiam. oi in ſyllaba breui facit amvſ, ſeù conſonat cum ai ſimiliter breui, vt in troiṫ, & flaiṫ cõſonant namque vtrinque ſubtiliter & ſonat oi, quod ai, loco huiuſmodi amus, benè poteſt deſeruire correſpondentia.

CAP. XVIII.

De metro Hibernis deibhidhe.

HVius generis ſemimetrum requirit, vt primum eius quartum finiat in voculam quæ ſit minus extremum, vulgò rinn. Secundùm verò eiuſdem ſemimetri quartum definat in alteram voculam quæ ſit maius extremum.

Quodlibet quartum cuiuſque ſemimetri poſtulat cõſtare ſeptem ſyllabis, non pluribus, nec paucioribus in ſcanſione, vt ante dictum eſt, ſiuè interueniat eliſio alicuius vocalis, ſiuè non.

Primum huius generis ſemimetrum, vulgò ꞅeolaꝺh, vltrà minus, & maius extremum, & dictum in quartis ſyllabarũ numerum, adhuc requirit in quolibet quartorum illam, de qua ſuprà dixi, concordiam, vel propriam, vel ſimilitudinariam, ita vt in vtroque quarto primi ſemimetri ad minus interueniat ſimilitudinaria, elegantior autem foret propria, ſed propria ſemper citrà licentiam requiritur in quartis ſecundi ſemimetri, ſcilicet inter vltimã quarti voculam, & aliam immediatè præcedentem, vel quaſi immediatè, & valdè vicinam.

Secundum verò ſemimetrum plùs adhuc expoſcit, nempè vt nullum ſit verbum; vel nomen in vltimo eius quarto pręter maius extremũ cui non correſpondeat aliud in anteriori eiuſdem quarto; quia nullũ debet eſſe in primo quarto huiuſmodi ſecundi ſemimetri, vel verbum, vel nomen (ſi exceperis urlann & minus extremũ) cui non correſpondeat alterum in ſequenti quarto eiuſdem. Dixi nomen, vel verbum, quia inter hæc & ſimiles voculas non cõputantur aduerbia vel articuli, vt aliàs dixi. Sit exemplum.

Oglaċ do ḃi ag Muire ṁoir.
 Naċ ttug eitċ̃ na honoir.
Leiſ na ḃail don uile ḃan.
 A ṁain aċt Muire maṫar.

Vbi inſuper neceſſum eſt, vt cõcordiæ vltimi ſemimetri ſint propriæ, & non ſimilitudinariæ. Declaro omnia: Vides ſi numeraueris quodlibet quartum ſeptem conſtare ſyllabis, non ampliùs factâ ſcanſione vt in primo quarto allati iam ſemimetri, in quo interuenit eliſio inter bhi, & ag: vides prætereà minus extremum quod exceditur à maiori, & cum eadem quantitate, eiuſdemque ſpeciei ſyllabæ contineatur in maiori extremo; nam ſic mhoir comprehenditur in honoir. Vides prætereà qualiter in eodem quarto reperitur concordia etiã propria inter Muire, & mhoir, vtpotè concordantibus in initiatiua conſona. Porrò vides qualiter finalis cõſona minoris extremi habet ſimiliter finalem conſonam maioris extremi, eiuſdem ſecum claſſis, nempè conſonam leuem, cuiuſmodi eſt *r* vtrobique. Item vides in ſecundo quarto prioris ſemimetri qualiter interueniat concordia inter eiteach, & honoir, quia incipiunt vtrinque à vocali: nam ad *h* non attenditur, quia non eſt poſſeſſiua, ſed accidentaria. Vides prætereà in primo quarto ſecundi ſemimetri concordiam eſſe inter bhail, & vile, incipiunt enim vtrinque à vocalibus, nec officit bh in bhail, quia accidens eſt, & non poſſeſſiuum iſtius voculæ. Rurſus vides minus extremum eiuſdem nempè bhan cõprehendi in maiori ſubſequentis, nempè mathar, in quibus conuenitur etiam in conſonis finalibus, nempè *n*, & *r*, quæ ſunt leues eiuſdemque claſſis. Adhuc vides bhail, & bhan habere vnionem vt ſuprà dictam, eamque inſuper interuenire inter mvire, & uile. Item finalem cõſonam maioris, & minoris extremi, nempè voculæ bhan, & Mathar eſſe eiuſdē claſſis vtpotè vtrinque leuis. Cæterùm omnia requiſita ad hoc genus metri ibi reperies. Vt hic:

Tig na cheaṫrar vair oile.
Tig na ċuigſir claḋoire.
Tig na dhiſ tig na ḋvine.
Tig aríſ na Rvruidhe.

Item hic:

Glaine no caċ ṫú mvr ṫriaṫ.
Laige a ttraſ̄ no Tirial.
ſubailce gan ceim ⁊ cúl.
Trén re dvbailce a ḋbċ'lv.

Latinè

Nec te candidior Tyrel, nec firmior extat:

Cui comes vt virtus, neſcia fama
mori.

Bran do ṫionẛgnaṁ a cclꝗ Cꝛñ.
Aſ Phaꝛo ſonṁꝛn ṁic Cumꝛñ.
Lġt ꝗ ſilbő mſ̃ꝛ aſ mó.
Ni fſ̃ꝛ dod ċinſ̃ ċlaoċlo.

Latinè.

Cœpiſti: ſtabis: nec declinaberis hilo:
Cor quia Patricij ſors variare nequit.

Do ḟioſraḋ me a ṡloiñe ſiar
Cioñaſ dioltar le talía.
An blaiṫḃé ṁſ̃ꝛ gan ṁeiꝛge.
Bh̃ an ġꝛaiṁeiꝛ gaoiḋelge.

Latinè:

Propoſui nuper; num poſſit forte Thalia.
Grammatica agnomen flectere lege tuum.

Ag roiḋeargaḋ don ġeigġil.
Buḋ lear mḟreagraḋ on inġin.
Sdo buḋ ṡiṫbinn le ṁó a ḟios.
Aoiḃinn an glor dar ġeillios.

Latinè:

Cunctatur, dubitat, pallet, rubet, hæſitat, alget:
Hac hilari tandem voce, Thalia refert.

Maiṫ ol sí an ḟorainm ḟial.
Roġarm naċ traoċtar Tirial.
Du caraid gan ḃeim go bás.
gan ṁalart é a naonċas.

Latinè:

Eſſe Tyrel dicas indeclinabile nomen:
Mutari neſcit. Caſibus ergo caret.
Sicut, & in omni alio metro huius generis obſeruabis.

Difficilè quidem factu apparet hoc metri genus, verũ difficilius creditu quod ſuperiùs allatum naoi cced, &c. refert; veriſſimum tamen, cuius ipſe oculares vidi & audiui teſtes fide dignissimos: nempè quod Carolus Conalli filius Molloyorum Princeps, Auus Illuſtriſſimi nunc viuentis, vaſtato Hiberniæ Regno fame, flãma, ferro, ſub Elizabetha Regina in ſummis Annonæ penurijs, inuitatos à ſe pro Chriſti Natalitijs per dies duodecim tractauerit, nongentos ſexaginta homines in domo propria.

◆

CAP. XIX.

De Metri genere Hibernis ſeadna.

SEudnæ genus requirit octo ſyllabas in primo quarto vtriuſque ſemimetri; in reliquis verò ſeptem nō plures, nec pauciores in ſcanſione, ſiuè eliſio interueniat, ſiuè non,

Porrò petit vt primum tùm primi, tùm ſecundi ſemimetri quartum vocabulum finale habeat duarum præciſè ſyllabarū; reliqua verò quarta finiant in voculam vnius ſyllabæ, vt majghre geal fa eitibh eala. deitil re bhfear ttreagha teid. Item Ri na ndul an Ri do roighne. Do ni ur don choinnle ċhrion.

Sunt autẽ comhad non feoladh, id eſt ſecundũ ſimimetrum non primum.

Vocula monoſyllaba qua ſecundum finitur quartum, ab Hibernis vocatur braighe, antequam immediatè præcedere debet alia vocula biſſyllaba. Supportatur tamen aliquando interiacere inter ipſas iarmbeurla, ſeù articulus aduerbialis, ſeù aduerbium, quale tunc etiam vocatur braighe. Verum etſi ſupportetur reputatur pro vitio in hoc rigoroſi carminis genere: vt hic:

Cuiṁniġ go bḟuil a Ri ad Nolla,
  fuil na ttri ccolla ar do chul.

Vbi inter ccolla, & chul iacet aduerbium ar; de do enim nihil curatur quia non eſt aduerbium. Nihilominus ſi huiuſmodi aduerbiam eclipſatur, ſeù eliditur, ſeù mergi contingat in monoſyllabam, tunc nullius vitij erit nota: vt hic:

Aċt iongnaḋ iag fior a ḃfoṁoir.
Cioḋ fa ttioḃraḋ onoir ḋaoḋ.

Item:

Iomḋa file ga ḃfuil aige.
ga ḟiġe a ttuiġ oide ḋeoin.

Vbi aduerbium do eliditur per ſequentem monoſyilabam aodh in primo ſemimetro. Item per monoſyllabam eoin in ſecundo ſemimetro; vti aliàs diximus de merſione, vulgò baṫadh.

Huius ſeudnæ quartum duas continebit voculas ad minus, quarum neutra ſit aduerbium, vel articulus, earumque vna ſit finalis, & altera in vicinio, & ambæ coëant, vt ſuprà dixi Cap. præcedente, ita vt ambæ incipiant à vocali aliqua, vel certè ab eadem in ſpecie conſonante, vt benè concordent, vt dictum eſt Cap. 16. quo te remitto, vt tri gartha aſ gnathach na dhu, nadh, vbi gartha, & gnathach, in primo quarto primi ſemimetri concordant, ſeù conueniunt extra voculã finalem in conſona initiatiua *g*, quod ſufficit ad eius concordiam tametſi non requiratur, quin ſuffeciſſet huiuſmodi cõcordiam interuenire inter vltimam voculam, & aliam in anteriori, vt aliàs docuimus Cap. præcedente; vbi aduerte *a* finalem

Item in gartha per a initiatiuam in as elidi, & ex vtraque fieri vnam ſyllabam in ſcanſione. Rurſus hoc quartum finit in dictionem dhunath, vtpotè biſſyllabam, adeòque hoc qnartum habet ex ſe omnia neceſſaria ad primam medietatem primi ſemimetri. Nunc ergo eamus ad alteram quæ ſic habet: dunadh ard a nibhther corm, in qua vides ſeptem ſyllabas, vltimam verò voculam eſſe monoſyllabam, nec non concordiam dari inter ard, & nibhther, eò quòd incipiant vtrinque ab *a.* & *i* vocalibus: *n* quippè in nibhther non eſt propria, vel poſſeſſiua, ſed accidentaria, & merè caſualis, qualis non impedit, neque deſeruit ad concordiam, vt alibi diximus.

mus. Nec aliud requiritur hic ad primũ ſeudnæ ſemimetrum. Tranſeamus modò ad primum ſecundi ſemimetri quartũ, quod ſic habet: Gaiꞃ na ſteo a ndail na ndeiġfeaꞃ.

Vbi obſerua octo tantùm interuenire ſyllabas, & vltimam voculam eſſe biſſyllabam, & cōcordiam reperire inter ndail, & ndeiġfeaꞃ nō propter *n* vtrobique repertam, quæ nullius eſt poſitiua, vel propria, vtpotè vtrique aduentitia, ſed propter *d*, quæ & initialis eſt, & propriè poſitiua ambarum vocularum.

Rurſùs obſeruatur concordia in hoc quarto inter vltimam voculam, & aliam anteriorem, quod ſemper eſt neceſſum, ſicuti etiam in vltimo quarto ſecundi ſemimetri, vt alibi inſinuauimus. Nunc pergamus ad vltimum huius ſemimetri, quod ſic habet gair thed is gair gheimheal ngorm, in quo vides ſeptem tantùm dari ſyllabas, vltimam prætereà dictionem eſſe monoſyllabam omninò conuenientem in quantitate & ſono, imò & finali cōſona leui vltimæ voculæ monoſyllabę primi ſemimetri, nempè corm. Quæ enim maior conuenientia quàm illa reperta inter corm, & ngorm abſtinendo ab identitate? Adhuc vides, vt requiritur, dari cōcordiam non ſimilitudinariam, ſed propriam inter finalem voculam ngorm, & penultimam gheimheal. Incipiunt enim à conſona g tanquam propria, & poſitiua vtriuſque, cùm *n* propria nõ ſit, ſed aduentitia vltimæ voculæ. Prætereà vides hic dari correſpondẽtiam, vt requiri docuimus Cap. 16. inter ndail primi quarti huius poſterioris ſemimetri, & gair ſecundi quarti eiuſdem, nec non inter ndeighfear, & gheimheal. Itẽ inter sted, & thed in ijſdem. Et ſic omnia neceſſaria ad hoc genus metri iam enumerata interueniunt. Genus ipſum etſi ſit difficile eſt elegãtiſſimum, cuius gratia annexũ addo cõpoſitionem, Latinè etiam explicatam eſto, nec cũ tanta emphaſi, nec cùm æquali vel neruo, vel ſucco.

Aḃlaiṫ na muaḋ; a ṗlur Pluncett.
A Iarlaiḋ ġlorṁar ḟiniḋ Ghall.
Dhaoiḃ ar cuiriḋ ḃriaġṁar Bri-
ġde.

Mile bliaġan ſtuille ṫall.

Latinè:

Flos Procerum; Fingalle Comes,
Plunchette Planeta;
Mille tibi, poſt hoc, Brigida feſta
paret.

Dhuit ſan Roiṁ failtċó iſ fiċċó.
Aiſdoló ḋana luaiḋtear linn.
A laṁ an ċeirt naċ fann feili.
A lann an eiċ ġlegil ḟinn.

Latinè:

Munificæ, iuſtæque manus, cantaris
in vrbe;
Frænator, Cygno candidioris,
Equi.

Da dtugaḋ Dia ḋuinn mar ġraſa
Faicſin taġaiḋ a cclar ċuirc.
Nir bḟeġ linn aċt ſin mur ṡaoġal.
Dam ḟoom ṫrim nir ḃaoġal
bruiḋ.

Latinè :

Te si fortè domi videam ; nihil amplius optem :
Nulla mihi restet pœna; nec vlla meis .

Sud orruiḃ, oṡ ioċdaġ moċda.
Slainte ċillin ċleiḃ mo ċuim.
Niarr na moḋ saoġalta siṫe.
Aon dalta sgol ċriċe cuinn.

Latinè :

Deprecor ex toto , binam tibi corde salutem ;
Vbera cui Pallas; Iupiter arma dedit .

CAP. XX.

De Metro magno & paruo, *nec non* casbairn .

NVmeratis iam duobus metrorũ generibus oportet

tet ad reliqua tria, vt præmiſi-
mus, paſſum facere, quibus &
primo generi commune eſt con-
ſtare quatuor quartis, & ſingulis
horum ſimiliter cōſtare ſeptem
antùm ſyllabis, vt dictum eſt,
n quo; & in alijs à reliquis differt
eudna.

Metrum itaque magnū, vulgò
annoigheachd mhor vltrà ſep-
em ſyllabas in ſingulis quarto-
um neceſſariò requirit finalem
uiuſque quarti dictionem eſſe
onoſyllabā, hoc eſt vnius tan-
ùm ſyllabæ. Prætereà neceſſum
t interueniat vnio, de qua ſu-
rà inter finales dictiones duas,
rimi nimirùm, & ſecundi ſemi-
etri vltimas, quæ vtique de-
ent vniri, ſeù vnionem, vulgò
aithne habere inter ſe, verùm

non requiritur vnionem interue-
nire inter reliqua extrema, ta-
metſi poſtuletur quòd interue-
niat inter duas voculas, quarum
vna ſit in primo quarto, alter
in ſecundo primi ſemimetri; e
quibus prima vocula debet eſſ
penultima, vel quaſi penultim
eiuſdem primi, quæ cum ſua cor
reſponſali in ſecundo quarto, v
dictum eſt, conuenire debet i
numero ſyllabarum, in quant
tate, in vocalibus, ſeù ſubtilibu
ſeù largis, earumque ſono. Cæte
non eſt neceſſe vt ſingulæ voc
læ primi quarti primi ſemime
perfectè cõcordent cũ ſuis cor
reſponſalibus in ſecundo quar
eiuſdem ſemimetri. Sit exempl

Dealġ aċaloid oċras Taiḋg.
Dq nantraċoib toċta in tul

Creucṫ oile ⁊ ḟeolḟoġail ndeilg
loiġe an deirg ḃeoġonaiḋ
bhuirb:

Vbi vides omnia ſeruari, quæ dicta ſunt requiri; primò ſeptem ſyllabis quodlibet cõſtare quarum, dari concordiam in primo quarto primi ſemimetri, nempè inter athaloidh, & othras. Item athaloidh perfectam habere correſpondẽtiam cum nan-gnathoibh; ſed & othras, & tochta correſpondere inter ſe iſto non tàm perfectè, prætereà optimè concordant tochta, & deilg in ſecũdo quarto primi ſemimetri, vbi ne ſuperfluat ſyllaba eliditur *a* in tochta per ſubſequens *a* in an. Item benè vniuntur tuilg, & bhuirb quantum ad vocales ſyllabas, ſonū, & quātitatem, vocula autem creucht, prima nimirùm ſecundi ſemimetri, & eſt & ſortitur nomen urlann, de quo ſuprà. Porrò oile & fheolfhoghail concordant, oile verò & loighe benè vniuntur, ſicuti & ndeilg, & deirg inter ſe: ſimiliter egregiè vniuntur fheolfhoghail, & bheoghonaidh. Vbi vides vndique perfectum Metri magni artificium in ſe ſanè difficillimi, vt & videre eſt in ſequenti.

Calḃaċ mac caṫaoir na ccaṫ.
Tarḃaċ gan taṫaoir da ṫioġ.
Fial an tog comṫrom o ċeart.
Iar ttḃéċt o ċongholl na ċioṫ.

Vel ſic:

Do ċleaċt mo ċarḋ ga ċur.
Theaċt go tanaḋ ṫeaċt go tiuḋ.
Maſ ar ġraḋ é, gion gurb ḟó.
Nar an ḟearr a ne, a niuḋ.

Quantum attinet ad aliud genus Metri, vulgò rannoigheacht bheag, obſerua benè quòd eodem planè modo fiat ſicut præcedens rannoigheacht mhor, præterquam quòd omnia quarta in rannoigheacht bheag finiant in voculam biſſyllabam, vt videre eſt in ſequenti.

Roġa na cloiñe Conall.
Toġa na ḋroinge a ḋḟram.
Colg ḋar ſeolaḋ rug roṁam.
Conall tug ḋeoġan ḟearann.

In quo vides omnia obſeruari,

quæ obſeruantur in præcedente Metro, & nullam interuenire differentiam inter vtrumque, præterquam quòd finales voculæ quartorum huius Metri ſint biſſyllabæ; iſtius verò finales omnes ſint monaſyllabæ.

Vnde ad hoc genus metri attinebit ſequens:

On mac rob aoſda ḋfiaċaiḋ.
Tioſġṫa ṫig maṫ gaċ mruaḋaiġ.
Calbaċ og roġa an rioġraiḋ.
Toġa tiorṫaiġ clo cranaiḋh.

Genus denique Metri, vulgò caſbhairn in quolibet ſui quarto ſeptem ſyllabarum, finire debet in voculam triſyllabam, requiritque, ſicut dictum eſt de reliquis, ſuas cōcordias, correſpondentias, & vniones proportione ſeruata, nec minoris eſt artificij eſto minoris appareat ſuauitatis, vt videre eſt in ſequenti.

Puirt rioġ aċaiḋ ḟionnloġa.
Fioḋ ċaṫail a ccoṁlaḋa.
Da ġoin darm i iuġaine.
Do ṁarḃ soin an sioḋuiġe.

Vbi vides quarta omnia ſeptem ſyllabarum finire in dictionem triſyllabam, cōcordare autem in primo quarto achaidh, & fionnlogha, vtpotè incipientia à vocalibus eliſa litera *f.* item riogh in ipſo & siodh in ſequēti correſpōdent ſimiliter achaidh, & chathail, item chathail, & ccomhladha concordant in litera *c* initiatiua vtriuſque: ſimiliter in ſecundo ſemimetro concordant darm, & iughaine. Item correſpōdent darm in primo eius quarto, & mharḃh in ſequenti, ſimiliter goin, & soin. Item concordant in poſtremo soin & sioḋhvighe in initiatiua litera nempè conſona ſ, &c. vt dictũ eſt de Metro magno obſeruata proportione, iuxta hoc examina ſequens eiuſdem nempè Metri carmen.

Laoċ aḋḃal an togchalḃaċ.
Caor a ngaḃa grianlasa.
A naṁa o ḟeiḋm aoiḃncasa.
Taṁṫa mur fhein ḟiarasa.

CAP. XXI.

De Carmine, Vulgò oglachas.

IAm ſufficienter diximus de Metro recto maximè nunc vſitato, tametſi alia adhuc reſtant Metrorum genera ijs inferiora, & Metra non recta, ex quibus eſt præſens. Metrum igitur, ſeù quaſi Metrum, ſeù vmbram habens Metri, ſeù Metrũ ſecundum quid dictum oglachaſ fieri poteſt ad imitationem cuiuſcũque Metri recti ſuperiùs traditi, etſi frequentius fiat ad imitationem eorum, quæ vocantur deibhidhe ſeadna, Metri magni, parui, & nonnunquam caſbhairn quantum ad primum ſemimetrum, quantum verò ad ſecundum, ad ſimilitudinem Metri parui.

Omne ipſius quartum requirit ſeptẽ ſyllabas, nunquam plures, niſi fiat ad imitationem ſeadna, tunc autem priora ſemimetrorum quarta conſtabunt octo ſyllabis : Simia enim eſt ; & eo ornatius fit, ſi in ſingulis quartorum ſeruetur concordia, de qua ſuperiùs dictum ; de vera autem vnione, vera correſpondentia nihil curat, nihilominùs, ſi interuenerint, eo meliùs. Dixi de vera, quia ſimilitudinarias, ſeù apparentes admittit, atque requirit, hoc eſt, vt ſonet ad aurem, & loco verarum habeat amuſ, de quo ſuprà. Exemplis res patebit. Accipe igitur oglachaſ factum ad imitationem deibhidhe. vt:

A ḋuib ġil an celuin tu in ġé.
ſa toiġeſe a moiġ go ṁorḋail.
Ni binn laiſ gaċ cluaiſ do ċluin
Ġair bainſe ṁic i ḋalaiġ.

Reuocatis enim in mentem, quæ dedimus de deibhidhe videbis

bis omnia hic currere non in rei veritate, ſed quoad apparẽtiam, quod ſufficit, imò ſufficit, quod conſtet maioribus, & minoribus extremis, & interueniat in ſingulis quartorum concordia, ſeù ſana, ſeù fracta, & interueniat amuſ, ita vt maius extremum cõtineat minus, eſto ipſum excedat pluſquàm vna ſyllaba, vt hic:

Borb a ṫreaṫan ar gaċ traiġ.
Niall mac Eaċaċ Mhuiġṁeoḋain.

Vbi vides contra legem, & regulas recti Metri, vulgò ḋeibhiḋhe voculam traighin monoſyllabam, & minus extremum cõtineri quidem finaliter in voèula Mhuiġmheaḋhain velut in maiori extremo, verùm excedi pluſquàm vna ſyllaba ab ipſa, ſiquidem altera vocum eſt monoſyllaba, quòd in deibhdhe eſt vitium, nō verò in oglachas deibhidhe, vbi amus ſupplet vices veræ conuenientiæ.

Aliud oglachus imitatur ſeudonam, de quo ſuprà, in quo amus habet locum, & collum, vulgò braghaid, de quo ſuprà; imò ſi ponatur amus cum vocula duarum ſyllabarum, eo meliùs, ſed & ſine hoc fit hæc Simia, vt

Gab a ḟile a naġaoirḋ haignıḋ.
Jonꝗ, falloing, filed sroill.
Lean don ċeird, ꝗ ꞡ ċrom Ajne.
Truill bonn, tailleꝗ do ṫoin.

Vt fiat ad imitationem Metri magni, nihil requiritur, niſi quòd extrema verba quartorum ſint monoſyllaba, vt ibi dictum eſt.

eſt; nec curat an vniantur fractè & imperfectè, anne autem perfectè, & integrè: ſufficit prætereà interuenire amuſ loco correſpondentiæ, verùm poſtulat vt quarta indiſpenſabiliter finiantur voculis monoſyllabis, hæc autem vox vnius ſyllabæ in ſequenti quarto, cum qua habeat amuſ, ſeù apparẽtem correſpondentiam, & hæc iaceat circa medium eius, vel quaſi medium, & vt finales dictiones vtriuſque ſemimetri correſpondeant ſaltem ſecundùm amuſ, vt videre eſt in ſequenti.

Da leigṫi go ſuaiṁneaċ ḋo.
Dha ḋiġ no tri ḋol da ċuid.
Do beuraḋ ſeaan do Bhal.
A ċeo do ċaċ beiṫ a muiġ.

Deuotiùs autem ſic:

Triur ata ag braith ⁊ mo bás.
Gioḋ a taid do ġnaṫ im ḃun.
Truaġ gan a ccroċa re crann.
An diabal an ċlann sa ċnuiṁ.
An corp, an tanam, an sfre.
Ar ndul ḋaṁ i ccre mur ċaċ.
Cnaḋ ata braiṫ an triair.
Sas deiṁin go mbiad go bráth.

Ni ṫiobraḋ aoinneaċ don triur
Don dis oile gioḋ iul claon.
An ċuid do roiċfeaḋ na ġeig
Dhoib ⁊ a ccuid fein ⁊ aon.
An diabal as dorḋa dail.
An fear leis naċ ail aċt olc.
Ar an anam soilbir seiṁ.
Ni ġeaba re an sfreiḋ sa corp

Na cnuṁa gioḋ aṁgar sud .
Ga gcurṫar mo ċul i gcre .
Dob ḟsrr liu aca mo ċorp .
No ṁanam boċt is mo spre .
Do bḟearr le mo ċloinn mo
spreidh .
Do beiṫ aca fein a noċd.
Dhaṁsa gioḋ ḟágus a ngaol.
No ṁanam ⁊ aon smo ċorp .
A ċriost do ċroċa le crann ,
S do gonaḋ le dall gan iul .
O taid ag braiṫ ar mo ṡlad .
Is truaġ gan gad ⁊ an triur .

Eodem prorsùs modo fit oglachas ad imitationem Metri parui, præterquàm quòd dictiones finales debent eſſe biſſyllabæ, vt ſic:

Ar do ċlairſiġ go nduine.
Ni ḃi mo ṡuile aċt druite.
Ionann leam iſ a claifoin.
'Do laṁa dfaicſin uirre.

Omne oglachaſ, cuius primũ quartum fit inſtar casbhairn, & ſecundũ inſtar Metri parui, non requirit niſi vt voculæ triſſyllabæ primi & tertij quarti finales habeant inter ſe cõuenientiam, vulgò amuſ: Item vt dictiones finales primi & ſecundi ſemimetri talem adhuc habeant cõuenientiam inter ſe, vt videre eſt in ſequenti:

Slan uaim don da aoḋċe.
Ga bfuil an earr na dtoſaċ.
'Duaṁen ḟir na ſaoḃṫuicſi.
Ni ḃiu ni aſ ſia da nodaḋ.

CAP.

CAP. XXII.

De Carmine, vulgò droiġneċ.

HOc genus Carminis, vulgò droighneach, latinè *ſpinoſum*, admittit ad libitũ Authoris in omni ſuo quarto indifferenter, vel nouem ſyllabas, vel plures ad tredecim. Singula autem quartorum debent finire cum vocula triſſyllaba. Finalis prætereà vocula primi quarti debet habere comharda, de quo ſuprà, cùm alia vocula in initio, vel medio ſequentis quarti, cuiuſcunque ſit ſemimetri. Item uaithne ſuo modo ſub fine ſecundi quarti; reliqua autẽ verba debent inter ſe habere comharda, de quo ſuprà, & conuenire hinc hincinde vtrobique. Denique dictiones finales vtriuſque ſemimetri debent correſpondere, vt in ſequenti:

Do ġeiḃ rom gan ḟolta gan
imreaſain.
Aſn sloġ re finnleaſaib corcra in chuirmliſin.
ſtr diol tine don rallċaṫ
Eamhnaſoin.
Dealblaſi ḃradhċlaċ bleidhe
na bruiġneſin.

Nolo omittere aliud Carminis genus, vulgò caiſbhairn chean̄trom, nimirùm ex grauitate, ſeù magnitudine Capitis ita dictum: fit autem eodem prorſùs modo, quo ipſum caiſbhairn, de quo ſuprà, præterquam quòd ſingula ipſius quarta deſinant in dictionem quatuor ſyllabarum, & quodlibet octo conſtet ſyllabis, vt videre eſt in ſequenti:

Mac ſuḋ ar ṡlioċt ḟionnṁanannain.
  Ag ſuḋ an ſlioċt ſíngmharḟallain.
A earla d'uiṫ dromglanḟollain.
  Cuiċ le ndearna dḟġṁanannain.

Aliud adhuc, vulgò ſeudnaṁor fit quemadmodũ ipſum Seudna, de quo ſuprà, præterquam quòd ſemimetrum quodcunque huius deſinat in voculam triſſyllabam vt

Dfior cogaiḋ coṁailtear ſioṫċain.
  Feanḟocal naċ ſaruiġṫear.
Ni ḟaġba ſiṫ aċt fear fogla.
Feaḋ banba na mbanḟoiṫreḋ.

Aliud adhuc reſtat, vulgò ſeḋnámheaḋhonaċ, fitque inſtar *Seudna* præterquàm quòd prima quarta vtriuſque ſemimetri finiant cum vocula triſyllaba, vel quaſi triſſyllaba inter ſe cõcordantibus: Poſtremæ autem dictiones biſſyllabæ vtriuſqae ſemimetri correſpondeant, interueniat in quartis concordia, imò & correſpondentia quædam inter finalẽ voculam primi quarti ſecundi ſemimetri, & aliam ſub medio quarti ſubſequentis; vt:

Fhir fillṫe na Psalm ndiaḋuiḋe.
Do niṫ ⁊ leabhroibh linne.
Mar do ġeibh an ġloir nſtearbhaiḋ.
Oiḋ ⁊ briṡ Psalmoibh binne.

Aliud, vulgò rionnard conſtat

ſtat quattuor quartis, & omne quartum ſex ſyllabis, cuiuſque finalis dictio eſt biſſyllaba, vltimæ Metrorum correſpondent, vltimum cuiuſque quarti cōcordat cum aliquo vocabulo mox antecedenti; in vltimo prætereà ſemimetro debet interuenire correſpondētia, vt in ſequenti:

Roṁ na feile fanaḋ.
Fáilte filiḋ eirinn.
Grian na maġ an mionḟonn.
Annaṁ giall gan ġeiḃinn.

Alij hoc rionnarḋ vocant trionnarḋ; inſtar eius datur ḋhanarḋ pauciorum adhuc ſyllabarum, plurium verò ciṫrinnarḋ. & aliud adhuc cuius ſemimetra conſtant decem ſyllabis, quinque in vno quarto, &

quinque in alio, vt dictum eſt de Aodo ni fallor mac vidhir, vt:

Gan aidide ḋaoḋ.
Faidide an feur.

Hoc eſt, non obediendo *Aodo* eò altiùs gramen; in quibus vides quàm elegãter ſeruetur proprius ſyllabarum numerus, & quartorum, necnon concordia, correſpondentia & vnio de quibus ſuprà: dantur & plura adhuc genera Metrorum vel rectorum, vel quaſi rectorum, de quibus, quia raris, & non adeò in vſu, & mihi non occurrentibus nequaquam loquar. His autem viſis facilè dignoſcentur, & ipſa & eorum leges, adeòque Te ad Authores remitto, & ad veterum obſeruantias Librorum.

CAP.

CAP. XXIII.

De Carmine Hibernis bruilingeact.

HOc genus Carminis fit cum correſpondentia ad minùs tracta, ſeù ſimilitudinaria, de qua ſuprà; Item cum concordia aliqua, & vnione, necnon cum extremis, & capitibus, vt ſuprà, ſuo modo; Quarta rurſus potiuntur ſeptem ſyllabis. Ipſum fit ad imitationem cuiuſcunque Metri recti; ſed ex omnibus imitari ſolet Metrum, vulgò carḃa-rn nuncupatum, vt;

rc ċaoluiġ ag clarsiġeċt.
ſa ḃrn aoltuir ṫſreccaḋ.

Verùm mihi videtur, quòd

imitetur potiùs carmen, vulgò ſeaꝺnamh-aḋonaċ, de quo ſuprà, vt ibi videre eſt. Hoc alio autem modo imitari poteſt Metrum paruum, de quo ſuprà.

Aſ ta a lan ḋhioċꝺ iſ ꝺeineach.
Iſin ċrioſ a ta ṫoraꝺ.

Eodem autem modo fit vtrũque ſemimetrum ipſius quando fit ad imitationem Metri parui, vel Metri caſḃairn, & cognominatur ab ipſis generibus, quæ imitatur, ſicut & cognominatur oglachaſ; continebitque tot, & tales ſyllabas in quartis, quot & quales requirit Metrũ quòd imitatur, ſeruatis hinc inde concordijs ſuo modo, correſpondentijs & vnionibus, necnon conuenientia vtriuſque ſemimetri, vt

Mas ḋeoin fuarus no eigin.
A rioġain ḋeidġeal ḋata.
As coir mo ċīngal dangaḋ.
No mo ṁigbaḋ le bata.

Vel ſic:

ḟuil san ġlor bḟaoiliḋ nait.
Muna raiḃ mein ṁaiṫ da ċoir
Ni ḟuil san ccruṫ ṡeaghonn
ṡuairc.
Aċt cloiḋiṁ luaiḋe a ttruaill
oir.

Inſtar prætereà Metri magni omponitur hoc modo:

ruaġ an dail on truaġ an dail
Bhios for ṡluaġ in bḟta ḃain.
Naċ e as doṁan do gaċ aon.
Bhail a mbeidis a aos ġraiḋ.

Vel ſic cum quinque ſyllabis n quolibet quartorum:

Uċ as cian mo ċuairt.
Le ḋa uair do lo.
Da raib ſi ni as ſia.
Biaiḋ mo ṗian ni as mo.

Hoc ſimiliter modo imitatu casbhairn, finiendo nimirùm quarta in triſſyllabis; ſeruatis reliquis, vt ſuprà:

Fada a taiḋ na hinġeana.
Do ċuaiḋ an ċeann na cruit
Ni he moille an imṫeaċda.
Aċt a tteġṁail sa muine.

Sic proportione ſeruata, ſuperiùs iam inſinuauimus, aliorum poteſt imitari naturam, de quibus non pono exempla, quia legenti, & obſeruan hucuſque dicta, ſtatim fient manifeſta.

CAP.

CAP. XXIV.

De quibuſdā Præcognitionibus.

DIximus alibi aliquatenùs de quibuſdam neceſſarijs, & neceſſariò præcognoſcendis ad componẽda huiuſmodi Carmina, nimirùm de diuiſione, & coniunctione, & affinitate, & mutabilitate, & eclipſi, & poteſtate conſonarum; Item de earum elatione, de breui longa, & mediana quātitate vocalium, quæ omnia ſunt valdè retinenda ſicut & diuiſio vocalium in largas, & ſubtiles, de dipthongis, & tripthongis, hoc eſt biuocali, & triuocali eiuſdem ſyllabæ.

Diximus prætereà conſonarum alias eſſe leues numero ſeptem: alias verò molles numero tres; alias duras numero tres;

alias fortes numero quinque, tametſi hæ quinque aliquãdo euadant leues appoſitione ſigni longi: alias aſperas numero tres, aliam verò dici claſſem, etſi non mereatur tale nomen, eò quòd contineat ſolam conſonam *ſ*, quæ proinde vulgò appellatur ſolitaria, & omniũ Regina, quia nobiliſſima, & coniungibilis cũ quacunque, & præ omnibus requirẽs in correſpondẽtijs aliud *ſ* ſibi reſpondere.

Aduerte diligenter ſecundùm Poëtas ex his cõſonantibus alias alijs eſſe nobiliores, vtpotè potentiores; poſt *ſ*, enim molles dicuntur *c*, *p*, *t*, nobiliores quàm duræ, quàm fortes, quàm aſperæ, & quàm leues. Similiter conſonæ duræ *b*, *d*, *g*, potentiores ſunt aſperis, fortibus, & leuibus.

Pariformiter aſperæ ſunt fortiores leuibus, & ſortibus, fortes verò fortiores ſunt leuibus, adeóque leues ſunt omniū ignobiliſſimæ, & debiliſſimæ.

S Omnium Princeps ſibi non admittit parem, neque ſimilem, neque affinem, neque cognatam, neque vllam eiuſdem ſecū claſſis, tametſi cuiuſcumque conſonæ conſortium in eadem ſyllaba, vnde in Metro cum nulla alia facit cōcordiam niſi cum alia *ſ*, vt dictum eſt.

Nota quod *ſ* in voculis finiens rarò cōſtituat ſyllabam longam, niſi in pauciſſimis ſignatis pro longis, vt mam, a tajm, vel tam; imò cōſonæ fortes in fine voculæ ordinariè mediam retinent quantitatē in accentu, mediam;

inquam inter breuem, & longam, vt aliàs inſinuaui.

Quando *h* ſequitur immediatè ad *p*, tunc *p* ſonat eodem prorsùs modo quo *f* apud Latinos, adeòque in Metro non ſolùm *f* cum *f*, ſed inſuper *ph* cum *f* facit concordiam, vt videre eſt in ſequenti quarto Metri.

Aḋoṁain ḋuit mo ṗeacaḋ ḟein :

Quotieſcunque *h* ſequitur ad *f* in initio dictionis, inter quam, & aliam debet intercedere concordia, nullatenus attenditur ad *f*, vel *h*, ſed ad ſubſequentem literam, ſiuè cõſona ſit, ſiuè vocalis, vt talis dictio concordet cum altera incipiente ab aliqua vocali ſimiliter, vel conſona, vt alibi dictum eſt, vt videre eſt in ſequenti quarto.

Tagair leam a ḟlaiṫ eirne.

Vbi propter *l* in leam , & *l* in ꝼhlaıꞇh non obſtante *fh*, datur perfecta concordia, ſicuti inter *l* in ꝼhlaıꞇh, & *l* in lıꝼe, quarti ſequentis:

Ꞇaᵹaıꞃ leam a ꝼ̇laıꞇ̇ lıꝼe.

Vt aliàs dixi.

Ad huiuſmodi concordiam cum conſona *ſ* requiritur in alia vocula ſimiliter *ſ* initiatiua indiſpenſabiliter, nec *ſh* concordat cum *ſ*, ſed cum *ſh* ſimiliter incipiente; nec *ſl*, niſi cum *ſl*, nec *ſn* niſi cum *ſn*, nec *ſr* niſi cum *ſr*. Si tamen caſu contingat quod *ſ* initiatiua voculæ ſequentis ad articulum an , vt an ꞇſuıl taceatur, tamen vt concordet, requirit in altera vocula *ſ* initiatiuam, aliàs vitiabitur Metrum.

Dantur quædam cõſonæ, quæ ad conſortium alterius in ſyllaba mutant ſuam naturam, & accentum, vt mox dicemus.

Alias do regulas pro correſpõdentijs *1*. Ad correſpondentiam non licet vti vna conſona ſimplici, niſi correſpondeat *ei*, aliqua ſaltem ex ſua claſſe, ſiuè ſit ipſa, ſiuè alia eiuſdem claſſis, ita vt leuis correſpondeat cuicunque leui, aſpera aſperæ, & ſimiliter de alijs.

2. Vt detur correſpondentia non requiritur vt fiat hinc inde inter plures conſonas repertas immediatè in vna dictione, quã inter duas cum alia dictione, etiamſi ex ipſis vna ſit fortis, & altera leuis, adeòque benè, & ſufficienter correſpõdent foghmhar, & gormghlan.

3. Non licet in altera correſpondentium vocula poni ſ aliquam ſuperfluam, ſeù cui non reſpōdeat in altera adhuc alia ſ, vnde vitium eſt in ſequenti verſu, in quo non benè correſpondent ccaiſgſin cum raithſin: Spernatur ergo Author, qui cecinit malè.

Nir loiſg don toiſgſin na tiġe.
Liſgfiḋ don toiſg oile iad.
Daoine ḃan ccaiſgſin gan ċroḋ.
San raiṫſin ċraoiḃhe ċrvacon.

Vbi vitiatur correſpondentia inter ccaiſgſin, & raithſin, vel certè inter toiſgſin, & loiſgfioh.

4. Vt fiat correſpondentia, conſona mollis ſiuè ſit *c*, ſiuè *p*, ſiuè *t*, admittit conſortium cu-

iuſcunque conſonæ duræ, fortis, vel leuis in vna dictione correſpondentium; & quæ conueniunt cum alia conſona molli, & altera quacunque poſita in ipſius conſortio præter *p*; adeò que benè correſpondent ſeachtmhain, & leantair. Item geanthnuith, & ſeantuir.

5. Quando conſona aſpera, nempè *ch*, vel *th*, vel *fh*, vel *ph*, aut *ſh*, ſequitur immediatè ad leuem, nempè ad *bh*, *mh*, *dh*, *gh*, *l*, *r*, aut *n*, tunc ſonabit inſtar conſonæ mollis, qualis eſt, *c*, vel *p*, vel *t*, vt videre eſt in ſlatċoll, quòd ſonat, ac ſi ſcriberetur ſlatcoll.

6. Cõſona dura, nempè *b*, *d*, *g*, ſi venerit ante aſperam, nempè *ch*, *th*, vel *f*, vim habebit conſo-

næ mollis, & aſpera vim cōſonæ leuis, vt videre eſt in gadchor. bratraḋ.

7. Vbicunque *ch*, venerit immediatè ante vel poſt *ſ*, ſonabit inſtar leuis, vt videre eſt in teachso, fearso, quæ & benè concordant; ſimiliter dic de cneasċaomh, & treaslaogh.

8. *S* Poteſtatem habet mollificandi conſonas, ſeû reddendi poſitas ante ſe quinque, nempè *dh*, *th*, *b*, *d*, *g*; indurandi verò, ſeù duras reddēdi poſitas immediatè poſt ſe, *ch*, *th*, vt in his fleaschorr; enunciabitur enim ac ſi ſcriberetur fleasgorr. Ex dictis ſequitur quòd benè concordent in Metro leatso, & fleaḋso. Item ceapso cadso,

quæ

quæ tamen nõ correſponderent benè niſi ratione poteſtatis quã habet litera ſ ſuprà antecedentem,& ſubſequentem immediatè conſonam, non enim correſpondent ꝼleaḋ. & ceap, & ſic de alijs, quia *p* eſt mollis, & *dh* eſt leuis. Litera autem ſ immutat eas, vt dictum eſt, facitque concordare.

9. *S* Finalis cum alia ſ accedente, vt in glaſſa valet ad correſpondendum, ſtante huiuſmodi duplicitate alteri dictioni habenti vnicam ſ, vt baſa. *Similiter* conſona dura, & aſpera correſpondent, quãdo molliuntur, adeòque correſpondent iota, & iotḋha. *Similiter* duæ conſonæ leues deſeruiunt ad correſpondendum vni conſonæ leui,

vt patet de uaidhibh, & guailnibh, in quorum primo inuenitur *dh*, quæ eſt vnica conſona lenis, in ſecunda autem reperiuntur *ln*, quæ ſunt duæ conſonæ leues. Vnde Metrum:

Dhol uaiḋiḃ ni buḋ dior ḋaṁ.
Ar guailniḃ riogh ar ṙioġan.

Similiter quando *da* (de quo ſuprà vbi de dictione, vulgò ſamhlaighthe) venit poſt aut *l*, aut *n*, facit conſonam fortem, & correſpondentiam cum forti, vt inter maius, & minus extremũ; adeòque huic minori extremo umha benè concordat maius extremum, hoc ſaoghullda. Similiter dic de ipſo reſpectiuè ad alias leues.

10. Quando duæ vocales coëunt ſimul in duabus ſyllabis,

ita

ita vt vnam non conſtituant, ſed duas, prima erit breuis, ſi vnquã fuit naturâ breuis. De ſyllaba autem vnâ biuocali, vel triuocali quoad quantitatem attinet omnis biuocalis ao, ua, eu, & ia, & omnis triuocalis aoi, uai, , & iui, erunt longæ quantitatis, vulgò ſighne fada: Similiter longa erit ae ſemper, & ordinariè: Excipe voculas quibus adiungitur, vt aiunt Hiberni, tanquam cridinſgne: vt gonae, & ſimilibus, in quibus fit breuis.

11. Biuocalis eo, ordinariè ſemper longa eſt, exceptis paucis, ex quibus eſt deoch, , neoch. Biuocalis ea ſemper, vel breuis eſt, vel media præterquam in cuidinſgne ſecundæ perſonæ, vt

cum dico da mbrailtea, vbi longa eſt. Cæterùm natura breuis eſt ſi non reperiatur inter biuocales, vel triuocales longa. Reliquæ biuocales aliquando ſunt breues, aliquando longæ, interdum mediæ; adeòque firmam non habent regulam, ſed reguntur vſu, & authoritate. Quando dictio finit in conſonam fortem erit mediæ quantitatis ex natura ſua, tametſi, vt dixi, Poëtæ valeant, neceſſitate ita compellente eam facere longam. Verùm quando cōſonæ huiuſmodi fortes veniunt inter duas vocales eiuſdem voculæ ſonant leuiuſculè, & breuiter, vt coinne, loinge, brille, rinne, cainne, inne, ſinge, &c. Verùm ſi cōſona mollis ſubſequitur ad huiuſmodi fortem in fine, ſyllaba tunc erit mediæ quantitatis, vt srongc, &c.

12. Conſona leuis veniens ante conſonam mollem; item mollis veniens ante leuem, anteriorem ſyllabam reddunt breuem, niſi ſyllaba de ſe ſit naturâ longa, vt arc sgoilt macraidh. Conſona autem dura ante leuem poſita præcedentem ſyllabam, imò poſt, facit quantitatis mediæ, vt lorg, tadhg &c. exceptis paucis, vt barda, braighdebh. Conſona autem dura veniens ante leuem, anteriorem ſyllabam, niſi fuerit naturâ longa, facit breuem, vt tagra, agra, &c.

13. S Præpoſita cuicunque præcedentem ſyllabam voculæ in qua eſt, niſi ſit naturâ longa, facit breuem, vt loisg, ceist &c.

Prætereà ſyllaba breuis euadit media, ſubſequente conſona leui ante conſonam aſperam, vel ſ, vt manchoibh, hinnſibh. Item conſona aſpera præpoſita leui, anteriorem ſyllabam reddit breuem, vt eithre, haithribh, &c.

14. Syllaba quantitatis mediæ nullam præcedit conſonam ſimplicem, ſeù vnicam præter ſolam *m*. Cęterùm lectio Authorum, & vſus te docebit, quæ Romanis procul poſitis non occurrunt.

Addo alias adhuc regulas pro concordia, & ſint ſequentes.

1. Deſeruit quæcumque vocalis ad cōcordiam interueniendam inter voculas modò initiatiuè, & propriæ vocularum literæ principes ſint vocales, vt alibi inſinuaueram.

2. Si ad imitatiuam literam *ſ* ſequatur *h*, tunc concordia non attēditur penès *ſ*, ſed penès quã-cunque immediatè ſequentem.

3. *Sh* non concordat niſi cum altera *ſh*, neque *ſ*, niſi cum *ſ* concordant *ſg*, *ſb*, *ſm*, *ſd*. Item *ſr*, *ſl*, *ſn*. Concordat *ph* cum *ph*, necnon cum *f*.

4. Quando eclypſatur initialis voculæ litera (excepta ſola *ſ*) haud eclypſans, ſed eclypſata erit, quæ debet concordare, ſic concordant bean, & mbrachaill, *&c.*

5. Aduerbium, vulgò iarmbearlo non ſeruit, neque obeſt, neque prodeſt ad concordiá: etſi adiungatur dictioni, nihilominùs haud litera initialis ipſius aduerbij, ſed dictionis debet cō-

cordare, vt alibi dictum de mo, & ꝺo.

Rursùs pro correſpondentijs ſit tibi prima Regula.

Prima vocalis nō correſpondet perfectè niſi ſuæ ſimili, etſi concordet quæcunque cum quacunque, vt dictum eſt.

Secunda omnis conſona concordat cum ſua ſimili, imò correſpondet, ſed ſi in correſpondentibus interueniant plures, quàm duæ, non oportet quòd correſpondeant plùs, quàm in duabus hinc inde, vt alibi dictū eſt, vt enim correſpōdeatur huic voculæ ꝺꞃuıchꞇꞅᵹꞃeamh, ſufficit interuenire aliam voculam correſpondentem ei in medio per conſonam *t*, & *ſ*, ſine eò, quòd interueniat, vel *ch*, vel *g*, vel *r*; tametſi interuenientibus omnibus

bus hinc inde, quòd difficulter, vel nunquam fieri poteſt, ſtetiſſet correſpondentia.

Tertia nulli conſonæ licitum eſt nõ correſpondere modo iam dicto, præter interdum molles, de quibus ſnprà meminiſſe oportet, ſicut de dictis de poteſtate, eclypſi, & ſubmerſione, nè nimiùm in correſpondentijs ſua vis non maneat cuique conſonæ iuxtà accentũ. Benè igitur correſpondent caıththeaɼ, & faıteadh, quia licet in prima vocula coëunt duæ conſonæ, nempè *th*, & *th* in accentu tamen ſonant vnicam mollem.

Quarta correſpondentia requirit voculas conuenire in numero ſyllabarum, quantitate, & ordine, non tamen ita & tanto cum rigore, vt conſonæ non queant tranſponi, vt videre eſt, in macraidh, & ſaltair.

Quinta cum aduerbio nunquam fit correſpondentia, neque vna vox correſpondere poteſt ſibi ipſi niſi quando duplicem habet ſenſum, & ſic dupliciter ſumatur, vel quando interuenit quædam variatio, vulgò breacadh, vt cum vocula magis neceſſaria in ſemimetro, voculam quæ vocatur urlan̄, vel aliquam voculam primi ſemimetri, vel alias voculas eaſdem ſibi ſecum, ſeù ad ſe trahit, cum quadam elegantia, vt hic

Ar í an ċaṫaoir an chathaoir.
An ċaṫaoir ga coṁṫaṫaoir.

Hæc ſufficere poſſunt cuicunque mediocriter oculato, vt Poëtarum ſciat Regulas, & Hibernicorum genera Carminum, meo iudicio omnium quæ ſub cœlo fiunt difficillima. Veteres adhuc pro vitio habēt niſi Poëma claudatur, ſeù finiatur eadē prorsùs ſyllaba, vel dictione, vel phraſi qua incepit, & vocant clauſuram; Verùm ego hoc non verto vitio, tùm quia nullam video rationem, vel regulam ſic præſcribentem, tùm quia pleroſque legi doctiſſimos, & verſatiſſimos, qui hunc veterum non obſeruarunt vſum.

CAP. Vltimum.

De vulgari Verſu, & compoſitione.

VVlgarem voco verſum quo vulgus vtitur, Hibernis abhran, ſeù bvrdoun, ſeù ceathramha, item caoine, ſeù tuireadh.

Abhran autem quatuor conſtat quartis inter ſe quantum ad amuſ̃, & auricularem ſonum, omninò ſimilibus, ita vt nullum excedat alterum, & in nullo ſit repetitio eiuſdem voculæ, vt taceam articulos, niſi fortè elegantiæ gratia. Quartum itaque ipſum quodcunque quinque circiter cōſtat pedibus; primus erit vnius, vel duarum ſyllabarum, in verſu ſaltem ſimplici, & non duplicato; quæ non correſpondeant niſi primis pedibns ſubſequentium quartorum. Secundus pes, & tertius inuicem correſpondebunt ad aurem, & ſingulæ duabus conſtabunt ſyllabis ad minùs. Quartus duas ad minùs continebit ſyllabas, nec correſpondebit niſi quartis pedibus trium ſubſequentium quartorũ. Quintus pes ordinariè erit vnius ſyllabæ. Dixi ad minùs, quia huiuſmodi verſus alij ſunt ſimplices, de quibus iam ſum locutus; alij verò vocantur Hibernis dubalta, ſeù *duplicati*, quorum pedes plures ad libitum Authoris admittunt ſyllabas; & ſanè ſuas habent difficultates, nec tamen reputantur niſi elegantiam habeant & gratiam, vel cõceptum, quãdoque autem ſunt prægnantiſſimi ſenſus, vt in ſequenti videre eſt; à quodam facto in ſeparatione ſui olim Achatis.

Aſ bláiṫlitir lágaċ da gcreid-
ṫear ſibh.

Bı ıo laınrıoċ go banba ſbeır
ſgevla lıḃ.
ıoḋ ḋállſvḋ lvċḋ aımhleıſ
me gan ḟıoſ.
go rvg Pattruıg mo ḋá
ḋſrc go heıre lıſ.

Quàm autem prægnantis ſit nſus huiuſmodi plebei verſus tè cōpoſiti, conijce ex ſequenti atino nihil fermè aliud continente.

ingua nocet multis: nam cœcutiſſe
Maronem,
Naſonemque loqui fecerat: &
reliqua.
rrauere tamen, qui me finxere
Strabonem;
Non, qui nunc cœcum: luce
abeunte mea.
Dum ſimul extitimus; ſimul hanc
dum ſuximus auram;

Te, Caput hoc, oculos credidi
eſſe ſuos.
A me Te tandẽ diſiungit Hiberni
mater;
Sic oculis ſobolem, priuat Iern
ſuam.
Mitius ò Mater Seniori iraſcer
proli;
Et me, non ſine me, Mater abir
ſinas.
Abnuis. Hic potero tamen abſen
dicere: Ierna eſt
Patritijs oculis tota videnda
meis.
Aſt ego quid faciam? patiar; mih
nunc & in Vrbe,
Quamuis non liceat flere, dole
licet.
Et doleo, & nequeo fugientem fle
TYRELLVM
Cauſa ſubeſt; oculos abſtul
ipſe mihi.

Dixi adminus, aliquãdo enim pedes primi quartorum cõſtant tribus ſyllabis, & in duplicatis ſecundi, & tertij pedes conſtare ſolent tribus ad minus ſyllabis, ſi non pluribus. Prætereà ad ſimplices, & duplicatos verſus nonnulli, vel elegantiæ gratia, vel alio motiuo adiungere ſolent alios duos pedes ſequentes vniformiter ad quodlibet quartorum, ita tamen vt hi duo pedes alterũ biſſyllabum, alterum monoſyllabum, vel plurium ſyllabarũ, neque inter ſe correſpondeant, neque cum aliquo pede iſtius quarti ad quòd ſequuntur, benè autem cũ conſimilibus pedibus ad reliqua quarta ſubſequentibus, vel etiam, vt vnuſquiſque pes ſit biſſyllabus, & hoc vocant ſlat a ndiaigh ṁaċlaiġ;

vt, ſi ad primum quartum præfati verſus adderetur a bhus no thall, ad ſecundum verò ar fud na ngleann, ad tertium mar guth no feall, ad vltimum go bun ar mheall, quod & fieri poteſt in quibuſcunque verſibus etiam duplicatis, modò ſic voluerit Author.

Alterum, vulgò caoine, ſolet fieri tanquam nænia in alicuius obitum, tametſi fieri poſſet alia in materia, in ſcilicet vel laudem alicuius, vel vituperium, & quilibet verſiculus ipſius conſtare ſolet quatuor tantùm pedibus, quorum quilibet ordinariè erit biſſyllabus, neque requiris primus pes habere correſpondentiam cum vllo, neque ſecundus, vel tertius, niſi quòd inter ſe quaſi ſaltem correſpondentiam quoad ſonum, & aurem ſeruent; poſtremus autem pes debet hoc modo correſpondere cũ poſtremis pedibus omnium ſubſequentium verſuum ; vt

Ruarcaċ, raṫṁꝗ, raċṫṁꝗ, eaċṫaċ
Crioḋa, crḃċaċ, caṫaċ, ċróṫaċ, 7c.

Aliquando tamen pedes intermedij trãſeunt in triſſyllabos; vt Moinṫeaċ, maċaireaċ, abhuinneaċ eigneaċ. *Sic de reliquis.*

Laſciuia, impuritas, diræ, obtrectatio, maledicentia, mendacia, diſcordiarum, & contentionum ſementatio vitia ſunt non artis Poëticæ, ſed peruerſiſſimi eiuſdem vſus, dixerim abuſus. Contra quos diuinus ille Sancti Hieronymi ex ſpecu Bethlehemitico auditus eſt rugitus (in quintum Amos) *Non* *debemus ſequi fabulas Poëtarum, ridicula, ac portentoſa mendacia, quibus etiam Cœlum infamare conantur, & mercedem ſtupri inter ſidera collocare:* dignos vtique quos Minerua caſſide ſua, & cuſpide ex toto arceat Parnaſſo. Placent piæ quædam Hibernorum compoſitiones, vt famuli Brigidæ in mundi contemptum, Donchadij Dalæi, cognomento Magni, in laudes Dei, & Deiparæ Virginis ſemper Immaculatæ, aliorumque deuoti Hibernorũ rhythmi, quales apud Sanctos Doctores, & Bernardum de paſſione Chriſti, & Seraphicum de Philomela, & ſimilia, inter quæ locum habet ſequens compoſitio fideliter tranſlata inſtar Dialogi ad honeſtam Iuuentutis diuerſionem inter Tyterum, & N.

T. *Colloquamur ambo,*
Ambo abulemus,
Amplexemur ambo,
Ambo oſculemur.
Amputate vites
Minus gracileſcunt;
Ne labaſcant vires
Laborantes ceſſant.
N. *Multiloquio labimur,*
Amplexari vanum,
Ambulando fallimur,
Oſculando erramus.
Studeamus Tytere,
Fugiamus ſtare,
Otioſi diſplicent,
Laborantes placent.
T. *Langueſcentium robur*
Feria reſtauratur
Torpeſcentium motu
Virtus illuſtratur;
Nec vel ſemper gallus
Cantat, vel gallina,

Nec tam dura Pallas,
Quin quandoque rideat.
N. *Sermo tibi potens,*
Qui moueret ſaxum,
Eſto fluat ore,
Totus erit caſſus.
Quies res amara,
Sine me, ſtudebo;
Pallas mihi chara;
Libris iudulgebo.
T. *Exceſſiue libris*
Indulgere nocet,
Occupari nimis
Nil ſudanti prodeſt.
Vt quandoque canibus
Curſus inhibetur;
Sic interdum animis;
Modus eſt in rebus.
N. *Eſt in rebus modus,*
Verùm non in pigro:
Labor huic exoſus,
Res indigna viro.

Vt remiſſio gnauo
Cernitur defectus,
Diligentia gnaro
Nunquam eſt exceſſus.
T. *Scipionem legimus,*
Legimus & Lælium,
Quieuiſſe penitùs,
Declinaſſe prælium.
Vates olim Maro
Vtebatur ferijs.
Sed & ipſe Cato
Miſcuit gaudia ſerijs.
N. *Nos Maronem legimus,*
Cepimus & Lælium:
Scipio notuit penitus,
Cato, & Cornelius.
Nomen illis proprium
Vita fecit tutior:
Quorum nemo otium,
Præferebat ſtudio.
T. *Sic conſumi nolunt*
Muſæ, ſed virere:

Sic alterna volunt,
Amant & Camenæ;
Media inter arma,
Vt ſe refocillet,
Cithara præ palma,
Vſus eſt Achilles.
N. *Muſæ Deum celebrant,*
Deprecantur, orant,
Heliconem penetrant,
Arduum ſemper vorant
Ego inter mille:
Natus non ſum feras,
Mihi quid Achilles?
Si fors ſtulteſcebat.
T. *Socrates arundinem*
Conſcendebat olim
Amaſis Ægypti Rex
Egit morionem.
Scipio conchis ſiſtitur,
Talo luſit Cæſar:
Aliquando Siſyphus
Saxum ſuſpendebat.

N. *Amens erat Socrates*
Talem ſcandens Equum,
Sentiunt hoc Hypocrates,
Pæon, & Galenus;
Siſyphum inferno
Nil damnatum curo:
Cæſarem contemno,
Eſt Amaſis nugo.
T. *Ergo nos vt illi,*
Exeamus ambo;
Honeſteque mille
Perluſtremus campos.
Colloquamur læti,
Obſeruemus vndam.
Mox apricum taſi
Accedamus vmbram.
N. *Nego conſequentiam*
Satis malè latam.
Odit ſapientia
Mentem ventri datam.
Apricari nolo:
Vaga non ſum Stella,

Nec delector foro:
Deus eſt in cella.
T. *Rimis fatiſcentem*
En Sol vrit agrum:
Hic & inuiſentem
Te delectet pratum.
Penetrandus tibi,
Ne te liquat æſtus;
Vbi Auium nidi,
Nemorum receſſus.
N. *Sentes inſunt pratis,*
Siluæ gaudent dumis;
Perdi vel ab Apris
Nollem, vel à Lupis.
Beneficio tecti
Quies mihi plena:
Audio de feneſtris
Auium cantilenas.
T. *Quæ voluptas ire*
Viſitare feras?
Per opaca ſyluæ,
Saltuum per ſecreta.

Perluſtrare valles,
Dulcis Aquæ fontes;
Declinare calles,
Superare montes.
N. *Feris ſeruiunt montes,*
Latrocinio valles,
Multos inter fontes;
Tuti non ſunt calles.
Homo ſum, non aliger,
Neſcio iam volare.
Dego hic humaniter,
Odi voluptatem.
T. *An non tibi volupe*
Ire inter Aues?
Et audire volucres,
Occinentes Aue:
Modulari carmine,
Vbi ſonant riui,
In riparum margine
Ramis operiri.
N. *Fauni, vt loquuntur,*
Inter Hamadryades

Folijs veſtiuntur,
Sicut olim Dryades.
Tecum quiſquis ibit,
Fortè pœnitebit;
Me quam ſic veſtiri,
Mallem toga tegi.
T. *Ibi planta fibris,*
Radicum humorem,
Vt aleſcat, bibit;
Vt frondeſcat, floret:
Quo ſi ſemel caret,
Subito flacceſcit,
Languet, perit, aret,
Demùm & marceſcit.
N. *Planta quidam homo,*
Quem Apollo rigat,
Aqua non de ſolo,
Sed de cœlo viua:
Qua ſi depriuatur,
Nulli fructus erunt:
Statim folia cadunt,
Ipſa morietur.

T. *Stirpes in faſtigium*
Suos pandunt ramos,
Quibus fit faſtidium,
Si reuellas Canos:
Sectæ ſi ſint vncis,
Vndique languebunt,
Stipitis vel trunci
Nomen, & habebunt.
N. *Ita quem ambitio*
Tollit, & in altum
Eleuatur vitio
Ægrè ſuffert lapſum.
Si honore decidit,
Miſer lamentatur,
Si de gloria deſilit,
Dirè lachrymatur.
T. *Alijs cadunt folia,*
Alijs at recreſcunt.
Taxus, Aquifolia,
Semper ſed vireſcunt:
Sunt ſylueſtres Fraxinus
Alnus, Ornus, Fagus:

Talis eſt & Carpinus,
Verùm non ſic Malus.
N. *Sunt ex noſtris boni,*
Sunt nonnulli mali,
Cadunt, ſurgunt probi,
Iuſti fiunt praui.
Immutamur flores;
Imitamur plumas;
Nullus in eodem
Statu ſemper durat.
T. *Auellana, pomus,*
Ceraſus, & Pyrus,
Prunus, Sorbus, Morus,
Placent atque Ficus.
Placet inter reliquas
Arbor, quæ ſatiua,
Vitis vuas explicans,
Dactylos Oliua.
N. *Laurus, Palma, Ficus,*
Cedrus, nec Cupreſſus,
Mihi Nux, nec Pinus
Placet, neque Quercus.

Quippè cum hominibus
Reſtat conuerſandum;
Nunquam cum ſimilibus
Erit commorandum.
T. *Obſtupebit oculus,*
Rerum ibi faciem;
Tegmen dabit Populus,
Platanus, & Abies:
Plena fauis Ilex,
Myrthus circumquaque,
Vlmos veſtiunt vites
Vuis incuruatæ.
N. *Abeat à me Fraxinus,*
Pueris detur Morus,
Diuis detur Dactylus,
Prunus atque Pomus;
Vitis quidem florida,
Et non paucis prodeſt,
Vina licet optima,
Multis tamen nocent.
T. *Vua rubet plena,*
Succis tument botri:

Inde fiunt mera,
Quæ dulceſcunt ori.
Hæc qui bibit ſtrepitat,
Faciunt quem garrire,
Iuuenes ſeneſcere,
Vetulas ſalire.
N. *Vuæ Noë Patrem*
Ebrium effecerunt,
Quem Cham, ſed non fratres,
Nudum irriſerunt;
Plus virtute præditos
Imitor, & ſobrios,
Sapientiæ deditos
Viros in Cœnobio.
T. *Per ſyluarum ſaltus,*
Luſtra Belluarum,
Vrſus eſt, & Barrus,
Maxima ferarum.
Vnicornis abdyta
Incolit, & teſqua,
Ad receſſus habitat;
Loca per deſerta.

N. *Multa mihi memoras:*
Plurima proponis:
Mihi, ſed quid nemora
Ferent vnquam boni?
Ibi beſtias fateor,
Quibus non me fido,
Eò ire caueo,
Ne ſim ipſis cibo.
T. *Ibi Vulpes gannit,*
Nunquam cicurandus:
Elephantus barrit,
Pardulus; & Pardus:
Hic Damarum turba,
Dorcadum exercitus;
Omnes amant vmbras;
Ceruus Ceruam ſequitur.
N. *Ego Vulpi nolo*
Fidere, vel caudis:
Cuius viæ dolo,
Mille ſunt, & fraudi.
Vmbram fures malunt:
Lucem boni præferant.

Quotquot malè agunt,
Semper amant tenebras.
T. *Lepus in vepretis,*
Oculis apertis
Dormit, ſenticetis
Exit in aduerſis:
Panphago ſequente,
Volitando vadit:
Quem ſi comprehendes,
Captus miſer vagit.
N. *Lepus aures arrigit;*
Surgit, ſi quid ſtrepit;
Fugit mox ex abdytis;
Nec ſe tutum credit,
Aliud mihi capiti,
Quod nec tibi viſum.
Firmioris animi
Illo, ſequor virum.
T. *Biſon, Ibex, Vrus,*
Degunt inter tribulos,
Talpas habet grumus,
Latebræ Cuniculos.

Vorat Lupus Oues,
Agnos & Agnellos,
Vaccas, Fordas, Boues,
Equos, & Aſellos.
N. *Finiamus quæſo:*
Numeraſti ſatis:
Siſte ſaltem ſero,
Erras, nec dum ſapis.
Sile, tace, ceſſa,
Vt quid refers talia?
Plura me delectant,
Præter animalia.
T. *Hominem Hyena,*
Verbis fallit fictis.
Leo, & Leæna,
Armis rugit hirtis.
Boues è bubilibus,
Euocant bubulci,
Porcos ex porcilibus,
Ducunt, & ſubulci.
N. *Alijs quàm his paſcor,*
Parce precor verbis:

Non ſum ego paſtor,
Nec delector herbis.
Mea recreatio,
Non eſt cum bubulcis,
Sed nec conuerſatio,
Erit cum ſubulcis.
T. *Præſtat hic Camelus,*
Rebus deportandis;
Generoſus Equus,
Pandus cum Repandis.
Taurus boat, mugit;
Vaccæ cubant pratis
Hic Aſellus rudit,
Filius tarditatis.
N. *Legi Apuleium;*
Nec euadam Aſinus:
Eſſe leguleium,
Malo quam erraticum.
Nollem eſſe mobilem,
Inopem virtutis,
Vellem eſſe nobilem,
Procul & à brutis.

T. *Lilia mixta Roſis.,*
Inter mille ſpinas
Hic & ipſa Chloris,
Omnium Regina:
Suauitate fertilis,
Tellus induit togam,
Et inuitat zephyri,
Sponſam ad ſe Floram.
N. *Hortis ſunt deliciæ,*
Verùm extat flamma,
Latitant inſidiæ,
Teſtis eſt Suſanna.
Nolo mali ſemina,
Odi voluptatem:
Nec amabo fœminas;
Colo caſtitatem.
T. *Habent agri thymos,*
Violas, & prata;
Habent roſmarinos,
Habent mayoranas
Hic vel de auenula,
Vel de caryophillis

Serta de calendula,
Fiunt vel ſerpillis.
N. Senſualia ſenſibus
Placent ſupra modum;
Sed hoc ſapientibus,
Non videtur bonum.
Demittamus criſtas,
Non litemus felli;
Relinquamus iſta,
Pueris, & puellis.
T. Pinnis Aquatilia
Remigunt in Aquis:
Pennis volatilia
Volitant, & alis.
Hic Gallina glocitat,
Anſer verò gingrit.
Multum Coruus crocitat;
Auium nullam ingit.
N. Imitantes Aues,
Fortè fient Pſittaci
Non euadent ales,
Benè tamen Icari.

Lenti cum Gallina,
Glocita præ foribus:
Gallus multa ſcribit;
Cornix plura loquitur.
Roſtro colligentes grana,
Se referciunt.
Veſpertilio dentes
Habet, nec ineptiunt
Suam ſemper motat
Caudam Moticilla.
Philomela ſonat,
Cantat & Fringilla.
Volatilia ſcimus,
Salutare lucem;
Nos proinde ſimul,
Collaudemus Numen:
Cuius Muſæ ſibili,
Cœli placent choro:
Philomelæ ſimilis,
Sic euadit homo.
Conditorem Merula,
Et Acanthis laudant

Galgulus Acredula,
Olor, & Alauda
Cornix cornicatur.
Annates titinniunt,
Multum Pica fatur,
Paſseres fritinniunt.
N. *Canta tu cum Merula,*
Ora ſemper Deum:
Si hanc ſerues ferulam,
Non te faciet reum.
Verùm fac attendas
Quidquid ore dicas;
Ne fors velut mendax
Habearis Pica.
T. *Hic innocuus Turtur,*
Timet, & Palumbes:
Miluus atque Vultur
Hoſtes, qui Columbæ.
Phaſianus, Turdus,
Pauo, Gallinagines,
Grues, Cygni, Sturni,
Perdix, & Attagines.

N. *Vnum Deum cole,*
Diſce ſubſeruire:
Noli cum Pauone
Picto ſuperbire.
Eſto nunquam vultur
Cras promittens cuncta.
Geme ſicut turtur,
Simplex ſis Columba.
I. *Media vident nocte*
Aues quædam, Bubo,
Proles Nictei Noctuæ,
Vllula, Aluco;
Verba format Pſitacus,
Fingit & ſermonem,
Ridet monaſyllabus
Trochilus Struthionem.
N. *Bubo mihi diſplicet,*
Et quot vmbras amant
Aues ei ſimiles,
Noctua nunquam chara
Supportare lumen
Agmen non vult reum;

Odio habent Numen,
Diem, atque Deum.
T. *Si delectent Aquæ,*
Hic reperies latices,
Fontes, Fluuios, Mare,
Ponè riuos aggeres.
Ibi Piſces lympham
Ori quam immittunt,
Totam ſicut intrat
Branchijs mox emittunt.
N. *Aqua quidem vtile*
Nobis elementum;
Nimis tamen futile
Sumis argumentum;
Eius vt aſpectu,
Debeam reſilire,
Solis & conſpectu
Seria præterire.
T. *Ibi Cancer, Camarus,*
Ibi Melanurus,
Ibi Barbus, Aſtacus,
Trutta, Tinca, Lupus,

Ibi eſt Delphinus,
Grandis & Balena,
Fraccinus, Ciprinus,
Cattus, & Murena.
Mihi quidem piſcis
Suffeciſſet vna:
Verùm tu promittis
Omnes etiam Trutas.
Monſtra multis nocent:
Pauci intrant cœlum.
Reminiſcor Ionæ,
Procul à me Cetus.
Fluuios, Lacus, Stagna,
Amnes, riuos, leues
Rodij Cataractus,
Pulchrum eſt videre:
Ibi Salmo ſalit,
Ibi greges muti:
Velis, falles hamis
Gentem hanc Neptuni.
Vndæ quidem corpus,
Lauant, ſed non mentes;

Peccatores orcus
Fugit pœnitentes.
Piſcis omne genus
Patitur peccatum,
Mundat virtus ægrum
Torrens lachrymarum.
T. *Si labore feſſus,*
Sitibundus claram
Vrnam undæ ſpectes;
Ecce glacialem;
Ecce tibi latices
Caute de muſcoſa,
Aquæ viuæ ſcatebræ
Manant inter roſas.
N. *Abundare guſtu,*
Peiùs eſt quàm pati,
Impinguari vultu,
Hic quàm macerari;
Meliùs eſt ob Chriſtum
Sitim nos habere,
Quàm grauari ciphis,
Cibis nec egere.

T. *Flu-*

Fluuios effundunt
Montium radices;
Riuuli ſequuntur
Velut appendices,
Scatent indè fontes,
Gyrant ſubtus Alnos,
Et ſe fugiunt omnes
Mille per meandros.
Intrans labyrinthum,
Debet eſſe cautus,
Ne occurrat intus
Ipſi Minotaurus.
Fluuios traiecturo
Opus erit naui,
Ne cum Melanuro
Submergatur Aquis.
Inter pellucentes
Calculos, & ſaxa
Currit, & ad ſentes
Aqua ſtrepit lapſa,
Scrupis repercuſſis,
Amnis cum fragore

Tranſit, & Bubulcis
Incutit timorem.
N. *Ille rumor Aquæ*
Facit quem dormire,
Mallem vigilare,
Et virtutem ſcire.
Non delecter campis,
Mundus mox abibit;
Ecce Roma transijt,
Manſit tantùm Tybris.
T. *Lympha murmur edit*
Saxulis illiſa
Voluit, rapit, petit
Omne quod in ripa,
Fluuius præcipiti
Fertur inde curſu,
Currit è finitimis
Catharactæ pulſus.
N. *Nolo me cum reliquis*
Flumen ſecum rapiat,
Madefactus gelidis,
Nuſquam volo capiar.

Parum meto foris,
Intus multum lucris
Satius erit domi
Indulgere ſtudÿs.
I. *Quos non poſſent Manes,*
Licet pœna plexos,
Chelys inuitare,
Laceſſitos plectro.
Ambulanti opergula
Erit tibi tecto:
Sciſcitanti verbula
Reſpondebit Echo.
N, *Multum ceciniſti*
Mihi nunc de Lympha;
Parum profeciſti,
Nec iuuabit Nympha;
Illa ſoni proles
Dormit ſine lecto,
Nihil nobis prodeſt
Vana nimis Echo.
I. *Arborum in truncis*
Illa deliteſcens,

Ex ſaxorum vmbris,
Vocem dat requeſta.
Ea verbi proles
Habitat in dumis;
In Cauerna ſolet
Eſſe & lacunis.

N. *Quæ ſit iſta litera,*
Neſcit alphabetum,
Clamat, ſonat, ſibilat,
Verùm non videtur
Conſonans eſt nulla,
Liquida, vel muta,
Nec vocalium vlla,
Qua, vel ſemel vtar.

T. *Licet hæc in Templo*
Audiatur Chriſti,
Nobis pro exemplo,
Latitat in Cryptis:
Dormit inter glyres,
Iacet in ſepulchro,
Cubat inter Tygres
Nunc, & inter Vrſos.

N. *Eſt auditus ſpeculum*
Vocum immitatrix,
Vnum ipſi ferculum,
Sono ſimilari.
Licet deſit Auris,
Os, & lingua ſibi,
Repetit quod audit,
Sed non ſcit quid dicit.
T. *Verùm ſemper vigilat,*
Et quas voces audit,
Aliquando triplicans
Suo more pangit;
Balat nunc cum grege,
Mox cum Tauro mugit,
Caurit cum Panthere,
Cum Leone rugit.
N. *Malè quis, vel benè,*
Seriò, vel iocosè
Profert, illa refert,
Repetit famosè;
Quando ſilet moritur,
Tacet cum tacente;

Quamdiù viuit loquitur,
Verba dat loquenti.
T. *Decipit Auiculas,*
Decipit Sciuros:
Fallit mox Ouiculas,
Ipſos fallit Lupos,
Ementitur Canes,
Pellicet Serpentes,
Dum coaxat, Ranæ
Tacent obſtupentes.
N. *Fallax eſt & futilis,*
Adulatur pungit,
Maximè volubilis,
Aſſentatur cunctis.
Mihi donec vixero,
Hæc Promethei filia
Veriùs fortè dixero,
Quædam erit Simia.
T. *Illa quando glocitat,*
Creditur Gallina:
Mox cum Coruo crocitat,
Garrit & cum Pica:
Pſita-

Pſitacus vt alter,
Vexat alloquentes:
Quando mugit,
Vaccæ pariunt & Iuuencæ.
N. *Ipſi ſermo procax,*
Lingua quaſi bina:
Nulli parit oua,
Eſto ſit Gallina,
Nympha ſatis tetrica,
Cui nec vllus fidat:
Nec mas eſt, nec fœmina,
Hermo nec Phrodita.
T. *Si tu ores, orat,*
Si Cachinnes, ridet;
Lamenteris, plorat;
Si muteſcis, ſilet.
Ergo experrectus,
Excute ſoporem,
Surge, fuge lectum,
Eijce torporem.
N. *Prouocata loquitur,*
De ſe nihil dicit,

Quam ſi ores protinus,
Non proinde ſilet.
Ego non conuerſer
Talibus cum Magis,
Illis nec delecter,
Maledictis Sagis.
T. *Recreandi gratia,*
Relinquamus ſeria;
Perluſtremus ſpatia,
Admittamus ferias
Ambulemus foris,
Breui veniet finis:
His fruamur locis,
Bonis & delicijs.
N. *Abi tu ſi velis;*
Mihi eſt quod agam,
Abi, pœnitebit,
Immitare Sagas:
Ego te deflebo,
Stultum, atque reum;
Semper hic ſtudebo,
Et orabo DEVM.

Sonuiḋ go hAos og ⁊ eata oilein na naomh.

Truaġ daoine ⁊ ḋiṫ litri.
Is cclaoiḋe dfuaṫ aibġitri.
An ainċeas ar lor do lan.
Ainbḟeas ar mor ⁊ ṁoran.
Fodla liu do ċuaiḋ man cciȯṫ
An aġaiḋ sluaiġ a ſinſior.
Nir an oirfiodeaḋ an ḟuinn.
Foirċiḋeal glan no foġluim.
Ni ṫuig gaoiḋil gaoiḋealg fein
[illegible] ḃraiḋi gan aoinbeim.
[illegible]eiġiḋ le cáġaiḋ coir.
Treiġiḋ ni ḟaġaiḋ onoir.
Deas a luaḋ ⁊ na leabruiḃ.
Ar ġlor ċeart a cceileabruiḃ.

Ni bḟuil ḋaor ḋḟiannuib fail
An riaġuil ċlaon do ċongbai

Leuġaḋ rainn da ndearr orra.
Na ttuigaiḋ ṁin ṁaṫarḋa.
Ḋiomaoin oċ ⁊ sgriobaḋ iad.
Ḋibirgaḋ na Sgot on Scitia.

Filla nosa a aos ṁanma.
Na bi go dian doġairmṫa.
S nach cian o ċathsaoirlio
chuinn.
Go mbia an taṫaoisḃnios agu

Biaiḋ na bruiġne na mboṫa.
Na bḟionta biaiḋ banḟ
Cnuic urra na ngealfo
A bḟsrionn duna dealgan.

Biaḋ an ġaoiḋealg fa ṁeisr mo
An Aṫ cliaṫ na bpleisg bḟiono

Biaḋ

Buḋ maṫ a ḟian buḋ gaoth
grinn.
Sgach laoch ag triall fa
tuairim.
Ósrgfa treabaċ aṫulċa.
Orfa grian a glasċurla.
Ni doċhar dheire an teaḋh.
Soċꝗ nach eidir ḋꝗlmh.
Cuirfeo comaoin ꝗ lsċ ccuinn.
San iꝗsmaḋ oillil Oluim.
Borb ag treintrśgraḋ na
tuir.
An long Feineasa farsuiḋ.
[illegible] ḋeunta duan is dan.
[illegible]tfr go ler im leabran.
Os tobraiḃ Nuama na raṫ.
Obꝗ stuama an saothar,
Sin ċugaḋ on mbraṫꝗ mboċt.

Gramatt bég bvaiḋ iſ binnoċt
Le riaġuil ſgol ſa ſaṁvil .
Diaiṁġ na mboċ mbrodaṁuil
Son na ngoṫaiḋe go grinn .
Cuṁaċt ċonſan iaṫ ḟeiḋlim
Cuiṁniuġaḋ baṫaḋ gan bruiḋ
Uirḋ, vġaḋ, cáġaḋ, cadvit
Do ṁſṫ na ſaoiṫe le ſeal .
Aoſ og iſ eaṫa Gaoiḋeal .
Do ḋiola a loċrann gan luaṫ
Forlann an ſiogra ro ṫruaġ

Et hæc de his pro nunc ſuffi ciant leuidenſibus. Cæterùm ſi in aliquo hic forſan defeci [illegible] exceſſi, quæſo, excuſer [illegible] draginta & ampliùs ann[illegible] exteros procul poſitus à Patri Patrijs monumẽtis, & Magiſtri qui aliàs mihi omnem poſſen tergere caliginem.

Sit nomen Domini Benedictum.

INDEX

Capitulorum.

CAP. I.

De Alphabeto, Characteribus, Nominibus, Literarum numero, conſonis, vocalibus, ſubtilibus, largis, puris, & non puris. pag. 5

CAP. II.

De Natura conſonæ, de recta, & praua enunciatione cnoſonarum B & C. Cur K & Q non admittantur. C autem & G ſint affines. pag. 11.

CAP. III.

De Pronunciatione conſonarum D, F, G, quam hæc à nonnullis malè, ab alijs rectè feratur. 20.

CAP. IV.

De Aſpiratiua h frequentatione, & diuerſa eius poteſtate. 23.

CAP. V.

De Reliquarum enunciatione conſonantium. Cur nec X, nec Z, nec Y admittantur. 33.

CAP. VI.

De dipthongis, ſeù biuocalibus, & tripthongis, ſeù triuocalibus, tùm ſubtilibus, tùm largis, earumque perfecta pronunciatione, de ſubtili, & larga cum larga 4

CAP. VII.

De conſonarum affinitate, variatione, & diuiſione in proprias claſſes. De mollibus, duris, aſperis, fortibus, lenibus, debili, de S, de H, & affectione conſonæ D, ſequentis ad R. 52

CAP. VIII.

De Poteſtate conſonarum, eclipſi, merſione, reſtitutione, eliſione, ſuppreſſione, occultatione, &c. 61.

CAP. IX.

De ſyllabarum quantitate, deſinentia, merſione vocalis. De propoſitione, & pronomine do, & mo, Orationiſque partibus. 71.

CAP. X.

De dictione, forma, & figura de principali, deriuatiuis, ſimilatiuis, diminutiuis, deſpectiuis, adiectiuis, ſubſtantiuis, ſimplicibus, & complexis. 83.

CAP. XI.

De Articulis O, & alijs, tùm nominalibus, tùm verbalibus. 100.

C A P. XII.

De Nomine, de genere, abſtractis generum inueſtigatione, caſibus, declinatione, numero, verbo, pronomine, coniugatione, &c. 1

C A P. XIII.

De Abbreuiationibus, & obſcuri ſcribendi methodis, loquendiqu 1

C A P. XIV.

De Proſodia, & Metri generibus neceſſarijs ad Metrum, & requiſitis. 142

C A P. XV.

De Quartis, requiſito ſyllabarum numero ad quartum, de vtroqu ſemimetro, & alijs. 14

C. A P. XVI.

De Concordia tùm propria, tùm ſimilitudinaria eiuſque affectionibus, & non-concordantibus.

CAP. 15

C A P. XVII.
De Correſpondentia, & extremis, & diuiſione terminorũ, de vnione, & conuenientia, de capite, & vplan Amus, &c. 162.

C A P. XVIII.
De Deibhidh eiuſque regulis, & requiſitis, & exemplis. 172.

C A P. XIX.
De Seadna, eiuſque requiſitis, & exemplis, &c. 184.

C A P. XX.
De Magno, & paruo Metro vtriuſque requiſitis, & exemplis. 190.

C A P. XXI.
De Metro nõ recto, vulgò Oglacas eiuſque legibus, & ſpeciebus. 198.

CAP.

CAP. XXII.

De Carmine, vulgò Droiġneacht, *eiuſque requiſitis. & ſpeciebus.* 207

CAP. XXIII.

De Verſu, vulgò Bruiglingeacht, *eiuſque requiſitis, & ſpeciebus.* 213.

CAP. XXIV.

De alijs præcognoſcendis ad Metrum. 217.

CAP. XXV. & Vltimum.

De Vulgari compoſitione rhythmo, odis, nęnijs, eorumque exemplis, & legibus, vbi & Author ad Cōpatriotas, &c. 236.

NATIONAL LIBRARY OF IRELAND
36
49

chτ,
bus.

bετ,
bus.
.19.

Me-
217.

bmo,
plis,
Cō
96.